Nr 10.
8°

Vacandum Studiis.
Ex Bibliotheca
VALENTINI SCHLIEFF
Gedanii.

T Eg 89

1. c. Ejusd. de Succameratiis Regni Poloniæ Commentarius

1. d. Josephi Andreæ Zaluski Programma Librarium ex Polonico in Latinum versum per Georg. Petrum Schultz

1.a. Georgii Petri Schultz Commentarius de Cancellario R. Pol. cum adjuncto
Reinh. Heidensteinii Cancellario sive de dignitate et officio Cancellarii R. Pol.
1.b Ejusdem de Mareschalcis R. Pol. cum Monitis de Mareschalcia et Cancellario M. D. Lithuaniæ et Regina
2. Rozmowa Ziemianina z Sąsiadem o teraźnieyszych okolicznościach.
3. Godofr. Lengrich Dissertatio de Polonorum Confœderatis cnibus.
4. Andreæ Schotti Tr. de Indigenatu Polonorum.
5. Tranquilli Andronici ad optimates Polonos admonitio
6. Stanislai Karnkowski Tr. de Primatu Senatorio Regni Pol. cui adjuncta est Ejusdem Epistola de ratione eligendorum Regum Pol. et Panegyricus ad Henricum Valesium.
7. Ej. Epistola de ratione eligendorum Regum Pol. Panegyricus ad Henricum et Tr. de Primatu Senatorio;
8. Matthæa Stryjkowskiego Przestroga o wolności Korony Polskiey y zniesieniu inszych Królestw pod iarzmem Tureckim. 1575.
9. Szymona Starowolskiego Votum o naprawie Rzeczypospolitey.
10. Dyskurs o Monecie.
11. Exorbitantya powszechna ktora Rzeczpospolitą Krolewstwa Polskiego niszczy zgubą grożąc.
12. Szlachcica Polskiego Traktat Rycerstwa Koronnego z ktorego przyczyny się tak fabrzyney Mieca namnożyło y czemu Towarzystwo Wielką drogość przyszło
13. Podanie sposobu łacnego do dostania milionu złotych gotowych.

BIBLIOTECA PUBLICA DE LOGROÑO

Sigillum *Majestaticum*

Sigillum Regni Minus. *Sigillum Reginæ*

COMMENTARIVS
DE
CANCELLARIIS
REGNI POLONIÆ
EDITVS
A

GEORGIO PETRO SCHVLTZ
DOCTORE ET PROFESSORE GYMNASII THORVNENSIS.

DANTISCI. MDCCXLII.

APVD GEORGIVM MARCVM KNOCHIVM.

E XXVII 292

...ZUR ...

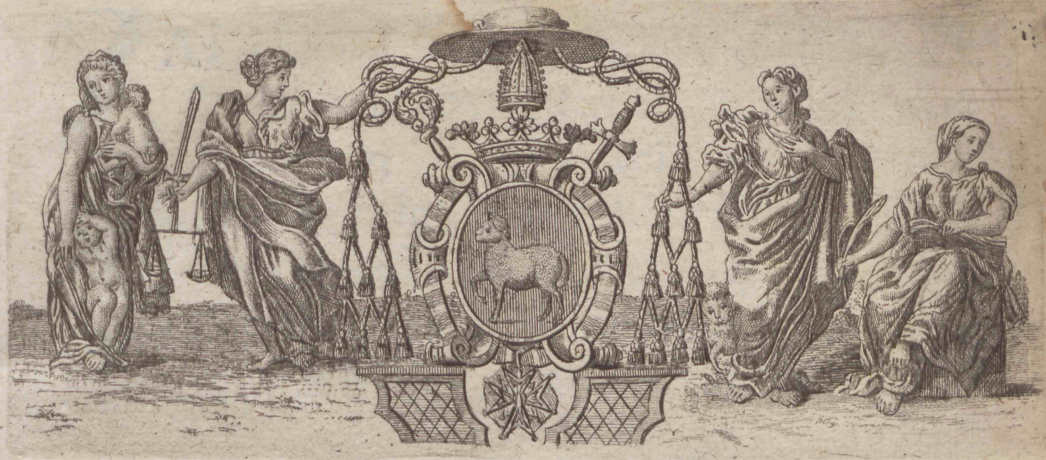

ILLUSTRISSIMO, REVERENDISSIMO
EXCELLENTISSIMOQUE
DOMINO

DOMINO ANDREÆ STANISLAO KOSTKÆ COMITI IN ZALUSKIE ZALUSKI,

SUPREMO POL. REGNI CANCELLARIO,
EPISCOPO CULMENSI ET POMESAN.
ABBATI CZERVENSI,

DOMINO MEO LONGE GRATIOSISSIMO.

ZALUSKIANÆ Gentis ſive in Eccleſiam, ſive rem Patriæ publicam juxta ac litterariam Merita vel tralatitio ſaltem mentis oculo perluſtranti mihi, PRÆSUL REVERENDISSIME, tot tantaque ſe exhibuerunt, mirum ut haud adeò videatur, ſi orbis ea ſtupet, ſuſpicit Majeſtas, admiratur Patria.

Ac illius quidem Proſapiæ Tuæ gloriam ſive toga ſive ſago partam vel levi adumbrare penicillo, mea vetat tenuitas, relictura eam præclaris ingeniis expediendam, quæ jam nunc grande Epos moliuntur; quin auguror potius, DEUM juſtis aliquando illius laudibus ex merito deprædicandis redivivum quendam excitaturum fore Plinium.

Iſtud tamen citra ullam ſive adulationis ſeu livoris notam adſerere jus fasque mihi fuerit, tantum TE, EXCELLENTISSIME DOMINE, Majores inter Tuos pariter, ac Illuſtriſſimi Nominis Tui etiamnum ſuperſtites eminere,

Quan-

Quantum lenta ſolent inter viburna Cupreſſi,
quantumque
Stellas micat inter Luna minores.
Sive enim *integræ vitæ ſcelerisque puræ* ſanctitatem, ſive geminatæ Dignitatis, ſacræ juxta ac politicæ ſplendorem, ſeu denique ſummæ Eruditionis, quâ ſolus ferè in Regni ſolo emines, famam accuratiori paullò mentis lance perpendam, omni iſtud jure, quod olim Cæſari, jam TIBI tribuendum reor: EX UTROQVE!

Liceat hic, ILLUSTRISSIME DOMINE, Tuas mihi in Tuis Anteceſſoribus non deprædicare, cui impar operi ſum, ſed venerari Laudes, quorum plerosque ſacros etiam Antiſtites ſummi Reges voluêre, probè conſcii, inprimis felicem Reipublicæ pendere ſtatum ab adſidua rerum divinarum curatione, nec tutiorem facilè Legum cuſtodiam, Juſtitiæque fore ſecuritatem, quàm in eorum perſonis manibusque, *qui ſacrum* DEI, *ſacrum* REGIS *os*, *ſacræ Vtriusque manus* audiunt. Vinculum enim optimi civis cum Republica,

publica, quo nullum in terris arctius reperiri potest, inexplicabili tum demum nodo connectitur, cùm illud non ambitio, non quæstus, nec cupiditas; sed concors Pietatis ac Justitiæ devincit æqualitas, & Eruditionis Sapientiæque amor adstringit.

Atque hæc quidem TE, pro Legum pariter ac Justitiæ securitate summa innocentia, sanctitate pari, nec minori prudentia excubantem inter illa Musarum adversa suum veluti suspicit Oraculum, quod immortalis DEI beneficio quasi cœlitus datum, quantum singulis doctrina, ingenio, eloquio prævales, tantum universis, qui litteras, qui studia colunt, TE præbes Mæcenatem. In partes jam vocarem illum incentivum planè Tuum rei litterariæ promovendæ non ardorem sed impetum: illam quibusvis sapientiæ doctoribus innatam patrocinandi propensionem, & aperiendæ propediem in communes usus ingentis Bibliothecæ Tuæ molimina, nisi Tua, PIISSIME PRÆSUL, moderatio, quæ ab omni non ostentatione modò, sed & specie ostentationis alieniſſima est,

veta-

vetaret eloqui, quod omni tamen die Fama loquitur & tantum non ebuccinat. Temperare tamen mihi haud potui, DOMINE GRATIOSISSIME, quin noviſſimum adſerti illius teſtem provocem hoc ipſum, quod jam meis ſumptibus luci publicæ exponere contigit, *Opus præſens, Tuis auſpiciis, Tuo conſilio auxilioque*, celebri Autori benigniſſimè a Te ſubminiſtratis procuratum. Neque enim parum intererat ad uſum Gentis Sarmaticæ non dicam noſſe, qui Majores Tui in eminenti illa Supremi Cancellariatus ſtatione ante TE fuerint; ſed Eorum duntaxat relegere veſtigia, quorum omnium Virtutes in TE unum velut orbem quendam & compendium videntur cumulatæ.

Huic verò operi aliquem pro more Proxenetam quærenti mihi, ILLUSTRISSIME DOMINE, TU præ omnibus occurriſti unus, cui illud jure quodam ſuo inſcribendum cenſui, tum quòd haud rarò Tuorum inibi Gentilium, interque hos Magni cumprimis OLCZOVII ac ANDREÆ CHRYSOSTOMI, Varmiæ olim

Præ-

Præsulis, felicis memoriæ Avunculorum Tuorum præclara facta ac divinæ propemodum virtutes occurrant, tum etiam, ut aliquale profundæ meæ erga TE venerationis extaret testimonium.

Atque ut majori opus absolutione adsurgeret, oppido *rarum* HEIDENSTEINII *de Cancellario* libellum denuò recusum adjeci, ratus haud fortassis injucundum fore, si, quæ istic *regulis* exiguntur, illic magnis & illustribus firmari videantur *exemplis*, quippe quæ, Plinio judice, hoc in se boni habent, quod approbant, fieri posse, quæ præcipiuntur.

Utrumque igitur, DOMINE GRATIOSISSIME, ut eâdem serena fronte vultuque humanitatis plenissimo accipere digneris, quô cunctos ad philanthropiæ Tuæ aram procumbentes, excipere assoles, est quod tanta submissæ mentis veneratione oro atque obsecro, quantam summi honor fastigii, & insulata Dignitas, hoc est, Virtutes Tuæ postulant. Ita servet TE DEUS Ecclesiæ columen, Reipublicæ culmen, Patriæ deli-

delicium, Musarum grande decus atque fulcimentum, clementissimeque jubeat, ut fortis & incolumis præesse cunctis valeas ad seram usque senectutem. Quod enixissimè vovet

ILLUSTRISSIME
REVERENDISSIME
EXCELLENTISSIMEQVE DOMINE

Illustrissimi Nominis Tui

Gedani, d.
A. 1741.

Admirator perpetuus
Cliens & Cultor devotissimus
GEORGIUS MARCUS KNOCH
Bibliopola Gedanens.

ARGVMENTA.

§. I. Origo, nomen; soli Ecclesiastici olim, non verò Episcopalis Dignitatis hoc administrarunt officium.
§. II. Postea Seculares sunt admissi.
§. III. Etiam Episcopi.
§. IV. ALEXANDRI Constitutio non semper observata.
§. V. Reservatum SIGISMVNDI circa Constitutiones Antecessorum Regum.
§. VI. Qui se abdicarunt spontè.
§. VII. Qui coacti, ut cederent Cancellariatu.
§. VIII. An semper in Comitiis creandi?
§. IX. Quando Ordinis Senatorii facti.
§. X. Lis cum Mareschalcis Curiæ de prærogativa loci.
§. XI. Solennitates in creando Cancellarios.
§. XII. Series Cancellariorum a Jos. Andr. ZALVSKI emendata. Conf. §. XXIV.
§. XIII. Titulus eorum.
§. XIV. Pro-Cancellarii succedunt Supremis.
§. XV. Quando sint appellati Supremi & Pro-Cancellarii?
§. XVI. Prærogativæ Supremi Cancellarii.
§. XVII. Munia, Officia & Jura Cancellariorum; speciatim vivo Rege & regnante.
1) Jus dicunt in Judiciis Assessorialibus.
2) Privilegia &c. dant.
3) Sigilla custodiunt.
4) Legatis & literis exterorum Principum respondent.
5) Cura circa Comitia.
6) Judiciis Comitialibus interfunt, & circa conferendas Dignitates vacantes quid agant.
7) Literas Burggraviales ad majores Prussiæ Civitates expediunt quotannis.

8) Homagia recipiunt a Civitatibus majoribus Prussicis, pro arbitrio Regis.
9) Commissarios constituunt.
10) Senatus Consilia dirigunt.
11) Proficiscentium Regum sunt comites.
12) In expeditione bellica generali comitantur Regem.
13) Munia in conferendis Feudis.
14) Si Reges creantur Equites ab exteris.
15) In abdicatione Regum spontanea quid agant.
16) Consiliis privatis interfunt Regis.
17) Legatorum munere sunt functi.
18) Cauti sunt circa Reginæ Cancellarium, & Pacta Conventa Regum.
19) Providi sunt circa matrimonium Regis ineundum.
20) Scipiones præferunt Regi absentibus Mareschalcis, &c.
21) Sedes nondum infulati.
22) Exempti ad eorum Judicia pertinent.

§. XVIII. In Interregno quid agant?
§. XIX. Post Electionem quæ munia?
§. XX. Reditus.
§. XXI. Majores Secretarii, Referendarii & Regentes Cancellarii quid?
§. XXII. Merita Cancellariorum quorundam in Rempublicam Literariam per Libros editos.
§. XXIII. Familiæ, Insignia & Series, ab Anno 1362. Conf. §. XII.
§. XXIV. Singularia Historica de Cancellariis.
Documenta & Augmenta.

§. I.

Historiam Cancellariorum Regni Poloniæ componere velle a primæva origine, & anxie inquirere in tempus, quo hæc illustri loco posita Dignitas inceperit, supervacaneum esse puto, & a præsenti instituto alienum, existimans, quemvis talia sciendi cupidum acquiescere posse in CROMERI sententia, quam in *Descriptione Poloniæ L. II. p. 186.* legimus, quod antiquitus munus Canonicis aut aliis Prælatis, non verò Episcopis fuerit collatum, & illi Scribæ adpellati olim ex sententia quorundam; quanquam magis mihi placeat RVDGERVS **zur Horst** / *De Cancellario pag. 6.* scribens: Græci nominarunt Cancellarium Grammatophylacem vel Archigrammateum, qui apud Hebræos est Sopher, id est, princeps Scriba seu Secretarius: quo nomine in Regno Poloniæ indigitatur Secretarius Major, usque dum Rex Alexander Petricoviæ anno 1504. constituerit: Cancellarii & Vice-Cancellarii expectantes erunt primi Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Prælaturarum & aliarum Dignitatum & Beneficiorum proximè aut primo vacaturorum. Et de his sine dubio intelligenda sunt verba Constitutionis Casimiri III. anno 1459. Cancellariatum & Vice-Cancellariatum distribuemus Viris idoneis, sive fuerint de Terris Majoris Poloniæ, sive Cracoviæ alias Minoris Poloniæ. Quodsi generatim Sacerdotes cum CHWALKOWSKI in *Jure Publico Poloniæ L. I. c. 6. p. 143.* fuisse, quis malit affirmare, non intercedam; utrum verò a Ducibus Poloniæ, an primo

Origo Cancellariorum & nomen. Soli olim Ecclesiastici, non tamen Episcopi.

Rege Boleslao, ad imitamentum fortè S. R. Imperii, sint Cancellarii recepti & introducti, difficile est dicere. NARAMOWSKI de *Signatoribus Regni, pag. 2.* a Przemislao anno 1295. hoc introductum munus affirmat, & ad Sigillum Regni, quo hic Rex usus esse dicitur, provocat. Conf. DLVGOSSVM *L. VIII. fol. 880.* edit. Lipsi. Sed in ipso Catalogo incipit jam anno 1153. enarrare Cancellarios, & quis anno 1295. primus fuerit Cancellarius, tacet. NIESIECKI in *Corona Polonica fol. 254.* statuit, quod seculo XI. in Regno Poloniæ unicus fuerit Cancellarius, a Rege Boleslao constitutus; cum autem Polonia per hæreditatem Principum Poloniæ in diversas partes divisa, quælibet provincia proprio Cancellario usa sit: quippe jam tempore Casimiri M. anno 1357. in privilegio ab eodem Episcopis Gnesnensibus concesso subscripti leguntur sequentes Cancellarii: Johannes Cracovienſis; Otto Poloniæ seu Majoris Poloniæ; Florianus Lenczycensis; Hermannus Cujavienſis; idem AVCTOR *fol. 287.* quoque adnotavit Jacobum Cracovienſem, Florianum Lenczycensem, & Marcum Dobrzynensem, Cancellarios exstitisse; Cum verò circa annum 1320. hæ provinciæ in unum coaluerint corpus cum Regno, unum quoque Supremum & unum Pro-Cancellarium esse creatos, & PABROCKI *fol. 19.* ao 1368. Pro-Cancellarium Joannem Czarnkowo nominasse. Ante hos auctores RVDGERVS zur Horst in *Cancellario* (Gedani edito anno 1628. in 4to) *L. I. c. 2. pag. 15.* idem docuit, monens simulatque, post ortum Vice-Cancellariorum ob impedimenta & absentiam Cancellarii, & inventionem Sigilli Minoris, Documenta publica hoc Sigillo Minori munita, tum demum rata fuisse, si postea per Cancellarium Majori Sigillo signata fuissent; nec non anno 1228. Transactioni pacis Polonorum cum Crucigeris, subscripsisse Gothardum Cancellarium & Gregorium Sub-Cancellarium, teste CROMERO *Lib. VII. Histor. Pol. pag. 134.* Cum autem (addit & pergit hic Auctor doctissimus) Cancellariorum auctoritas eò excrevisset, ut non modo privatis, verùm ipsis fortasse Regibus gravis jam esset, Lege ab Alexandro Rege latâ, Vice-Cancellarius cum Cancellario coæquatus, parque utrique potestas tributa fuit; ab eo tempore

pore pari auctoritate uterque negotia publica administravere. Verum enim verò, quod pace Rudgeri dixerim, docere debuîſſet, ubi Lex Alexandri Regis exſtet, nec non quo tempore & loco ſit lata; ut ideò in ſuſpenſo relinquam hæc dubia. Cæterum CROMERVS *l. c.* rationem, cur ſoli Sacerdotes hoc munere olim functi, affert hanc, quod barbaris iſtis ſeculis Sacerdotes ſoli literarum cognitionem habuerint, adeoque illis officiis præfecti fuerint, quæ ſine literarum adminiculo obiri nequiverint. Dignus eſt præterea HENRICVS a COCCEJI, illuſtris Jctus & Conſiliarius intimus Regis in Pruſſia, in Vniverſitate Francofurtana optime meritus, ut ejus verba, quæ in *Prudentia Juris Publici S. R. Imperii, pag. 210.* de Archi-Cancellariis Germanicis fecit, legantur & repetantur hæc: Cancellaria, olim Capella, eſt locus publicus deliberandis & expediendis civium negotiis deſtinatus. MALINKROT. *de Archi-Cancell. Lib. I. Part. I. in fin.* Vnde qui iis præſunt, Cancellarii ſeu Capellani, & horum primarii Archi-Capellani vel Archi-Cancellarii dicti ſunt, & hi ſemper Clerici fuerunt. In omni enim deliberatione publica, prima ubique Quæſtio eſt & eſſe debet: Num quid juſte & honeſte fieri poſſit? (Juſtitiæ enim tuendæ causâ unice civitates conſtitutæ ſunt.) Quo negato, ceſſat omnis ulterior de re iſta conſultatio. His itaque Quæſtionibus primariis definiendis præfecti ſunt Sacerdotes, antiquiſſimo Germanorum & Gallorum more; de quo Cæſ. L. VI. de Bell. Gall. Tacit. de Morib. German. c. II. quippe qui ſoli, nondum erectis Academiis, Literatorum ordinem conſtituebant, & Juris divini humanique periti cenſebantur. Vnde & locus ille Capella (ubi Clericorum conventus fiunt, t. t. X. de capella Monach.) poſtea Cancellaria dictus eſt a cancellis, quibus vulgus ab ingreſſu, non ab adſpectu, præcluditur, & hinc promiſcua Capellanorum & Cancellariorum denominatio orta fuit. Lehman L. II. c. 8. Plura collectanea, ſi Lectori placet legere, habet in Hoffmanni Lexico Vniverſali; Speelmanni Latinitate medii ævi; Beſoldi Theſauro Practico; zur Horſt in Cancellario; Malinkrot de Archi-Cancell. &c.

§. II.

Seculares admissi ad Cancellariatum.

Non ita diu post Alexandri Regis obitum anno 1511. Sigismundus I. Petricoviæ hoc publicavit Statutum: Petitionibus Baronum & Nobilium Regni Nostri annuentes, perpetuo decrevimus Statuto, ut in futurum in Cancellariatus & Vice-Cancellariatus officiis, cum aliquod eorum vacare contigerit, Nos & Successores Nostri, ad unum ex illis Spiritualem personam, & aliud Secularem præficere debeamus, propter actiones, quæ interdum tales eveniunt, quod Spirituali personæ earum executionem committi non convenit. Herburt. f. 52. RUDGERUS zur Horst loc. cit. p. 19. rationem hujus Legis commoventem satis nervose eruit sqq. Primus Vladislai Regis tempore ex Secularibus, quos vocamus, Clemens Mosicorovius ad Cancellariatum provectus fuit; cui, cum aliquot postea ejusdem ordinis, non tam Juris aliqua necessitate, quam Regum arbitrio & voluntate, in eodem munere succesissent, tandem vel quod Ecclesiastici in expeditionem Reges sequi vererentur, vel quod potentia ipsorum gravis Nobilitati videretur. Sigismundi I. Lege primus Christophorus Szydlovicius, magni nominis Cancellarius, Magistratum eum cepit. Postea invaluisse consvetudinem, ut alter succesierit alteri mortuo, vel ad altiores promoto gradus honorum, experientia quidem testatur & clementia Regum confirmat; quando verò hic recepti Juris usus invaluerit, ut necessitas incumbere Regibus videatur, dicere non habeo: cum me lateat, utrum contigerit unquam, nec ne, ut Procancellarius non occupaverit locum vacuum Supremi Cancellarii, si illi a Legibus concessa potestas aspirandi ad hoc culmen & fastigium honoris,

§. III.

Etiam Episcopi.

Exstat enim Alexandri Regis anno 1504. Petricovienſis constitutio: Cancellarius & Vice-Cancellarius post pacificam assecutionem cujuscunque Gnesnensis, Cracovienſis, Vladislavienſis, Posnanienſis, Varmienſis aut Plocensis Ecclesiarum Episcopatum, tenebitur resignare officium; & pari modo de Secularibus Officialibus istud intelligatur, ut & ipsi Palatinatu aut Castellanatu assecuto, officio cedant.

§. IV.

§. IV.

Nihilominus sæpe esse factum, ut hæc Lex a Regibus suspenderetur, exempla demonstrant recentiora & vetustiora. Immortaliter de patria & orbe erudito meritus ANDR. CHRYSOST. ZALVSKI, Episcopus Varmiensis, in *Tomo III. Epistolarum Historico-Familiarium, Epist. XLIV. fol. 319.* de se ipso scripsit: Venit Varsaviâ declaratio a Juris peritis, quod Jure Ecclesiastico hoc tempore deberet conferri Supremi Cancellarii munus; petiit ergo Dominus Referendarius Szembek, & institit apud Regem, ut mihi cederet Sigillum, in quo & Dominus Becklinus, quo volebat omnino amicitiam meam, desideravit, & vesperi declaratio facta Thorunii, privilegium subscriptum, & manè 27. a Domino Mareschalco Bielinski, qui tum erat præsens, per utrumque Sigillum in Consilio Senatus, ob necessitatem evidentem (cum Sigillum utrumque vacaret) declaratio publica & traditio facta. IDEM in *Epistola LVII. fol. 409.* ad Reginam viduam Joh. Casimiri: Incipio ab ultimo puncto clementissimarum Literarum Majestatis Vestræ, sub data 13. Januarii, humillimas referens gratias pro materna benedictione ad initium laborum horum, qui per gratiam DEI in tantis infelicis patriæ temporibus non deerunt. Expectatum in illis certe habebunt levamen, si servire Majestati Vestræ efficaciter, & explere ea promptitudine omnes Majestatis Vestræ nutus possem, uti est & quanta debet esse in me, nunquam in corde extingvibilis gratitudo & obligatio. Quoad primum punctum, quod acceperim contra incompatibilitatem, Sigillum Regni; & quod non in Comitiis; utriusque sunt exempla sub felicissimo Majestatis Vestræ regimine. Stephanus Widzga, Cardinalis Radzieiowski, Episcopi Varmienses; illi a Comitiis, ego a Magno & Generali Consilio, quod repræsentabat Comitia, habui dispensationem. Scit verò Majestas Vestra, quod non venabar unquam insignia, sed merebar. Joanni Wielopolski & Stephano Widzga Gedani, Oginscio Javoroviæ, absque Comitiis reddita itidem sunt Sigilla, ac proinde & Ego, sicuti de hac Dignitate & hoc Gradu minime cogitabam, libentissime enim tot laboribus defatigatus jam quiescerem, ita nunc cogitare debeo,

Alexandri Constitutio non semper observata.

ut

ut me sustineam; agitur enim de Honore. In *Epist. LXVI. fol. 505.* dilucidantur hæc: Extrahit me Majestas Sua ex angulo satis quieto, ubi DEO servire & Æternitati laborare proposueram, scribendo immediatè præteriti & nunc præsentis ævi Acta; excusabam me tenuitate mea, in memoriam reducebam incompatibilitatem cum Episcopatu meo, nec plus valere volebam, quam Leges sinunt; sed hæc omnia Bonitas inprimis Regis superavit, & postea congregati sub illud tempus per Statutum Sendomirienſe, Confœderationem Palatinatuum Majoris provinciæ, sub directione Dombski Marschalci Curiæ Regni, & accessum M. D. Lith. & tot Palatinatuum Nuntii libenter hanc Regis electionem approbarunt. Invehit ille (Primas) in me non causâ, sed morbo; Si enim Eminentia Sua, si Steph. Wydzga, Episcopus itidem Varmiensis, per dispensationem Reipublicæ id munus & officium tenebant, cur & Ego (non jactantia, sed fiducia est) non impar meritis, tenere non debeam? Eundem verò Primatem Radzieiowski postea salutasse nostrum Załuski Cancellarium, ex quamplurimis patet Epistolis ab illo ad hunc scriptis. HARTKNOCHIVS *loc. cit. pag. 498.* de priori ita scripsit: Hoc ipsum etiam successori ejus (Wydzgæ) in Episcopatu Varmiensi Radziejovio, in comitiis anno 1688. concessum est. CHWALKOWSKI *pag. 143.* narravit hæc: In felicibus glorioſe imperantis Johannis III. comitiis coronationis Sigilli Regni cura Reverendissimo Domino Stanislao Wydzga, Episcopo Varmiensi, permissa est. Nam Ejusdem raræ ingenii dotes & miræ vires eloquentiæ, quibus singulariter de Republica meruit, prævaluerunt, ut Lex pro hac vice dispensata sit, constitut. ann. 1676; allegabat tamen Trzebicius, Episcopus Cracoviensis, cum pro illo meritissimo patriæ cive verba faceret, exemplum, quod Tyllicius ab Episcopatu Culmensi cum Sigillo ad Varmiensem ascenderit. NARAMOWSKI in *Facie Rerum Sarmaticarum, pag. 458.* idem observavit de Petro Tyliczio, referens: Varmiam redux dum præsul ascendit, Sigillum Majus prope quadriennium Cancellarius tenuit, nondum expleto quadriennio Vladislaviam & Cracoviam successive ascendit. RVDGERVS zur Horst *loc. cit. pag. 727.* collegit

git hæc: Albertus Jastrombeccius & Johannes Choinicius sub Sigismundo I., Samuel Maciejovius sub Sigismundo Augusto, cum Cancellariatu junctim Episcopatum Cracovienſem obtinuerunt. Sic alios etiam cum Cancellariatu, Vladislavienſem consecutos esse scimus. Eo nomine sub Rege Vladislao Joannes Saffranicicius; sub Casimiro II. Joannes Czruscinius & Joannes Lutzko de Brzezie; sub Joanne Alberto Creslaus de Kurozwęki inclaruerunt: & nuper etiam Laurentius Gembicius, prius Episcopus Culmenſis, deinde Vladislavienſis & Pomesanienſis simulque Regni Cancellarius audivit. Conf. ZALASZOWSKI *Jus Publ. Polon.* cujus in *Tom. I. fol. 781.* eadem leguntur ab his autoribus, licet non nominatis, mutua accepta, Obſervationes autem cæteræ de Abbatiis & Præpoſituris Regularibus, quibus ordinariò Episcopi Cancellarii præesse non possunt, propter constitutiones ann. 1633. fol. 28. ann. 1670. fol. 837; quod nihilominus Cancellariis conceſſæ sint, merentur hic inseri sqq. Illustrissimo Domino Nicolao Prazmowski, Episcopo Luceorienſi, Cancellario Regni, conceſſum erat in constitut. ann. 1658. fol. 29. ut unà cum dicto Episcopatu Abbatiam Sierechovienſem teneret; Illustrissimo quoque Domino Andreæ Olszowski, Episcopo Culmenſi & Procancellario Regni, promiſſa erat ex primis vacantibus, Abbatia vel Præpoſitura, constitut. 1667. fol. 15. (unde postea Abbatiam Andræovienſem obtinuerat.) Illustrissimo Domino Jacobo Zadzilo, Episcopo Culmenſi & Cancellario Regni data est facultas, Præpoſituram Miechovienſem cum Episcopatu & Sigillo Regni Majore tenere; constitut. ann. 1633. fol. 20. Quod & in comitiis pacificationis a. 1736. præsenti Supremo Cancellario, Reverendiss. Domino Załuski, esse promiſſum, in constitutionibus eorundem legitur. De Secularibus, quod alias Dignitates Regni cum cancellariatu conjungere, illis fuerit licitum, HARTKNOCHIVS *loc. cit. L. II. cap. 3. §. 17. pag. 490.* commemoravit sequentia: Jam tempore Sigismundi III. ut antiquiora tempora præteream, Joannes Zamoiscius fuit Cancellarius & Supremus Regni Exercituum Dux; non ita pridem quoque Illustriss. ac Celsiss. Princeps Michael Radzivilius fuit Procancellarius M. D.

Lith. & simul Exercituum M. D. Lith. Dux campestris. RVDGERVS zur Horst l. c. p. 8. In Regno Poloniæ Jacobus Dembinius, Joannes Zarius Zamoiscius, Stanislaus Zolkiewius, Cancellarii & unà Summi Exercituum Duces. Alia quoque habet exempla idem zur Horst l. c. pag. 723. Ubi, An non inquit, Albertus Jastrombecius sub Rege Vladislao Jagellone; Petrus Tomicius & Joannes Choinius sub Sigismundo I. Samuel Maciejowius sub Sigismundo Augusto; cum cancellariatu junctim Episcopatum Cracovienſem insignem, Regum gratia & singularibus meritis obtinuerunt? Antequam vero illi ad Episcopatum Cracovienſem evecti sunt, etiam minores Episcopatus cum cancellariatu gesserunt; quippe Tomicius prius Przemislienſis, post Posnanienſis; Choinius & Maciejovius Episcopi Plocenſes prius audierunt, hisce Episcopatibus resignatis, Cancellarii munus haud resignarunt, sed majori cum dignitate continuarunt. Sic alios cum cancellariatu etiam Episcopatum Vladislavienſem consecutos esse scimus. Eo nomine sub Rege Vladislao Joannes Saffraniecius; sub Casimiro III. Johannes Gruscinius & Johannes Luthko de Brzezie; sub Johanne Alberto Creslaus de Kurzozwiaki inclaruerunt; & nuper etiam Laurentius Gembicius, prius Episcopus Culmenſis, deinde Vladislavienſis & Pomesanienſis, simulque Regni Cancellarius audivit. Nec ita pridem Petrus Tilicky cum Procancellariatu Episcopatum Varmienſem adeptus est. Nuper quoque Reverendissimi & Illustrissimi Domini, Andreas Lipsky a Lipe, nunc Episcopus Vladislavienſis: & Stanislaus Lubiensky, nunc Regni Procancellarius, Viri de Republica Meritissimi & Venerabiles, cum Sigillo unà Episcopatu Luceorienſi successive honorati sunt. Superioribus ætatibus Matthiam de Drzewicza sub Sigismundo I; Philippum Padniewium sub Sigismundo Augusto; Albertum Baranovium sub Sigismundo III. Regibus, Episcopatum Przemislienſem cum Sigillo sustinuisse cognoscimus &c. *Pag. 731:* Quid dicam de Johanne Zamoiscio & Stanislao Zolkiewio, Regni Cancellariis, Viris Heroicis, qui una manu Sigillum, altera Bellicam clavam, Prætorianâ quadam potestate, tenuerunt? Hanc officii sui Dignitatem & amplitudinem Zamoiscius cle-

Cromer. L. 18 p. 287.

In Regni Constitut. passim.

eleganter nobis depinxisse videtur, quando ad Caroli Pro-Regis epistolam invectivam rescripsit sequenti modo: Dicis me Scribam esse; non sum Scriba, sed Cancellarius, quod munus non impedit Electores Imperii, qui illud gerunt, quo minus priorem locum, quam alii Electores & Duces teneant. Sum certe Cancellarius in patria mea ampliſſimoque Regno, eo Jure, ea Dignitate, quæ ubivis vel maxima est; nec vero Cancellarius solum, sed & Generalis Exercituum Præfectus sum, arma gero pro patria, Exercitumque duco supra viginti annos: Nomen meum notum est Orbi Terrarum: Actiones meæ honestissimæ, labores, sumptus, pericula pro Republica susceptа &c. *Pag. 824.* Non solum Præfecturam, sed etiam Palatinatum Cracoviensem Christophorus Schidlowizius singulari Regis Sigismundi gratiâ obtinuit, ut cum Palatinatu Cracovienſi (contra Regni constitutiones) summus etiam Regni esset Cancellarius, tandem retento Sigillo, & Castellanus Cracovienſis salutatus est. Thuanus L. 127.

§. V.

Sed hæc Libertas, ut opinor, Regibus a Sigismundo I. tradita esse videtur, qui Cracoviæ a. 1507. sentiens a fratre Alexandro manus quasi constrictas sibi, hanc fieri curavit constitutionem: In Statuto Alexandri Regis, quod est de Cancellario & Vicecancellario Regni, de Prælaturis & Dignitatibus vacantibus providendo, volumus & decernimus, ut habeatur per Nos & Successores Nostros debita ratio & servitutis eorum, in Nostro tamen & Successorum Nostrorum arbitrio reponimus, pro Meritis & Virtute uniuscujusque liberum sit Nobis, offerente se Nobis opportunitate, prout videbitur Reipublicæ expedire, unumquemque ad statum & conditionem altiorem promovere. Herb. fol. 51. Cum enim Cancellarii a PRZYLVSIO *fol. 200.* appellentur jure meritoque, Oculi, Mens, Lingva & Manus Principis, isque quotidiana familiaritate & consvetudine eorum utatur; quis vertere potest vitio, si eos eligit, quorum Fide, Dexteritate, cæterisque animi dotibus delectatur præ cæteris, & Reipublicæ consultum optime iri judicat: Populi enim Salus suprema Lex est. Dederunt verò Reges hoc Ordinibus Regni, ut cum per *Reservatum Sigismundi I. circa Constitutiones.*

constitutiones & pacta conventa sint solliciti de Libertate tuenda, & quibusvis antevertere occasionibus eam deprimendi velint, rarò id ex Juribus Majestatis agant, quod non omnino placere cognoverunt, quo Majestas in vigore, Libertas in flore permaneat.

§. VI.

Qui se abdicarunt aliis officiis, ut fierent Cancellarii, vel alia officia prætulerunt Cancellariatui.

Exemplum Regis se adcommodandi ad voluntatem Ordinum, imitati sunt Georgius Ossolinski, qui teste PIASECIO *pag. 599.* dimisso Palatinatu Sendomirienſi, factus est Procancellarius Regni; & Michael Radzivil Palatinatum Vilnensem cum Procancellariatu M. D. Lith. permutavit. Sic Michael Czartorynski maluit Castellanus Vilnensis, & Joannes Leszczynski Palatinus Cracovienſis fieri; conf. CHWALKOWSKI & HARTKNOCHIVS. Referendum quoque erit a posteritate ad Singularia Regni Poloniæ, quod præsens supremus Regni Cancellarius, Andreas Stanislaus Kostka, Comes in Załuskie Załuski, Episcopus Plocensis esse desierit, cum a feliciter regnante Augusto III. a. 1735. disponi se passus est ad hoc subeundum munus Cancellarii Supremi, & accipiendum tenuem Episcopatum Luceorienſem, malueritque, inaudito exemplo, sibi, quam Reipublicæ deesse. Non hic præterire possum PIASECIVM, qui in *Chron. fol. 5.* scripsit de regimine Stephani Regis: Obtinebat tum supremum cancellariatum Regni Valentinus Dembinski, Vir ætate provectâ, penè decrepitus, & illi muneri exercendo vix jam idoneus. Is itaque solicitabatur a Zboroviis, ut se abdicaret tali magistratu, & acciperet dignitatem castellaniæ Cracovienſis, quæ primum locum dat in Senatu, & a morte Sebastiani Mielecki tum fortè vacabat; ac cum ille nihilominus in illo retinendo persisteret, usque injuriis senem exagitabant, ut tandem susceperit titulum Castellani Cracovienſis. Expugnato itaque Dembinio, securi, quod Rex eorum voluntati obtemperaturus esset, ad id officium promovendum designabant Johannem Zborowski, militiæ magis quam tali functioni idoneum. At Rex hoc præsentiens devitandumque putans, ne in faciem ipsis resisteret & aperta repulsa eos offenderet, priusquam intercederent pro illo fratre suo, præter omnium expectationem illo cancellariatu

ex

ex more Vicecancellario Petro Dunin Wolski (fertur Henricus Rex, audiens Senatus sententias, cui deferendus esset Vicecancellariatus, insigne ejus sigillum versando subsiliente manu, repentè acclamasse: Monsieur Wolski! illudque huic a longe per confertam aulicorum turbam ægrè perrumpenti tradidisse, præter opinionem omnium) delato, contulit Vicecancellariatum Johanni Zamoyski, Viro ingenio, consilio & manu prompto, ac cumprimis civilium politicarumq; literarum scientiâ claro.

§. VII.

Cancellariatu cedere quinam coacti.

Licet igitur ex his adpareat, Regem non instar mancipii Legibus esse adstrictum; tristia tamen leguntur fata quorundam, qui cancellariatu inviti cedere coacti sunt. Laurentius enim Gembicki, existens Episcopus Culmensis, cancellariatum anno 1608. assequebatur, & postea anno 1610. Episcopus Vladislavienſis denominabatur, & nihilominus utramque Dignitatem per tres annos retinebat: tandem cum in comitiis anno 1613. Status & Ordines Regni, præprimis vero Sigismundus Miskowski, Mareschalcus, hoc ægre ferrent, cancellariatu cedere coactus fuit. CHWALKOWSKI *loc. cit. p. 144.* PIASECIVS in *Chron. fol. 283.* hanc ipsam Historiam retulit scribens: Laurentius Gembicki post adeptum a triennio Episcopatum Vladislavienſem, eousque Lege vetante, retinebat Archicancellariatum Regni; cujus dimissionem, cum observantiores Legum urgerent, alii ad proxima comitia differendam svadebant, ne nimium offenderentur suffragatores (anno 1613.) & præsertim Marchio Sigismundus Myszkowski, Archimareschalcus Regni, qui Henrico Firley ex competitoribus potiori, nempe favore Reginæ subnixo, maxime aversabatur. Atque ista contentio majorem comitiorum partem extraxit, & tandem dimissum Archicancellariatum Felix Kryski, Minor Cancellarius obtinuit; in Minori autem cancellariatu Firlejus succesſit. De hoc Firlejo jucundum erit lectu, quod idem PIASECIVS *loc. cit. fol. 299.* prodidit memoriæ: Mense Octobri ejusdem anni (1616.) obierat Baranowski septuagenarius, Archi-Episcopus Gnesnensis, postquam Regem Czæstochiâ redeuntem Lovicii hospitio exceperat

ac liberalius tractarat: eique succeſſit Laurentius Gembicki, dato loco in Vladislavienſi Epiſcopatu, Paulo Wolucki; Vicecancellarius vero Henricus Firley, repulſam paſſus in iſtis majoribus, etiam Luceorienſem a Volucio relictum, ut obtineret, dimittere debuit pingviora ſeu prope æqualia, cenſu Luceoriæ, quæ habuerat ſacerdotia, ſola Præpoſitura Plocenſi cum Luceorienſi Epiſcopatu retenta. Samueli Maciejowſki, Cracovienſi Epiſcopo & Cancellario, tempore Sigismundi Auguſti, quid acciderit, STANISL. ORICHOVIVS in *Annal. III. Rer. Polon. fol. 1506. edit. Lipſ. Dlugoſſo adjecto*, liberè expoſuit his: Judiciis auctoritate Senatûs Regi permiſſis, Legati (ſeu Nuntii terreſtres) de integro rem commoverunt nova diſputatione dignam. Egerunt enim de executione Legum, cujus rei nomen cum non minus ambiguum quam captioſum eſſet, alii alium inſtituebant exequendi modum. Aliis enim exequi placebat ſolas Leges ab Johanne Alberto, & ab Alexandro Regibus profectas; alii vero omnes in univerſum exequi oportere cenſebant. Summa contentione Legatorum & Senatus pugnatum eſt, horum qui potior eſſet exequendi modus: hoc enim certe quisque cenſebat, quod in rem ſuam fore videbat. Qui enim principium exequendi a Johannis Alberti & ab Alexandri Legibus ducebant, id inprimis ſpectaſſe dicebantur, ut Samuelem Maciejowſki, Epiſcopum, cancellariatu; Joannem vero Tarnovium, Caſtellanum Sandomirienſem, Præfecturâ dejicerent: quod his duobus ſumma apud Regem gratia, ſummaque auctoritas magnam vulgo invidiam conciliarat. Itaque cum Lex in Polonia ab illis Regibus lata eſſet, ne Cancellarius Regni ex majoribus Epiſcopis ſit, non licere Samueli cancellariatum contra Legem obtinere, Legati cenſebant. Quæ Lex nulla mihi quidem ratione niti videtur. Cum enim Cancellarii graviſſimum ſit in Republica munus, in eo non ſolum Dignitatem, ſed etiam Fortunam ſpectari puto oportere, qua adjutus ad tantum munus ſit ille inſtructior. Nihil enim cancellariatus aliud eſt, quam vigilia Reipublicæ, aut officina quædam ingenii atque doctrinæ, ad quam adminiſtrandam multis opus eſt Cancellario adjumentis, non ſolum ingenii, verum etiam fortunæ; ut quamplurimum

mum idoneos ad tantum munus gratia & largitione habeat obstrictos. Nam in tenui re, ut fides est angustior, ita & facultas administrandi muneris fit infirmior: & cum tantum in Cancellario sit positum, recte in Germania princeps publici consilii, Moguntinensis Archiepiscopus, Romani Imperii est Cancellarius. Idem fit Romæ; idem in Gallia & Anglia, ac in cæteris bene constitutis civitatibus. Memoria etiam nostra in Polonia contra hanc Legem Cancellarii fuerunt multi clarissimi Viri, ut Petrus Tomicius & Johannes Choinicius, qui in Episcopatu Cracovienſi summa cum dignitate Regis cancellariatum gessere. Quod tamen in illis homines non molestè ferebant. Tum enim Reipublicæ Leges, non Legibus Respublica serviebat; at nunc fit secus, quando in perpetua Regni pace ac diuturnitate otii, turbulentæ quæstiones ac lingvæ certamina conquiruntur de industria; quod in Samuele accidisse videmus; in quo cum summa essent omnia, tamen tantum in otio potuit invidia, ut certi homines, ad aliquem indignum atque infimum hominem amplissimum illud munus mallent pervenire, quam pati, illum summum Virum, ac rebus omnibus excellentem, illo fungi munere. Quare cum Samuel, & magnam invidiam ex matrimonio Regis, pro quo proximis comitiis steterat, haberet, & illum homines tantum præstare nollent, Lege ista de Cancellario, inutili & tot exemplis antiquata, cancellariatum ei abrogabant. PIASECIVS *loc. cit. fol. 307. ad Ann. 1618.* lectu digna & huc facientia quoque narravit: Vacabat, inquit, tunc a morte Felicis Kryski officium Archicancellarii, & post defunctum nuper Andream Bobola, Præfectura Cubiculi Regii; ac Henricus Firley ad Episcopatum Plocensem promotus, ex Lege tenebatur dimittere officium Vicecancellarii. In quibus Dignitatibus aucupandis distracta partium studia, suspensum comitiorum exitum ad finem usque tenuerunt, ne quidem contentione abstinendo privatæ rei, ut solet, Lege publica obtenta, quæ Regem obligat, ut in ipso initio comitiorum distribuat officia omnia & beneficia tunc vacantia. Ea enim Lex ut servaretur, Nuntii Terrarum tantâ obstinatione urgebant, quod ne sententias quidem Senatores dicere permiserunt,

donec

donec comitiis jam mediis veritus Rex (Sigismundus III.) ne eorum tempus reliquum inaniter efflueret, Legi, non pertinaciæ ipsorum satisfecit. Georgius & Christophorus, Duces Zbaraſcii, tunc Tribunitia inter Nuntios Terrarum potestate prævalentes, istos præcipue motus ciebant, quo repulsam in petitione istarum Dignitatum acceptam vindicarent, vel Regem stringerent, ut eorum opera ad cohibendum hujusmodi Nuntiorum duritatem uteretur. At Rex magis inde offensus, talem contumaciam ut retunderet, Stanislao Zolkiewski Præfecto militiæ, a quo isti inveterato odio diffidebant, Archicancellariatum contulit, præter spem omnium, & ipsiusmet Zolkiewii votum, nil minus quam eum magistratum in ætate septuagenaria & professione militari ambientis. Hoc autem expedito, auditis Senatorum sententiis, Nuntii Firlejum Vicecancellarium, contendentem retinere officium suum ad alia comitia, eo quod nondum plenè adiisset possessionem Episcopatus Plocensis, asperioribus, quam sperarat, acclamationibus ut dimitteret, exagitarunt. Sed hoc Rex dimissum, contra opinionem & expectationem omnium, contulit Andreæ Lipski, homini duro, impotentia animi, importunitate & audacia incredibili, & nemini, cum quo aliquid negotii haberet, non molesto, sed eô præcipue commendato, quod esset versatior in Legibus Magdeburgicis ac Polonicis, quibus constant Aulæ Regiæ Judicia, & quod calleret Lingvam Germanicam, qua viâ aditu ad colloquium Reginæ quæsito, Regi reconciliatus ad Aulam longo postliminio redierat, & mox ope Vicecancellarii Firley, per talem æmulum vexare volentis Hieronymum Cielecki, Referendarium Regni, Cancellarium Reginæ, Virum integerrimum, ab illo cancellariatu prope extruserat; demum verò in petendo isto Vicecancellariatu, ab ejus modestia (se non ambire dicentis) criminatione ducta, quod contemneret, verê supplantavit, ministerio Germanicarum fœminarum Reginæ familiarium: Ipsemet verò (Lipscius) tunc cum Vladislao Principe in Moschovia morabatur, & demum accepto nuntio de collato sibi Vicecancellariatu, advolarat Varsaviam ad finem comitiorum. Tristius est exemplum H. Radziejowski, de quo Kochowski Cl. I. L. III. p. 193.

§. VIII.

§. VIII.

A Regis solius, post sententias Consiliariorum & Senatorum auditas, libero arbitrio unum ex commendatis, vel plane alium substituendi, in Comitiis Generalibus Regni dependere Electionem Cancellariorum, moris est ordinarii, ex rigore constitutionis Alexandri Regis Petricoviæ anno 1504. (vel ut Herburt asserit, in Radom.) Monuit verò CHWALKOWSKI *loc. cit.* non deesse exempla, quod etiam extra comitia hoc munus collatum fuerit, scribens: De Illustrissimo Principe Michaele Radzivilio, M. D. Lithuan. Procancellario, Olszowski tunc Vicecancellarius Regni, ad Dominum Wottowiczita scripsisse memini: Radzivilium Principem quod attinet, quamvis non in comitiis Generalibus susceperit Vicecancellarii munus, nec in comitiis juramentum præstiterit; excusari tamen potest gemino M. D. Lith. exemplo, quorum auctoritati ac muneri hoc nihil derogavit, neque Respublica novo emergenti contradixit, aut ne inposterum simile quicquam fieret, præcavit. Ita etiam Gedani, addit CHWALKOWSKI, die 28. Octobr. anno 1677. extra comitia Reverendissimus Dominus Wydzga ex Vicecancellario Supremus creabatur, & officium ejus præclaris Illustrissimi Domini Wielopolscii, tunc Dapiferi Regni, virtutibus conferebatur; iste reddito Sigillo minori a Rege majus, hic verò minus accipiebat. HARTKNOCH. *loc. cit. pag.* 397. hæc adnotavit memoratu digna: De Cancellariis refert Piasecius, Regem eos solum creare non posse, nisi id fiat in comitiis de consensu Ordinum; in Chronic. ad ann. 1617. pag. 430. Idem habet auctor vitæ Petri Kmitæ, quæ adjecta est Annalibus Stanislai Orichovii, pag. 226. Similia occurrunt & in Theatro Europæo, Tom. IV. pag. 66. ubi refertur, Polonos Illustrissimum Principem Georgium Ossolinum noluisse Cancellarium salutare, quod, ut dicebant, se ipsum insciis Nuntiis Provincialibus Cancellarium elegerat; sed hæc hodie non adeo observantur, Regibus etiam extra comitia Cancellarios constituentibus. Ut alia exempla modo præteream, unicum Illustrissimi Domini Martiani Alexandri a Kosielsko Oginski, comitiis in Dąbrowna, exemplum istud docere potest.

An semper in Comitiis Generalibus creandi?

Contulerat ei Sereniſſimus Rex cancellariatum extra comitia, & jurejurando iſtum præſente Senatu, Reipublicæ adſtrinxerat. Non fuerunt hoc ipſo contenti Nuntii Terreſtres, eò quod non in comitiis hoc munus adeptus erat. Reſponſum ex altera parte: Non poſſe Sereniſſimum Regem ſemper comitia expectare, quoniam præſenti ſemper Cancellariorum opera in Aula opus eſt, præſertim in defectu aliorum Cancellariorum. Cum Nuntii Terreſtres nihil obtinere poſſent, urſerunt tantum, ut denuo, quemadmodum moris, jusjurandum in facie Reipublicæ præſtaret. Etiamſi autem regeretur, jam iſtud præſentibus Senatoribus eſſe factum, nihilominus quibusdam non acquieſcentibus, & ſubinde hanc querelam renovantibus, iterum Illuſtriſſimus Oginſcius coram omnibus Ordinibus jurejurando fidem Reipublicæ adſtrinxit. Vid. Diarium Comitiorum a. 1685. ad diem 21. Aprilis. Sic, ut confirmetur Statutum ann. 1507. apud Herburtum, in quo extra comitia creandi Cancellarios, Regi permiſſa eſt poteſtas.

§. IX.

Quando Ordinis Senatorii facti?

Cum igitur Cancellarii ſint perpetui Regis Conſiliarii, & Reipublicæ negotia expediant, Quæſtio eſt ventilata inter Eruditos, quando Ordinis Senatorii ſint facti? PIASECIVS in *Chron. pag. 65.* affirmavit, Officiales majores Regni demum anno 1569. in Senatum eſſe receptos; ſic enim ſcripſit: Olim Officiales Regni non habuerunt locum in Senatu, niſi etiam aliam Dignitatem Senatoriam obtinuiſſent, v. gr. Palatinatum & Caſtellanatum. Sed cum anno 1569. Lithuania uniretur Poloniæ, & Officialibus in Ducatu Lithuaniæ aſſignaretur locus in Senatu, quem antea in Lithuania habuerant, tum ne Officiales Regni minores eſſe viderentur, aſſumpti etiam ſunt in Senatum. Quem ſequitur ZALASZOWSKI in *Jur. Publ. Pol. fol. 716. Tom. I.* docens: Mareſchalcis Supremis Regni & M. D. Lith. aſſident in Senatu Cancellarii, juxta conſtitutionem a. 1635. fol. 18. Olim nullum in Senatu locum habuerunt, ſicut nec Theſaurarii, niſi etiam Dignitatem aliquam Senatoriam, ut Palatinatum vel Caſtellanatum obtinuiſſent; ſed demum cum M. D. Lith. a Rege Auguſto,

iſtius

istius Ducatus unico hærede, consentientibus Lithuaniæ Ordinibus, an. 1569. in comitiis Generalibus Lublini adjungeretur Poloniæ Regno, & assignaretur talibus Magistratibus Lithuanicis locus in Senatu, quem in Lithuania habuerunt, Polonicis quoque ne viderentur ipsis in hoc inferiores, cum auctoritate præcedant, datus fuit locus Senatorius. Separatim autem sessionis ordinem isti Magistratus in Senatu faciunt, nempe in extremo Coronæ consessu, quasi ad clavum Reipublicæ, & loco aptiore ad excipiendum venientia negotia publica, & quæ tractare muneris est ipsorum. Extra Senatum tamen Regi proximiores incedunt, uti conscii negotiorum, quæ quotidie obvenire possunt. Vnde quantumvis inferiores loco inter Senatores censeantur, ministerio tamen frequentiori Regem demerentes, gratia & familiaritate ejus excellunt, & cæteros in obsequium suum vel invitos trahunt, cum omnes non nisi istorum opera & favore Honorum & Beneficiorum gradus a Rege obtinere possint. Verum enim vero HARTKNOCHIVS *loc. cit.* argumentis gravibus hanc infringere laboravit opinionem Piasecii, provocans ad CROMERVM, qui isto tempore vivens, nihil de hac nova mutatione posteritati reliquit, sed potius eos ad Senatum, post Castellanos relatos jam fuisse antiquitus, asseruit fide dignus. Deinde docuit, Piasecio ex eo enatum esse errorem, quod nunquam fortasse in subscriptionibus separatim post Castellanos Officialium majorum nomina reperit; cum tamen evictum sit, in M. D. Lithuaniæ eorum munia cum aliis fuisse conjuncta, & si Lithuaniæ Officiales Majores ad Senatum Lithuanicum admissi, cur non idem Regni Officialibus honor sit exhibitus, is probare teneatur, qui negando intercedat vel contradicat. Tertium est argumentum, quod etiam CHWALKOWSKI *loc. cit.* ejusdem cum HARTKNOCHIO sententiæ, urget, anno 1565. in comitiis Petricovienſibus adiisse Regem petentes Nuntios terrestres, ut Dignitates Mareschalcorum & Thesaurariorum inposterum cum aliis non conjungerentur, ea ex ratione, quod hi absque iis locum & suffragia in Senatu habeant, duo autem suffragia ferre inconveniens sit. Vid. constitut. ejusdem anni init. atque effecerint, ut Rex

promiserit, se inposterum eorum petitis annuere velle; conf. JANVZOV. *L. III. Constitut. P. V. Tit. I. pag. 304.* Ex quibus elicitur evinciturque, Cancellariis quoque ante conjunctionem Regni cum Lithuania hoc Jus fuisse acquisitum usu, nec demum anno 1569. concessum.

§. X.

Lis cum Mareschalcis Curia de prærogativa loci,

Est præterea bene de Patria merentibus ingenitum & innatum, ut velint hoc suum studium grato agnosci animo a civibus, & honoris quibuscunque testimoniis declarari publicis in foris & celebritatibus hominum, ne quamvis ipsi ab omni ambitionis & superbiæ suspicione sint remotissimi, munus & officium vilipendendi censeatur a vulgo, aliusque prærogativa quadam gaudens quocunque modo, melior istis & utilior esse judicetur. Ea ex re & sine dubio est factum, ut amica quædam intercesserit Cancellariis cum Mareschalcis Curiæ, lis de Prærogativa eundi atque sedendi; Vladislaus IV. autem anno 1635. in comitiis eam decidit decrevitque cum Ordinibus Regni, ut Mareschalci Curiæ ultimum occupare debeant locum in Senatu. Vid. constitut. d. a. pag. 18. Pertinet ad Historiam Literariam & Notitiam Librorum, quod HARTKNOCH *pag. 492.* adnotavit, Starovolscium nempe, in Poloniæ suæ editione Colonienſi, collocasse Mareschalcos Curiæ proxime post Mareschalcos Supremos ante Cancellarios; in editione autem Gedanensi a. 1650. hunc ordinem esse legitime mutatum.

§. XI.

Solennitates in creandis Cancellariis

Quod ad solennitates adtinet, quibus uti moris est in conferendo tanto munere, supra in §. VII. enarravimus; quod Rex sententias Senatorum audiat: pro lubitu tamen independenti per Mareschalcum, vel, ut olim, Ipse nominat, Sigillum Majus tradit, gratias agentem audit, juramentoque publico devincit; Sigillum verò Minus Procancellario per Supremum Cancellarium, observatis cæteris ceremoniis confert, sic, ut quas in renunciatione Supremi Cancellarii exerceat solennitates Mareschalcus, in constituendo Procancellario usurpet supremus Cancellarius. Quod & extra comitia consvetudi-

nis

nis esse, docet Historia, si præsens est; alias de electione Regis fit certior, & die subsequenti solenniter consecratur. Non possum non recreationis causâ hic ex STANISLAI LVBIENSKI, *in Vita Gamrati, Oper. pag. 374.* narrare sequentia: Speraverat Gamratus (genere ignobili natus) cum adhuc esset singulari gratia Regis Sigismundi I. Episcopus Præmislienſis, Procancellariatu Regni, paratusque in Senatum ita venerat, ut eo nomine Regi gratias ageret; sed a Mareschalco Regni egregiè delusus est. Is enim cum tradendus esset cancellariatus, longiore usus oratione, facie ad Gamratum versa, cum multa præclara de istius Magistratus dignitate dixisset, & postremo, veluti Gamratum renuntiaturus, verba illa: *Tibi Domine Episcope*, sine tamen nomine istius proprio protulisset, & aliquantum hæsisset, Gamratus, quasi id sibi dictum esset, surrexit; sed Rex hujus Ironiæ non ignarus, manu extensa: *Sedete Domine Episcope*, inquit, *non Vos estis*, tum demum Mareschalcus, elusо & in ruborem dato Gamrato, Johannem Choinium Procancellarium Regni renuntiavit. Ex qua Historia adparet, olim Mareschalcum quoque Procancellarium proclamasse; nisi fortè nullus supremus Cancellarius isto tempore fuerit. Ego de nostris temporibus sollicitus provoco ad §. IV. hujus Commentarii, ubi relatio Illustrissimi Załuskii de se ipso. Addo denique Juramentum Cancellariorum: Ego N. Regni Poloniæ Cancellarius (Vicecancellarius) juro, quod Serenissimo Principi ac Domino, Domino N. Poloniæ Regi, & Majestatis Ejus Successoribus, ac Regno Poloniæ, in hoc Officio cancellariatus (Vicecancellariatus) mihi commisso, fidelis ero. Nullas literas pergamenas sine scitu & expressa voluntate Regiæ Majestatis tradam; papyreas verò nullas tam in Regno, quam extra Regnum, quæ vel Regiæ Dignitati vel Honori derogent, vel ex quibus damnum aliquod ad Majestatem Ejus vel Regnum pervenire possit, & quæ Juri communi & Libertatibus adversentur, aut literis ex cancellaria datis, contrarias esse scivero; Membranas item nullas unquam tradam, præterquam papyreas, idque sciente tantum aut jubente Regia Majestate. Consilium fidele Majestati Suæ & Reipublicæ præstabo, neque ulla unquam se-

creta, quæ mihi communicata fuerint, præter Suæ Majestatis voluntatem & mandatum revelabo; & pericula omnia, quæ imminere vel Ejus Majestati vel Regno undicunque scivero & cognovero, Majestati Ejus deferam, & pro posse meo avertam. Sic me DEVS adjuvet, & hæc sancta Evangelia. CHWALKOWSKI in Addendis p. 566. edit. Gedanensis monet, quod non ad Evangelia, sed ad Crucem præstetur Juramentum.

§. XII.

Series Cancellariorum a Jos. And. Zaluski emendata, cf. §. XXII.

Qui ad præsentem usque annum Supremi & Procancellarii fuerint, NARAMOWSKI in singulari libello de *Signatoribus Regni*, & NIESIECKI in *Corona Polonica fol. 254.* retulerunt; ad quos L. B. ablego brevitatis memor, & infra enarraturus. Non possum tamen, non hic referre admirabiles Notas & Animadversiones Illustris & Magnifici JOSEPHI ANDR. ZALVSKI, quibus in *Specimine Historiæ Polonæ Criticæ*, Augustinum Koludzki ob fabulas de Glinianensi confœderatione, vulgo Rokosz, anno 1381. in vita Ludovici Regis Poloniæ & Hungariæ, sparsas in vulgus credulum, perstrinxit *p. 131.* Intromissis in comitium his Senatoribus, Granovium Regni Marescalcum literas Budâ ad se per Episcopum Lubranscium transcriptas produxisse, istasque palam legendas Cancellario Regni Drzewicio tradidisse, pergit dicere Commentator, simulque (ut usitata paræmia ad nominis hujus a ligno desumpti alludam Etymon) quo intimius progrediatur in penetralia sylvæ, eò plura accumulat mendaciorum stipite crassiorum ligna. Nam Matthias Drzewiccius Episcopus Præmislienſis & successivè Vladislavienſis, ac denique Archiepiscopus Gnesnensis, nonnisi a. 1499. (117. ab obitu Ludovici annis) post ascensum Vincentii (non Wenceslai, uti erroneè ex Pabrocio Herburt. 237. habet R. P. Niesiecki Kov. 262.) Przerembscii ad Episcopatum Plocensem (ex quo deinde ad Vladislavienſem promotus est) eidem in Vicecancellariatu, anno verò 1510. post ascensum Johannis Laski ad Archiepiscopatum Gnesnensem, ipsi in supremo Regni cancellariatu suffectus est, (teste Jodoco Ludovico Decio in Corp. Pist. II. 324. ac Damalevicio in Gnesn. 285. Id. in Vladisl. 348.

in

in utroque Opere) & ab ejus obitu in Christophoro Szydlowieccio, Castellano Cracovienſi, Lex de Alternata cancellariatus Regni, inter Spiritualem & Secularem Statum lata, effectum ſuum ſortita eſt; cum antea ſolis Spiritualibus (Nicolao Zakbka, priori; nam & alter ejusdem nominis fuit; duobus Koniecpoliis, utroque Johanne & Jacobo Debinſki exceptis) hoc Officium conferri moris eſſet. Hunc Drzewiccium in Epiſcopatu Premislienſi ſucceſſiſſe Vincentio Przerembio (de quo ſupra) ait Cromer. p. 451. ex eoque Bielſki p. 495. ac Nakielſki p. 580. ſed omnes egregiè falluntur; recta enim Przerembius ad Plocenſem Epiſcopatum pervenit, & nunquam Præmislienſis fuit, id quod oppidò liquet ex ſupputatione Annorum, ex teſtimonio Lubinii Ploc. 152. tum & ex ejus Epitaphio, obvio apud Starovolſcium Mon. Sarmat. 410. Damalevicium in Vlad. 728. & Paprocium Herb. 232. qui ultimus annum ejus obitûs 1515. pro 1513. erroneè poſuit. Sed ad Commentatorem redeo. Non Drzewiccius, ut iſte perhibet, iſto tempore (1381.) Cancellarius Regni fuit, ſed Johannes de Radlice, ſtemmatis Korab, Canonicus Cracovienſis, Regius Medicus & deinde Epiſcopus Cracovienſis, propter brevitatem ſtaturæ Epiſcopus parvus dictus, id quod teſtantur Dlugoſſus X, 56. Cromerus 222. Paprocki Herb. 462. Okolſki 418. & Starovolſki in Crac. 115. maximè verò Diploma ipſius Regis Ludovici ſuper Szepne Conventui Miechovienſi inſerviens, de Dato in craſtino S. Martini Anni ejusdem 1387. quod apud Nakielſcium Miech. 318. legitur. Idem pag. 92. pergit notare: Hoc itaque Strzeleccii in Hungariam abeuntis nomen, memoriæ (ut opinor) Commentatoris hæſerat, & dum aliquod Poloni Satrapæ, identidem in Hungariam pro comitiis Budenſibus peregrè euntis, nomen excogitandum fuerat, reminiſcentia, ut fit, ſuggerente illud Strzeleccii fors mentem ſubiit, nec ab eo Commentator abſtinuit, & ut adſcititium nomen a genuino plane alienum, in diverſo individuo effingeret, Cancellarium Regni, ſubitanea metamorphoſi vivæ vocis (ſi Diis placet) Oraculo transformavit. Nec quæ *pag.* 74. habet, negligenda: Ex his patet, Sbiſchkoni Suchywilſkium, uti in Decanatu Cracovienſi, ita & in cancellariatu

riatu Regni, qui tum Cracovienſis Curiæ Regalis vocabatur, immediatè ſucceſſiſſe, adeoque Sbiſchkio a R. P. Nieſiecki in Corona fol. 255. prætermiſſus in Serie Cancellariorum Regni, ibi addi, imo primo omnium loco poni debet.

§. XIII.

Titulus eorum. Præter Caſtellanum Cracovienſem, & Palatinum Vilnenſem, ut & ſupremum Regni Mareſchalcum ex Senatoribus ſecularibus, a Rege Cancellarii in literis ſalutantur Illuſtres, teſte PIASECIO ad *Ann. 1587. pag. 65.* In conſtitutionibus Regni autem, ut plurimum Magnifici (Wielmożni) audiunt. A civitatibus Pruſſicis, ſi Epiſcopi: Illuſtriſſimi, Reverendiſſimi & Excellentiſſimi; ſi Seculares: Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi, appellantur. Cæterum, ſi Epiſcopus Varmienſis, vel alii Principes S. R. Imp. additur: Celſiſſime Princeps.

§. XIV.

Procancellarii ſuccedunt Supremis Cancellariis. Quod ſi contingat, ut Supremus Cancellarius inopinato ſit mortuus, & Procancellarius Spiritualis Epiſcopatum incompatibilem, ut loquuntur, adeptus, adeoque utrumque Officium vacuum videatur eſſe, tunc Rex pro lubitu & arbitrio libero novos eligere poteſt; alias autem Procancellarius, licet per promotionem Regis in locum ſupremi Cancellarii ſuccedit, nec Rex, vel recens electus, ei alium præferre poteſt; quod quidem longa conſvetudine, ad minimum a temporibus Sigismundi I. receptum eſt. Sciant ſimulatque exteri, fortè hæc lecturi, quod in Regno Poloniæ & M. D. Lithuaniæ, Senatoriæ & aliæ Dignitates majoris momenti, ad dies vitæ non Regum qui contulerunt, ſed Perſonarum quæ acceperunt ex Gratia Regis, durent, adeoque Succeſſores Regis mortui eas auferre non poſſint vivis. In ſciſſione verò Reipublicæ, cum duo electi Reges, & de poſſeſſione Throni dimicatur, ſi quid contrarii eſſe factum legitur, id ordinariis Legibus & Conſvetudinibus derogare non poteſt; multo minus, ſi crimen læſæ Majeſtatis & perduellionis a quodam commiſſum, de quo in Comitiis Generalibus judicatur. Anno 1702. aliud eſt obſervatum, priſtina verò conſvetudo a. 1733. corroborata in Confœderatione Varſavienſi.

§. XV.

§. XV.

Cum porro in Constitutionibus Regni, Juramento & Subscriptionibus, Cancellarii & Vicecancellarii appellentur, hodie verò Supremi & Procancellarii compellatio ab omnibus fere usurpetur; quo anno & occasione hæc Prænomina sint orta, mihi affirmare & decidere non est integrum, nec multum interesse puto vel referre, ut in talibus morer quæstiunculis, cum graviora restent argumenta explicanda & illustranda. Nihilominus jam anno 1680. in publicis Documentis ea legi, brevibus adnoto. Conf. §. XVIII. in ordinatione Judiciorum Assessorialium Regis Joannis III. & in Testamento Regis Michaelis anno 1673. ZALVSKI *Epistolar. Tom. I. fol. 484.* Cæterum celare non possum, Piasecium, aliosque Scriptores Rerum Polonicarum, Supremos Cancellarios appellare Archicancellarios; & Procancellarios, Minores Cancellarios; ut & Supremos Regni Mareschalcos, Archimareschalcos; Curiæ autem, Minores Mareschalcos; malui tamen consvetudinem loquendi sequi, quam hodie insolitis Titulis insignire eosdem. *Quando appellati sint Supremi & Procancellarii.*

§. XVI.

De Prærogativa Supremi Cancellarii, quid Olszowski, t. t. Procancellarius, ad Mareschalcum Ordinis Equestris scripserit olim, communico ex ZALVSKII *Epistol. Historico-Familiar. T. I. fol. 311.* sq. Supremum Regni Cancellarium satis mirari nequeo, quod me temerè, ex levibus Cancellarii Lithuaniæ informationibus, non præventum ulla literâ, aut amicabili præcautione, ut cum collega agendum esset, expostulatione ex supervacaneo lacessat. Manifesta ad manus ejus ex cancellaria sunt ordinata, si videbantur devia, offensiva, nociva, licuit auctoritate, qua pollebat, Cancellarii & Generalis, eorum publicationem impedire, mittere ad informandum Regi, mihi ipsi & cancellariæ meæ prænonitionem dare, quam velut a Seniore grato animo susceptissem. LVBIENSKI in *Paræneſi Opp. fol. 215.* meretur præterea, cujus huc facientia prælegam verba: Collega Tuus Jacobus Zadzik, Episcopus Culmensis, nuper Supremus Regni Cancellarius renuntiatus, &c. Pares quidem sunt & ejusdem potestatis *Prærogativa Supremi Cancellarii.*

Functiones, sed iste Judiciis imprimis præest, eaque ita moderatur, ut dum præsens in aula versatur, omnia Decreta sub ejus censura & nomine prodeant. Ad eum pertinet, externorum Principum missas ad Regem Legationes excipere; responsa dare; Legatis Regiis mandata Legationum præscribere; rationes obitæ Legationis ab eis reposcere; consilia publica in Senatu auspicari; quæque in consilium veniunt, Regio Nomine proponere; comitiorum apparatum omnem expedire. Hæc, isto absente, omnia quoque ad Te (Procancellarium) pertinebunt; sed & isto præsente, si aliqua pars hujus oneris, exceptis Judiciis (neque enim communicari solent) Regia Voluntate Tibi deferetur, per Te sustinenda erit. Plura momenta Prærogativæ, cum Libri Polonici non revelaverint, sed silentio involverint, enarrare non possum. Quod autem Procancellarius, tantùm absente Supremo Cancellario Judiciis præsit, infra docebitur copiosius. Cæterum integram Historiam mutatæ Prærogativæ Cancellarii Supremi olim enarravit loc. cit. p. 15. RVDGERVS zur Horst: Accedamus ad Regnum Poloniæ, ibique etiam Cancellariorum antiquitatem evolvamus. Primum singulos tantum Cancellarios ab initio in Regno fuisse, satis constat. Et quamvis subsequentibus temporibus, Regno in aliquot Principatus aliquoties distracto, quot Principes, tot Cancellarii etiam existerent: morte tamen Principum, ad communionem Regni Ditionibus eorum reversis, cum iisdem Cancellariorum etiam numerus ad unum Regni Cancellarium redire solebat. Postea cum partim multitudine negotiorum, aliquando etiam valetudine, aut aliis rebus avocatus, omnibus satisfacere is non posset, ut Vicecancellarius, qui isto impedito partes ejus exciperet, esset, institutum fuit, qui primis quidem temporibus, ut nomine, ita re, Vicecancellarius erat; usque ferè nisi absente aut impedito Cancellario, cujus ut vices gereret, institutus erat, quicquam attingebat, in eamque rem privatum, atque ut auctoritate, ita forma etiam Minus Sigillum excogitatum erat, quod præsente quidem Cancellario, apud Reges privatim asservabatur; eo autem absente, cum aliæ literæ, tum non tam donationes, quam promissa earum, per Vicecancellarium signabantur:

tur: ut quæ ita demum ratæ essent, si Majore Sigillo postea per Cancellarium signatæ fuissent. Itaque clausula ferè in plerisque addita reperitur, qua easdem Literas Majestatis etiam Sigillo signari se mandaturos, Reges promittebant: quo nomine Majus scilicet, quod in Cancellariorum potestate erat, vocabatur. Cum autem Cancellariorum auctoritas eò excrevisset, ut non modo privatis, verùm ipsis fortassis Regibus gravis jam esset, Lege ab Alexandro Rege latâ, Vicecancellarius cum Cancellario exæquatus, parque utrique potestas tributa fuit. Ab eo tempore pari auctoritate, uterque negotia publica administravére.

§. XVII.

Munia, Officia et Jura Cancellariorum, vivo Rege.

Converto me ad Munia, Officiaque Cancellariorum præstanda & administranda, quæ tanta sunt & tam multifaria, ut quisque obstupescat & miretur, qui fieri possit, ut in viribus Duorum Virorum sit positum, ad omnia & singula adtendere animum, & vix tolerabile suscipere onus atque sustinere. Multa finxerunt Veteres de Atlante, (vel tribus Atlantibus, qui sæpe confunduntur a Poetis) quod Cœli totius Machinam humeris sustentet, ut Diodor. Sicul. L. III. c. V. Cicero V. Tusculan. Quæst. c. 3. Vitruvius L. VIII. c. 10. prodiderunt memoriæ; sed de Regni Poloniæ Cancellariis certior est veritas; de qua inter omnes conveniet, qui paullò adtentiori animo ponderare & perspicere volent dicenda. Strictim verò & concisè cum præcipua proponere atque enarrare, vel digito monstrare mihi sit necesse; ea ex re sit Argumentum:

Jus dicunt in Judicio Assessoriali.

I. Quod Supremus Cancellarius Regni præsens, isque solus, Jus dicat in Judicio Regio Assessoriali, cui præsidet, ideo ita appellato, quod Assessores sint Referendarii, Regens Cancellariæ, Notarius Decretorum, & quidam Secretarii Regii ad hoc constituti & electi. Agitantur in hoc Illustri Judicio, causæ, quæ a civitatum Judiciis per Appellationem seu Provocationem ad id devolvuntur, & secundum Constitutiones Regni, Jus Culmense, Lubecense, Saxonicum & Civile deciduntur, a Cancellariis hæc Decreta subscribuntur, & Sigillo Regni corroborantur; ut pluribus docuerunt ZAWADZKI in *Processu*

ceſſu Judiciario, LIPSKI in *Obſervationibus Practicis*, & JOH. NIXDORFF in *Proceſſu Judiciario Poloniæ & Pruſſiæ Regalis*. Conceditur quoque Appellatio ad idem Judicium a Judicio Palatinali, quando Chriſtianus cum Judæo litigans, gravatum ſe ſentit, ut & aliæ quamplurimæ controverſiæ. Quibus Diebus, & his quales ſint Actiones, ex Ordinatione Regis Johannis III. quæ conſtitut. a. 1683. fol. 7. inſerta, omnium optimè cognoſcitur. Vid. inter Documenta Lit. A. A.

Quod ad Pruſſicas adtinet Cauſas, non aliæ, quam quæ ex & de civitatibus Pruſſiæ majoribus & minoribus per Appellationem a Judiciis ordinariis tranſeunt ad hoc Judicium Regio-Aulicum, in eoq; audiuntur & deciduntur; nec ulterior Provocatio privatorum vel Pruſſorum, vel Polonorum ad Judicia Relationum valet, niſi Cancellarius precibus ſubmiſſis motus, eam ſponte conceſſerit & remiſerit; alias talis temerè provocans ſeu appellans, per integrum annum in turri captivus detinetur, vel alia afficitur pœnâ. Conf. LIPSKI *loc. cit. Cent. I. Obſ. 12.* Hæc Appellatio & Citatio ad Judicium Aſſeſſoriale, ſolum Nobilitati & civitatibus Pruſſiæ olim erat reſervata a Rege Stephano, cum Tribunalia Regni conſtituerit anno 1578. Conf. JANVSZOV. *L. VII. Conſtitut. Part. 3. pag. 332.* & licet ſub Sigismundo III. Nobilitas Pruſſica huic ſuo Juri renuntiaverit an. 1585. & ſe Tribunali Regni Petricovienſi ſubmiſerit, civitates tamen Pruſſicæ, etiam ratione Bonorum Terreſtrium, in nullo alio Judicio, quam Aſſeſſoriali, ſe judicari patiuntur. Conf. Scriptum, quod prodiit titulo præfixo: *Immunitas Civitatum Pruſſiæ a Jurisdictione Tribunalium Regni Ann. 1718.* & conſtitutiones An. 1726. in comitiis Grodnenſibus, art. Trybunał, &c. Evocationes civitatum Pruſſiæ ad Tribunal interdixerunt. Porro notandum eſt, quod civitates Pruſſicæ Majores Jus antiquum, a Judicio Aſſeſſoriali ad Judicia Relationum, quibus Rex ipſe præſidet, ſe conferendi, ſi ſententiâ lata non ſint contentæ, retineant, quando de Juribus & privilegiis earundem diſceptatur; nec ullus Cancellarius hoc denegaverit Jus, usque ad annum 1696. menſe Januario, quo primus Dœnhofius, Supremus Cancellarius, Thorunenſi civitati hoc eripere erat auſus. Poſteaquam

verò

verò hæc, cum Elbinga & Gedano consociata, graviter apud Regem Johannem III. esset questa in libello supplici, confirmationem antiquorum Jurium feliciter obtinuit, ut ex Documento patet hoc:

Joannes III. DEI Gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, &c. Significamus præsentibus Literis Nostris, quorum interest, universis & singulis. Quemadmodum a susceptis Regiis Diadematis Insignibus, cum Clementia erga omnes Regni Ordines concepimus affectum, ut omnes illos Gratiâ & Protectione Nostra complecteremur, atque Immunitates, Jura, Privilegia & Consvetudines illorum, quibus a Divæ Memoriæ Prædecessoribus Nostris fruuntur, in valore suo conservaremus: ita cum singulariter nomine Civitatum Majorum Terrarum Prussiæ, per querimoniam expositum esset, qualiter partim cursus Justitiæ, contra antiquissima earum Jura, hinc inde in Judiciorum subselliis immutetur, (præsertim ad Judicia Nostra Assessorialia) per hominum licentiosorum fallacias eadem Jura frequentibus subjaceant præjudiciis, ac inter illa Jurisdictionem Nostram Burggrabialem, quotannis pro publica in Civitatibus illis securitate, speciali Privilegio confirmatam, per illicitas Causarum avocationes, & temerè exportatas prosecutiones Appellationum tantum non convelli: Tum verò Beneficium a Decretis Judicii Nostri Assessorialis, ad Nostra Relationum propriarum Judicia appellandi, queis suis Juribus jam inde ab accessione ad Regnum Poloniæ possessis, gauderent, denegata ad Nos Appellatione seu Remissa, etiam in Causis Notabilibus, diminutionem subinde pati: proindeque Nobis supplicatum esset, ut eadem illarum Civitatum Majorum Prussiæ Iura Burggrabialia, cum integra in Criminalibus & causis facti decidendique facultate, nec non legitimè quæsitam ad Nostra Relationum propriarum Iudicia appellandi facultatem, speciali Diplomate Nostro approbare, innovare, confirmare & ratificare dignaremur: Nos justæ Supplicationi earundem Civitatum Majorum Prussiæ, fideli & sincera subjectione semper Nobis commendatarum, gratiosissime annuentes, obviando ulterioribus præjudiciis, omnia & singula prædictarum Civitatum Jura, Privilegia, Responsa & Decreta, quocunque nomine venerint, a Serenissimis Prædecessoribus Nostris, ipsis indulta, ratione Iurisdictionis Burggrabialis, quam quotannis per assignationem Burggrabii Nostri confirmamus, quatenus ab ejusdem Officio seu solo, seu cum

Magistratu conjuncto, in Causis criminum & facti Appellatio non detur, sed Decreta ejusdem, illico ob publicam securitatis rationem, pro re judicata habeantur. Deinde Ius quoque D. Ioannis Casimiri Regis Prædecessoris Nostri, benignissimo Responso ad Instantiam Statuum & Ordinum Terrarum Prussiæ emanato, perpetuo usu observatum & observandum, declaratum modum, rationem & ordinem admittendarum ad Iudicia Nostra Relationum a Iudicio Nostro Assessoriali Appellationum in se comprehendens, in omnibus approbanda, ratificanda & confirmanda esse duximus; ut quidem approbamus, ratificamus & confirmamus hisce Literis Nostris, decernentes easdem debitæ & inviolabilis firmitudinis vim & robur perpetuó obtinere debere, non obstantibus ullis Rescriptis, Appellationibus, Citationibus, Declarationibus, Inhibitionibus & Præjudicatis in contrariam obtentis & obtinendis. Quæ singula, uti invalida, & legitimum Iustitiæ ejusque executionis cursum impeditura, Literis hisce Nostris declaramus. In quorum fidem præsentes manu Nostra subscriptas, Sigillo Regni muniri mandavimus. Varsaviæ, die XV. Mensis Maji, Anno Dom. M.DC.XCVI. Regni vero Nostri XXII. Anno.

Joannes Rex.

(L.S.) *Nicolaus Tomislawski, Cra. Varf. Cur. Regiæ Majest. Secretarius.*

De usu & auctoritate hujus Regii Rescripti, vel Renovationis Privilegii, non ero sollicitus, adnoto tantum, rogari hodie solere Cancellarios, præsertim si controversiæ civitatum privilegia concernunt, ut remittant ad Judicia Relationum, vel operam adhiberi, ut ipsi Reges per schedulam, a Cancellariis id fieri vel cupiant vel postulent. Præter hæc docent Scriptores Juris Publici Polonici, Regem in ipsa urbe vel Palatinatu eodem oportere esse præsentem, alias Judicia Assessorialia non posse exerceri; sed nostra tempora contrarium probant, cum ex dispensatione Reipublicæ, Rex Augustus II. & Rex Augustus III. Dresdæ fuerint extra Regnum, & nihilominus Cancellarii Jus dixerint in hoc Judicio Regio. Quin imo habent Cancellarii absente Rege potestatem, aliam urbem in Regno eligendi, ad celebranda hæc Judicia Assessorialia, id quod anno 1738. Leopoli & non Varsaviæ factum. Cæterum in Judicio Relationum ipse Rex

præ-

præsidet, & cum Senatoribus assidentibus, Referendariisque, quorum alter Statum & Decisum causæ refert, de illis judicat, quæ a Judicio Assessoriali per Remissam ad id venerunt. Vbi non tacendum, quod si causæ civitatum Regni ventilentur, adesse soleat Cancellarius Lithuaniæ, & si Lithuaniæ civitatum causæ discutiuntur, Cancellarius Regni interfit. HARTKNOCH *l. c. p. 796.*

II. Privilegia, Salvi Conductus, Protectoria, Literæ Moratoriæ, aliaque innumerabilia, in pergameno & charta dari solent petentibus ex cancellaria, & possunt; dummodo observentur, in constitutionibus, Pactis conventis, usu & consvetudine præscripta & tradita. HERBVRT enim refert, constituisse anno 1504. Alexandrum Regem, ut Cancellarii nullas Literas pergamenas, sine scitu & expressa voluntate S. R. Maj. neque papyraceas, quæ Regiæ Dignitati possent derogare, aut damnum Reipublicæ afferre, vel Juri communi & Libertatibus adversentur, vel quæ prioribus Literis ex cancellaria emanatis sint contrariæ, sub amissione Officii, ad Instantiam Nuntiorum Terrestrium, & periculo perjurii extradere debeant. Porro Sigismundus in constitut. 1562. fol. 21. hæc jussit: Cancellarius & Vicecancellarius Regni, contra Statutum Alexandri de Bonis Mensæ Regiæ, Literas non extradant, pro Donationibus, Obligationibus, Venditionibus, Feudis. Idem Sigismundus Rex in constitut. an. 1550. exposuit, quid sint Literæ contrariæ Juri, scilicet Literæ Inhibitiones continentes ad Judicia, Exemptiones ab iisdem nulla svadente id necessitate Reipublicæ, item commissiones inter personas, nisi in causa granicierum vel divisionis inter fratres, vel de consensu partium essent; item Liberationes ab expeditione bellica; item Literæ Expectativæ, quæ dent occasionem captandæ mortis; & de ultimis non extradendis specialis & recentior exstat constitutio an. 1699. fol. 50. cum Reassumptione antiquarum constitutionum an. 1550. & 1613. simulatque injunctum Dominis Cancellariis, ut seriam animadversionem super ejusmodi Literis habeant, & casu, quo extraditæ essent, nullitatis vitio subjaceant, & impetrans ipso facto ejusmodi Vacantis etiam post mortem sit incapax. Et tanto magis Privilegia

Privilegia &c. expediunt.

in

in Bona Terreſtria extradita eidem rigori ſubjaceant; contra cancellariam autem pœnæ in Legibus deſcriptæ reaſſumptæ ſunt. Neque non in conſtitut. an. 1638. fol. 3. ſtatutum: ne Cancellarii utriusque gentis Privilegia pro Diminutione Menſæ Regiæ ſigillent. Porro in Articulis Pacificationis an. 1717. qui in comitiis Generalibus confirmati, conſtitutionibus Regni inſerti, & in Pactis conventis Regis Auguſti III. feliciter regnantis repetiti, Artic. II. §. 6. hæc leguntur: Privilegia in honores, vulgo z Okienſkami, nemo impetrabit, neque pro ſigillatione eorum moleſtus eſſe debebit; curabuntque (Cancellarii) ne Honores & Dignitates Regni terrigenis M. D. Lithuaniæ, in Regno nullas poſſeſſiones habentibus, & vice verſa Munia & Dignitates M. D. Lithuaniæ terrigenis Regni, nullas in Lithuania poſſeſſiones habentibus, ſigillentur, ſub amiſſione eorundem & declaratione pro vacantibus, ſalvis tamen modernis poſſeſſoribus. Invigilabunt inſuper ſerio, & ſolitam inter ſe cancellariæ communicationem habebunt, ne Privilegia ſuper unum idemque munus, duabus perſonis extradatur, videlicet unum ex Majori, alterum ex Minori cancellaria Regni & M. D. Lith. ad evitandas clades domeſticas, & ſciſſiones per Palatinatus. Cui malo obviando Privilegia in Majori cancellaria ſigillata, ad Acta Metrices cancellariæ Minoris, & e contra per Oblatam porrigantur & ibidem acceptentur. Diſcrimen perſonarum facient; militares etiam menſes exacte obſervabunt; nulli prorſus exotico, aut incertæ Nobilitatis; Diſſidentibus vero in Religione, non, niſi ſine præjudicio Catholicorum Gratias Regias ſigillaturi. Et quoniam nonnulli motivo ambitionis, ſuſpectum genus Nobilitatis ſuæ, erectione novorum ſub ſuo nomine oppidorum villarumque fundare & avthentiſare, ac tandem poſt longiorem temporum revolutionem antiquare deducereque volunt, Magnifici Capitanei Tenutariique Illuſtriſſimis Cancellariis ac Procancellariis Regni & M. D. Lithuan. notificare tenebuntur, ne per ignorantiam ejusmodi & erectiones ſubreptitiè ex cancellaria exportentur, & quidquid ſub talium oppidorum villarumque erectarum nomine præjudicii publici prodierit, confiſcationi ſubjacebit. Ex LVBIEN-

SKII

SKII Paræneſi quin hæc mutua accepta his addam, non poſſum, ubi: Omnia Referendariorum Reſcripta, quæ non niſi in cauſis colonorum & glebæ in Bonis Regalibus adſcriptorum, ſub eorum ſubſcriptione emanare debent, cenſuræ Cancellarii aut Vicecancellarii obnoxia eſſe, & in iſtorum errores juſtâ litura animadverti poſſe, addo. Regentem cancellariæ opto, ut talem ſortiaris, (quem Jure Tuo tuaque voluntate ſortiri Tibi fas eſt) qui omnes in ſcribendo Tuos ſciat & poſſit levare labores: penes Te ſit cenſura iſtius ſcriptorum. In omnibus Reſcriptis, quæ ſub nomine Regio prodeunt, ne Legibus contraria ſint, ſeriò animadvertendum eſt: in iis autem, quæ ad exteros Principes, ſive officii cauſa, ſive in Reipublicæ aut privatorum etiam negotiis, ſcribuntur Literis, tum in formandis Legationum præſcriptis, Dignitatis Regiæ & Reipublicæ, habenda eſt ante omnia ratio. Regens autem cancellariæ Tuæ, vellem ut a Te uno dependeat, a Te promotionem expectet, nec ſine Te aliorum affectet ſuffragia; ſemper ad nutum Tuum paratus exequi, quicquid mandaveris; nihil ad ſcribendum Regi offerat, niſi quod Tu antea videris & probaveris; neminem Regi, idque nomine Tuo, commendet, niſi quem Tu commendandum juſſeris; in omni ad Regem acceſſu, reverentiali timore iſtum perfundi velim, ut qui non ſuo, ſed Tuo Jure cum Rege agendi poteſtatem habeat, Tibique uni rationem reddere teneatur. Ex hoc ipſo auctore LVBIENSKI, quamplurima alia proponere poſſem; cum verò infra integram *Paræneſin* recudi curaturus ſim, hic ſubſiſto, & ad alia propero, lectu non injucunda. Cum in fine Literarum Regiarum, quæ ex clementia & gratia proficiſcuntur, legantur ſequentia: *In quorum omnium fidem & teſtimonium præſentibus manu Noſtra ſubſcripſimus, Sigillumque Noſtrum appendi juſſimus*; Ibi Dominorum Senatorum, Officialium, Secretariorum, Nuntiorum Terreſtrium in comitiis quorundam nomina exprimuntur, & poſtea: *Per manus Cancellarii vel Vicecancellarii.* Sic ut prior Rex ſubſcribat, infra aliquis Secretariorum. Ea ex re Originem & Hiſtoriam ex RVDGERI **zur Horſt** *Cancellario, pag. 651.* eorum in gratiam, quibus hic jam rarus liber non eſt ad manus, diſcere

& enarrare non piget seqq. Quondam nullis Diplomatibus, nullis Donationibus sive perpetuis sive advitalitiis Rex subscribebat, sed Cancellariorum fidei ista concredebantur: qui, quæ a Rege alicui promissa aut collata in aliquem essent, fideliter referebant, suæque manus subscriptione, & Sigilli Regii appensione, fidem eis faciebant. Ita enim a multis retro temporibus anno 1222. Gothardum & Nicolaum, Poloniæ Cancellarios, Privilegio Donationis & Fundationis Episcopæ Culmensis subscripsisse, in Cromero Lib. VII. invenimus. Similiter apud Herbortum Statut. pag. 240. Privilegio cuidam Judæis a Casimiro M. Rege concesso, Zbigneum tum Cancellarium a. 1334. subscripsisse animadvertimus. Simili ratione multa alia Regum Indulta & Privilegia ibidem, Cancellariorum manibus esse subscripta cernimus. Sic enim reperitur ibi pag. 349. 346. 392. 354. 100. 468. anno 1422. Albertus Jastrombecius, Cancellarius, cum collega Johanne Safranecio Vicecancellario; Sic anno 1433. idem Safranecius tunc Cancellarius, cum collega Vladislao de Oporow, Vicecancellario; Anno 1436. Johannes de Koniecpole cum collega Vincentio Coth; Anno 1438. idem Koniecpolius cum collega Petro Woda de Szczekoczyn; Anno 1457. Johannes Gruscinius Vladislavienſis Episcopus, cum collega Johanne Luthkone de Brzeźie; Anno 1478. Stanislaus de Kurżozwiaki solus subscripsit absque collega; A. 1496. Creslaus de Kurzozwiaki, Vladislavienſis Episcopus solus reperitur; Anno 1504. Johannes de Lasco cum collega Matthia de Drżewicka. Sed quis plurium aliorum Subscriptiones enumerare ita exactè velit, qui *absque manu Regia* Privilegiis variis subscribere soliti sunt. Mos autem cum ad B. memoriæ AVGVSTVM REGEM usque durasset, ab eo privata denuntiatione sublatus fuit; cum nullam Donationem aut simile Jus, cui ipse non subscripsisset, rata se habiturum, aliquot ante mortem annis in comitiis professus fuisset. Quod ipsum deinde Reformatione cancellariæ Henricana confirmatum etiam fuit; & nunc quoque in Aula Regia, causas politicas per Secretarium Majorem vel per Regentes expediri, & ad Subscriptionem Regiæ Majestatis offerri observamus. Præter Regiæ Majestatis Subscriptionem insuper

ſuper & a Regente ut plurimum, aut a quoquam alio Secretario ſubſcribuntur; nimis enim laborioſum eſſet occupatiſſimis Dominis Cancellariis, ſi pro Regni amplitudine, quæ nunc major quam olim, omnibus ſcriptis ſubſcribere neceſſum haberent; in iſtorum ergo ſublevamen ſunt Secretarii Regii, qui iſtos relevant ab onere ſubſcribendi. Cauſis tamen Judicialibus, nempe Decretis, aut Supremus Cancellarius aut Vicecancellarius ſubſcribit, unà cum ſubſcriptione Notarii. Præſentis Auguſti III. Regis pacta conventa §. 36. habent hæc: Judicata quorumvis Magiſtratuum, præcipue vero Curiarum Noſtrarum, ne per ulla Reſcripta privata reſuſcitentur, ſub nullitate eorum ſedulò cavebimus, & Salvos conductus, vulgo Gleyta, in Regno ſecundum antiquam praxim, ad Jus agendum, ſolummodo ad decurſum ſex menſium, & prorogationes Salvi conductus plus binis vicibus extendere, Cancellariis Noſtris non concedemus, neminemque captivare, niſi Jure vinctum, permittemus. §. 37. Privilegia omnia, tam publica, quam privatorum, ab Anteceſſoribus Noſtris conceſſa, in quantum Juri & Legibus non repugnant, conſervare & manutenere ſpondemus. §. 39. Providendo omnibus Juribus & Immunitatibus Provinciæ Pruſſicæ, ne ullam læſionem accipiat, proviſisque ſuis in toto gaudere poſſit, Legibus & Verbo Regio ſpondemus, quod omnia vacantia, tam Eccleſiaſtica, quam Secularia ſubſellia Senatoria, Officia & Capitaneatus, Tenutas & Advocatias, ſolis, veris & indubitatis Indigenis Nobilibus bene meritis, vigore Privilegii Incorporationis & Diplomatum Sereniſſimorum Anteceſſorum Noſtrorum, & iſtorum, quæ Nos Ipſi ſeorſivè iſtis dare declaramus, conferemus, neque conſenſus ad cedendum permittemus, & caſu, ſi quis Privilegium huic Sponſioni Noſtræ contrarium jam obtinuerit, illud ex nunc pro nullo & invalido declaramus, Nuntiisque indigenis Libertatem, non ſolum ejusmodi Privilegium reclamandi, ſed etiam viam agendi in Judiciis Noſtris Poſtcurialibus pro repoſitione & abjudicatione Privilegii atque conſenſus, concedimus. §. 41. Cauſas omnes in Judiciis comitialibus, poſt Curiam, ex Regeſtro, non immutando iſtorum ordinem, judicabimus, nec aliquid in præ-

judicium Juſtitiæ & injuriatorum fieri permittemus, conformando ſententiam Noſtram ad pluralitatem votorum, quæ ſtatim intra triduum ſine depactione & immutatione, partibus in debita forma extradi debet. Judicia quoque Curlandiæ in terminis circumſcriptis, præviis Intimatorialibus, non prætermittere declaramus. §. 42. In Judiciis Poſtcurialibus, juxta præſcripta Henrici Regis, ex ſententia Dominorum Miniſtrorum ad latus Noſtrum reſidentium, procedemus, & Deliberationes tertia die expediemus, omnesque cauſas adhuc in Deliberatione pendentes expediri curabimus. §. 43. Judicia Relationis neutiquam prætermittemus, quin imo accelerationem illorum per intervalla ſtipulamur, Notariosque in his cauſis ſecundum antiquam praxim conſervabimus, ipſaque Decreta per pluralitatem votorum Senatorum conſcribi curabimus. §. 44. In omnibus cauſis, ad quævis ſubſellia inter concives Regni & M. D. Lith. intervenientibus, inſtantias contra injuriatos non dabimus.

Sigilla cuſtodiunt, & Libros Cancellariæ,

III. De Sigillis & Libris cancellariæ, quæ hinc inde in Poloni-cis auctoribus legi, brevibus communicabo. Sunt verò hæc: Per conſtitutiones an. 1576. fol. 255. an. 1607. fol. 837. an. 1646. fol. 2. an. 1669. fol. 4. Cuſtodia Sigillorum Regni, Majoris & Minoris, imo Cameræ, penes Cancellarios eſt, & Reges promittunt in pactis conventis, quod in cauſis & expeditionibus Reipublicæ, vel ad Regnum pertinentibus aliis negotiis iisdem uti velint, raro autem Sigillo Cameræ, & tantum ante Coronationem; privato autem ſeu natalitio Literas ad exteros Rex electus, nondum verò coronatus, ſignare poteſt, minime verò in Regni rebus. Conf. Johannis III. Pacta Conventa, num. 24. Dignus eſt PIASECIVS, qui hic audiatur, in *Chronic. fol. 456.* faciens verba: Iſtud quoque erit obſervatione non indignum, quod Rex electus Vladislaus ad iſtos conventus Terrarum ſingulares (ante coronationem) non miſerat, ut ſolet Rex regnans, Inſtructiones aut Nuntios ſuos, (præter literas privatas in negotiis fratrum ſuorum juniorum ac pompæ funebris patris ſui) eò quod Electus Rex non poteſt exercere functiones Regias, ante quam coronetur. Nec diſtribuit Beneficia aut Officia, niſi aliqua in futurum

pro-

promittat, ut iſte liberaliter plurima plurimis promiſerat. Vnde & Cancellarii nil ſigillant, & demum, poſtquam Sigilla Regis defuncti circa ejus funeris celebritatem confregerint, a coronato Rege novo nova accipiunt. Literæ autem ab Electo Rege, præſertim officioſæ ad Principes exteros, interim ſcribuntur cum titulo: Rex electus; ac Sigillo, quo iſte utebatur ante Electionem ſuam, ſignantur. Memorabile igitur eſt, quod RVDGERVS zur Horſt *loc. cit. pag. 684.* commemoravit: Annulum Signatorium, in abſentia Cancellariorum, a Regibus Poloniæ fidiſſimo cuique communicatum eſſe, in Hiſtoriis deprehendimus. Ita enim Rex Vladislaus Jagello, Cancellario & Procancellario abſentibus, Annulum Signatorium Nicolao Drevitio, Cuſtodi Sendomirienſi; & poſtea Rex Alexander, iisdem abſentibus, Joanni Laſco credebat. NEVGEBAVER in *Hiſt. Polon. L. V. p. 284.* Et quod magis eſt, Rex Sigismundus Auguſtus, cum aliquando longo tempore in Lithuania morabatur, Petrum Miſcovium, tum Secretarium Majorem (at poſtea Regni Procancellarium nominatum) abſentibus Cancellariis, quadrato Sigillo præter morem uti permittebat. Warſewicius in Parallelis L. II. pag. 363. Præterea a lectione hujus allegati libri RVDGERI recens, non poſſum non ſingularem Hiſtoriam repetere, quam *pag. 710.* retulit ex WARSEWICII *Parallel. L. II. pag. 51.* & NEVGEBAVER *Hiſtor. Polon. L. VIII.* Poſtquam anno 1559. Joannes Przerembius in comitiis Petricovienſibus tum Archiepiſcopus factus, Philippo Padniewio Procancellarius reſignato munere, e comitiis domum ſe recepiſſet; Rex etiam Sigismundus Auguſtus Cracoviam reverſus eſſet, de caſu infelici Padniewii, jam Procancellarii facti, non ſine dolore cognovit. Comitabantur hunc Vicecancellarium, ex arce Cracovienſi in urbem redeuntem, ut fieri ſolet, plurimi, ex quibus quidam, de quo nulla erat ſuſpicio, ob ſplendidas veſtes, cum reliquis familiaribus in conclave ingreſſus, torquem aureum, cui Sigillum Regni appenſum, a Padniewio in penitius cubiculum ſe recipiente, in menſa depoſitum abſtulit, protinusque in pedes ſe conjiciens eadem nocte Bochnam usque pervenit. Padniewius inopinato hoc caſu vehementer perturbatus, in

quemnam culpam transferret, dubius erat. Rex ipse a Nicolao Trzebochovio, præcipuo Cameræ suæ Præfecto, certior ea de re factus, stabat initio attonitus, & quædam hac in parte exempla, ad atrocitatem facti exaggerandam, memorabat vetustatis; sed tergo ad focum, apud quem se tum calefaciebat, verso, utique non defore artifices Cracoviæ, qui huic non absimile Sigillum conficerent, tandem respondit. Sed ecce, dum Aula & Vrbs furto isto personat, fur Bochnæ a Krzycacio, Salinarum Administro, deprehensus, Cracoviam mittitur, & torques, Sigillo Regio jam contuso, Procancellario restitutus, & fur supplicio facinore eo digno, candenti sigillo per urbis compita lancinatus, laqueo vitam finivit, ac omnes illas frivolas de nonnemine suspiciones tranquillavit. In ZALVSKII *Epistolis Histor.-Familiaribus, Tom. I. fol. 670.* Olszowski, Procancellarius, hæc memoratu digna reliquit, de Sigillo Cameræ ejusque usu & auctoritate: Sigillo Conclavis ad publicas causas uti, vetant Pacta conventa: Similiter Arendarii ad aliquot annos contractus Sigillo Regni in Polonia, M. D. L. in Lithuania, pro securitate Arendantium, firmari petunt. Non licere tamen ad privatas causas, nominatim Oeconomiæ, ad revisionem rei familiaris, ad ordinationem proventuum Domini, Instrumenta cum Sigillo Conclavis evehere, Commissarios ad Bona expedire, Administratores ad tempus instituere, erroneè & contra praxin allegatur: alias etiam Literas publicas scribere, Res Belli & Status tractare, Ordinationes Ducibus & Exercitui dare, irritum foret, eo prætextu, quod sine Magno Sigillo pro injuria Legum, diminutione Officiorum, reputare, non æstimare, eisque non obedire impunè liceret. Mittit Majestas Regia Commissarios suos ad Oeconomias, de istisque liberè disponit; nemo tamen nullitatem Instrumentis & illegitimitatem objicit Commissariis. Cauti Gedanenses juxta suas Leges non nisi Capiti Coronato proventum Fontcameræ tenentur extradere; ex novo nihilominus prolongatæ coronationis (Joannis III.) emergenti, ad ordinationem & quietationem, cum Sigillo conclavis, Summam ad ærarium Regis comportarunt, Scripta publica Principis, tam Magistratus, quam Communitas, præ-

ter

ter morem & Jura sua acceptarunt, eaque typo expressa ad effectum deducunt; magna profectò hinc inconvenientia, & multarum ex privatis rationibus quæsita causa diffidentiarum, cum irreparabili patriæ defensione sua delusæ, damno: dum Rex suarum rerum arbiter, suos vult proventus perspectos habere, sine quibus Dignitas Regis & Reipublicæ subsistere nequit. ZALASZOWSKI *loc. cit.* addidit & observavit de eodem Sigillo non tacendum vel omittendum: Concessum fuit Regi Johanni III. ut nominationem Archiepiscopi Gnesnensis in Interregno (id est, post Electionem usque ad coronationem) quoniam Reipublicæ, ut habeat Interregem & Primatem, maxime interest, Sigillo Cameræ subsignaret. In Pactis conventis feliciter imperantis Augusti III. Regis, §. 19. legimus: Sigillo Cubiculari & Signo Privato, in negotiis Reipublicæ expediendis, neutiquam utemur; Literas omnes & Ablegationes publicas, solo idiomate Polonico & Latino expediemus, Privilegiaque & Vniversalia, sub Sigillis supradictis, etiam ex Senatusconsulto, dari non permittemus, reservando ejusmodi expeditionem solis Cancellariis utriusq; gentis. Addo singulare, quod habet HARTKNOCHIVS *loc. cit. pag. 310.* Rex Electus mandata ad comitia coronationis, sub titulo Regis Electi, Sigillo terrestri impresso extradit, ut observatum est post Electionem Vladislai IV. Johannis Casimiri & Michaelis. Sed in Denuntiatione Ordinum de Johanne III. Electo, concessum erat, ut Rex uteretur hac in re Sigillo Camerali. Denique de Libris Cancellariæ, ZALASZOWSKI *loc. c. fol. 717.* profero in medium verba: Libros Decretorum & Privilegiorum sub custodia sua habere tenentur Cancellarii, unumque vel duos Notarios Juratos habeant, qui Decreta, Inscriptiones, Privilegia & alias Literas, quæ sub Sigillo Regis exeunt, connotent. Quodsi aliquis ejusmodi Literas fatali casu amittat, Regentes cancellariæ alias ex Actis sub Sigillo Regis, sine ulla difficultate extradant. Ita Sigismundus Petricoviæ anno 1538. ut refert Herburt. & ubi Literæ ex Libris Cancellariæ extractæ allegarentur suspectæ, Regestrisque seu Libris Cancellariæ comprobari propter antiquitatem non possunt, tum Juramento producentis, ut

mo-

moris est, comprobari debent. Is idem Rex Sigismundus eodem anno, ut refert Herburt. fol. 56. declaravit: Quod Libri seu Regestra Cancellariæ ad probationem super Bonis, quod fuerint Regalia, nullius valoris & momenti sint; Causæ tamen Terrestres, seu ad Judicia Terrestria pertinentes, coram Regia Majestate ventilatæ, in Librum Actorum Terrestrium istius Districtus, ubi comitia peragerentur, inscriberentur, statuit Sigismundus Augustus anno 1550. fol. 3. Similiter & causæ criminales in comitiis agitatæ, tum Remissæ a quibusvis Judiciis, præter Judicium post Curiam, ut in constitut. anno 1641. fol. 7.

Jura circa Legatos,

IV. Si ab exteris Principibus, cujuscunque sint Dignitatis, Legati mittuntur, vel ad solum Regem, vel ad Rempublicam, a Rege recipi & audiri non possunt, nisi consentientibus Senatoribus residentibus, inprimis Mareschalcis & Cancellariis: imo soli Cancellarii, cum mandata sua Regi separatim proponunt Legati, iisdem nomine Regis respondent; quodsi verò coram tota Republica comparent & audientiam cupiunt, tum tres Literas tradunt, Regi, Senatoribus & Equestri Ordini in comitiis, ubi nomine Regis Cancellarius; nomine Senatûs, ex isto Ordine primus; & nomine Equestris Ordinis, Mareschalcus Nuntiorum Terrestrium, respondent. CHWALKOWSKI *l. c. pag. 394.* Quamobrem Legatorum exterorum officium est, ut præviis Literis Principum suorum, quando in sedem Regiam venerunt, Cancellarios de adventu certiores faciant, ad eos invisant, & cum eis mandata communicent; qui postea eadem Regi referunt & solennem accessum procurant, certo indicto die, denique pro circumstantiis responsum Regium ad Literas expedire solent sub Sigillo Regni. Quoties præterea salus Reipublicæ poscit, ut ad exteros mittantur Legati, per constitutionem anno 1588. comprobatum est, ut a Rege consciis Senatoribus, præsertim in Aula ad latus Regis residentibus, hoc Jus Majestaticum exerceatur; cum olim sine consensu Senatorum id usurpare potuerit. Si verò ob Fœdera, Bellum, Pacem, aliasque Rempublicam attingentes res, & cum periculo conjunctas, sunt mittendi Legati, de iis in comitiis ordinariò deliberatur,

beratur, Mandata seu Instructiones a Cancellariis conscribuntur, Senatus-Consiliis inferuntur, & publicè præleguntur. Postquam reduces facti Legati, in Scripto rationes reddunt suæ functionis & expeditionis in primis comitiis, quæ relatio Metricæ Regni inserenda; atque requirentibus Ordinibus Reipublicæ, Legati præter hæc Juramento confirmare tenentur, quod ultra terminos in Mandato sive Instructione ex cancellaria accepto, præfixos, non processerint longius, nec alia cum extraneis Principibus tractare ausi sint. Conf. pacta conventa Johannis III. & Successorum.

V. Moris cum sit in Polonia, per constitut. an. 1673. fol. 18. & an. 1717. ut præterlapsis duobus annis, Ordinaria & Generalia Regni Comitia celebrentur bis Varsaviæ & semel Grodnæ in Lithuania, cura Cancellariis Regni incumbit, ut nomine Regis per Literas Universales, eadem Senatoribus & Nobilitati Poloniæ, & adnexarum Provinciarum, (Lithuaniæ vero per Cancellarios M. D. Lith.) indicantur, tempus & locus constituantur, & omnia ad felicia auspicia comitiorum præparentur. In singulis Districtibus ante comitia Generalia, conventus particulares seu comitiola celebrantur a Nobilitate, ad quæ Rex Delegatum mittit, qui Instructionem de rebus in comitiis deliberandis & decidendis ex cancellaria acceptam, eidem prælegit Nobilitati. Initiis comitiorum Generalium per Sacra factis, & in conclavi Nuntiorum Terrestrium Marescalco seu Directore consiliorum ab iisdem electo, hic cum electoribus suis conclave Senatorum ad Regiam Majestatem in throno sedentem ingreditur, orationemque solennem habet, ad quam Regni Cancellarius respondet, si in Regno comitia sunt; & in signum clementiæ Regis, ejusdem manum ut Marescalcus osculetur cum Nuntiis Terrestribus, offert. Primus ergo ad eam osculandam submissimè accedit Marescalcus, & postea ex schedula prælegit, qui ex Nuntiis sequi debeant suum exemplum, infigendi osculum Regis dextræ. His peractis, nomine Regis, propositio negotiorum deliberandorum & conficiendorum a Cancellario Regni fit, & Ordinibus eadem maximopere commendantur; Marescalcus vero Nuntiorum Terrestrium, vicissim Regi

Cura circa Comitia.

proponit rogans humillime, ut omnia, quæ hactenus Statum Publicum gravarunt, e medio tollantur, & ut vacantes Dignitates bene meritis conferantur. Postquam Cancellarius respondit, deliberaturam Majestatem de meritis Candidatorum, Rex discedit, Senatores vero in conclavi suo permanent sedentes & Mareschalcus cum Nuntiis suis Terrestribus se recipit in peculiare & proprium conclave deliberandi & conferendi consilia causa. Postquam Nuntii Terrestres convenerunt inter se de Statutis, Legibus, Constitutionibus & Articulis, eademque conceperunt, redeunt cum Mareschalco suo plerumque quinto die ante finem comitiorum, ad Regem & Senatores, sua placita communicant, & adplausum consensumque eorum expectant & requirunt. Consentientibus omnibus & singulis, revidentur, a Mareschalco præleguntur, & Cancellarius Regni palam quærit: utrum Regi, Senatoribus & Nuntiis Terrestribus placeat, ut Sigillum Regni adprimatur? adprobantibus cunctis, in continenti Sigillum imprimitur, & soluta sessione Mareschalcus curat, ut Archivo inferatur, & Cancellarius Secretarium quendam Regium providere jubet, ut typis accuratè mandetur. Impressis subscribit Cancellarius nomen, & Sigillo Regni signat, ad comitiola Relationum, ut & Officia Castrensia Palatinatuum & Terrarum mittit. Constitut. 1661. pag. 15. 1678. p. 12. 1623. p. 7. 1588. p. 457. ZALASZOWSKI *fol.* 27. monuit, quod per constitut. an. 1690. soli Mareschalci, manu sua subscriptas constitutiones ad prælum dent, adeoque veteres consvetudines mutatæ sint ex parte. Sive igitur felicem hoc modo, sive infelicem per ruptionem, finem nacta sint comitia, Mareschalcus Nuntiorum Terrestrium in Oratione Valedictoria a Rege petit, ut liceat sibi & Nuntiis denuo manum osculari Regiam; quod Cancellarius nomine Regis respondens, ipsis permittit, & quævis felicia adprecatur. Cum vero Prussiæ Nuntii tam diu expectare & morari non possunt, usque dum constitutiones typis vulgentur, ea ex re Cancellarius Exemplar scriptum Sigillo munitum, ut reduces in conventu Generali Postcomitiali Prussiæ idem exhibere possint, extradere solet.

VI.

VI. Interea, quod Nuntii Terreſtres in conclavi ſuo delibe- *Judiciis Comitialibus interſunt, & circa conferendas Dignitates vacantes quid agant.*
rando tempus usque ad quintum diem ante exitum ſextæ ſeptimanæ conſumunt, Senatores cum Rege in ſuo conclavi non otiantur, ſed Judicia criminalia & civilia exercent; de quibus CHWALKOWSKI *p. 400.* Quanta ex his enaſcatur negotiorum & laborum moles Cancellariis, quivis harum non expers plane rerum judicare poteſt etiam me tacente. Hoc tantum addo, quod & in his Judiciis comitialibus & votis circa vacantes Dignitates, Cancellariis eadem ac cæteris Senatoribus, ſententiam ſuam dicendi & Candidatos commendandi, competat libertas & facultas; Rex vero pro lubitu, Dignitates Eccleſiaſticas & Seculares diſtribuit, & per Cancellarios renuntiari jubet. Hartknoch pag. 678. PIASECIVS l. c. ad ann. 1603. init. retulit, quod Sigismundus III. Myſzkovio contulerit Dignitatem Mareſchalci in Regno Supremi, obnitente Petro Tylicio Vicecancellario, qui vocatus a Rege, ad tradendum illud Officium, (ut ejus fuit muneris) valetudine infirma ſe excuſavit; iterum tamen monitus, quod ſi non veniret, ipſemet Rex functionem renuntiandi Mareſchalci obire vellet, vel invitus adfuit, ac multa præfatus in laudem Myſzcoviorum, nomine Regis Baculum, inſigne iſtius Magiſtratus, ipſi tradidit. De Cancellariorum renuntiatione, ſupra §. II. quædam diximus. Ordinariò enim intra ſex hebdomadas, vacantes Dignitates extra comitia a Rege conferuntur; quodſi vero paulo ante comitia tales inciderint caſus, volunt conſtitutiones an. 1567. & 1588. nec non Pacta conventa Regum recentiorum, ut ſtatim in principio comitiorum Rex alios ſurroget. Ea ex re Mareſchalcus Nuntiorum Terreſtrium, in primo acceſſu ad Regem, tradit catalogum Dignitatum & Magiſtratuum, in conclavi Nuntiorum antea conſcriptum. Quando igitur Regi volupe eſt, omnes vel plerasque vacantes Dignitates redintegrare, jubet duos catalogos confici, alterum Dignitates Regni, alterum Lithuaniæ continentem, eosque præſentibus Nuntiis, ut ad notitiam eorum veniant, Cancellarii & Regni & Lithuaniæ prælegunt cuſtodiuntque. Iſti, quibus tales contigerunt Honores, commodo tempore Regi publicas in Senatu agunt gratias, & gratum

conteſtantur animum, ſtantes ſuo loco; quidam etiam ante ipſum thronum hæc pietatis & devotionis edunt teſtimonium. Penè præteriiſſem, quod cum Reges per Cancellarios Ordines Pruſſiæ convocant ad comitia Generalia Regni, ſimul monentes, ut prius conventum Generalem Mariæburgi vel Grudenti celebrent, huic certum conſtituere ſoleant diem, quem quidem Pruſſi exactè obſervant, & loco conſveto congregati, Legatum Regium excipiunt honorificentiſſime. Si vero accidit, ut tempore Interregni cancellaria Primatis idem imitetur, tunc Pruſſi, demonſtraturi, quod Epiſcopus Varmienſis vices Primatis in Pruſſia expleat, alium diem eligunt, & per eundem indici curant. Neque tacendum, quod, cum fortè cancellaria Regni, vivo Rege, alium locum, quam quem ordo tangit, in Literis Vniverſalibus ſcripſerit, ubi conventus Generalis Pruſſicus ſit celebrandus, eo in caſu Pruſſi legitimum locum ſubſtituant, & hunc errorem ipſi corrigant atque emendent, pro Juribus ſuis antiquis & conſvetudinibus. Cæterum conf. LENGNICHII *Hodierna Reipublicæ Prutenæ ſub Sereniſſimi Poloniarum Regis Imperio facies;* nec non Diſſertat. *De Praſſorum Comitiis.*

Litteras Burggraviales ad Civitates majores Pruſſiæ expediunt.

VII. Hæc ipſa Pruſſia me manuduxit ad enarrandum quædam de Burggraviis Regiis civitatum Majorum. Sunt quidem in Polonia etiam Burggravii, quorum alii dicuntur Caſtrenſes, alii Arcium Curatores; & talium in Arce Cracovienſi olim fuiſſe decem, affirmat CROMERVS, qui pacis & belli tempore nocturnas & diurnas excubias curant. *Deſcript. Polon. L. II. p. 160.* In Pruſſiæ autem civitatibus Majoribus, quæ nullas arces habent, eorum alia eſt ratio. Poſtquam enim Pruſſi Ordinis Teutonici intolerabile & injuſtum excuſſerant jugum, & ſpontè Regi Poloniæ Caſimiro, anno 1454. ſeſe dederant, certis ſub conditionibus mutuis, quæ in Privilegio Incorporationis & Sponſione reciproca leguntur; ab hoc ipſo Rege ſtatim mutatio Regiminis eſt facta in Pruſſia, ſic ut Gubernator, Palatini, Caſtellani, Capitanei, & in civitatibus Majoribus loco Commendatorum Ordinis ſeu **Compthuren/** conſtituerentur Burggravii, more Germanico, qui, licet nullæ arces ſeu **Burge** fuerint, ſed dirutæ &

de-

destructæ Thorunii, Elbingæ & Gedani, in memoriam tamen earum sic appellati sunt. Hi nomine Regis pacem publicam defendunt, unde olim **Burg-Friede**/ id est, pax ex arce, in Germania & Prussia; violentos turbatores ejus coercent per **Friedens-Geboth auflegen**/ seu mandant sub comminatione pœnæ, ut tranquillè & pacifice vivant, imo puniunt civiliter, non autem criminaliter, quod ad totum Magistratum pertinet, ita tamen, ut si capitales pœnæ sint exequendæ, Burggravius Regius in Judicio Scabinali, ubi sententiæ publicantur & præleguntur, præsens & Præses sit; Judæos ad certum tempus recipere possunt in urbes, nullas tamen lites inter Christianos & Judæos decidant, sed per Judicem ordinarium id fiat; Primum locum inter membra Magistratus obtineat, etiamsi non Præconsul; Bonorum caducorum & naufragorum pro Regio Fisco curam gerat, quod tamen postea per Privilegia Regia mutatum & Fisco civitatum est concessum; nec non aliis gaudeat Juribus & prærogativis, quæ CONSTANTINVS a TREWEN SCHROEDER in *Jure Publico Dantiscano L. II. lit. 3.* docuit. Conf. Schützius in Chron. Pruss. fol. 203. Cromerus l. c. L. 27. Neugebauer in Hist. Polon. L. VI. pag. 387. Quotannis igitur Magistratus, ante Electionis annuæ diem, quatuor membra sui ordinis Regi repræsentat, qui pro arbitrio suo unum ex his eligit, & per Literas Burggraviales ex cancellaria Regni missas, denominat; Magistratus vero Electionis die proclamari & publicari curat. Quantum igitur in hac conferenda illustri Dignitate, valeat svadens auctoritas & commendatio Cancellariorum, quivis intelligere potest. Sed hæc tantum de Thorunensibus Burggraviis intelligi volo; Elbingæ & Gedani differunt Jura eorundem.

VIII. Gavisæ sunt præter hæc etiam Prussiæ civitates Majores honore, nominatim Thorunium, postquam Jus & consvetudo per Privilegium Incorporationis acquisitum, ipsi præsentibus Regibus Poloniæ fidelitatem jurejurando solennissimo promittendi, post fata Alexandri Regis sepositum & mutatum, ab Vladislao IV. misso Legato Supremo Cancellario Regni & Episcopo Culmensi, Reverendiss. Illustriss. & Excellentissimo Domino Jacobo Zadzicz, anno 1634. d. 2. Octobr.

Homagia recipiunt a Civitatibus Majoribus Prussicis.

2. Octobr. nomine Regis, hoc fidei testimonium dederit. An. 1649. d. 12. April. Johanni Casimiro Regi, per (S. T.) Dominum Andream Leszczynski, Episcopum Culmensem & Procancellarium Regni. An. 1670. d. 3. Januar. Michaeli Regi per (S.T.) Dominum Andream Olszewski, Episcopum Culmensem & Procancellarium Regni. Anno 1676. d. 25. Junii, Joanni III. per (S.T.) Dominum Joannem Wyzga, Episcopum Varmiensem & Supremum Regni Cancellarium. A. 1698. d. 11. April. Augusto II. per (S.T.) Georgium Albrachtum de Dœnhoff, Supremum Regni Cancellarium & Episcopum Przemisliensem. Juramentum in Herburti Statut. fol. 228. legitur; hoc vero Sacramentum germanice prælegitur & repetitur a Magistratu, Scabinis & Tertio Ordine in conclavi Senatorio præsentibus, & a civibus in foro, vel areâ Curiæ stantibus, præmissis Orationibus Latinis a Legato Regio, & quodam Consule vel Syndico. Quo in casu Literæ credentiales (more recepto loquendi) in cancellaria Regni exarantur, Regiæ manus subscriptione & Sigillo Regni corroborantur. Cf. nostram Historiam Interregni & comitiorum in Prussia, anno 1733. §. 41. Quanquam etiam alias personas illustrissimas hoc functas esse munere, Historia testetur.

Commissarios seu recuperatores constituunt.

IX. Quid de Commissionibus, (ut loquimur) seu Judicio Recuperatorio, a Rege per Cancellarios constituendis in Polonia extra lites de terminis seu finibus Bonorum Regalium, divisione inter fratres & proximos &c. juris & usus sit, non hic exponam, sed ejus loco, quæ LENGNICHIVS *loc. cit. §. 86. p. 115.* proposuit de Juribus, quæ sibi Prussia vindicare laborat, repetam sequentia: Interdum antequam causæ in Foro suo judicantur, Recuperatores (Commissarios vocamus) dari solent. In constitutionibus Terrarum Prussiæ spopondit Rex Sigismundus I. se Commissarios sive Judices delegatos, non deputaturum in causis ad Judicium Terrestre spectantibus, & minus in eo jam pendentibus, nisi per Appellationem ordinariam a sententia definitiva seu interlocutoria jam lata, ad Tribunal Regium devolutæ fuerint, exceptis causis limitum Bonorum Regalium, & divisione fratrum & proximorum. In causis, quæ civitatum Jurisdictioni

ctioni subsunt, non possunt Recuperatores constitui, priusquam ad Regium Judicium provocatur, secus ordo Judiciorum turbaretur, quod ne fieret, sæpe Ordines Prussiæ curarunt. Aliter dicendum, si civitas aut ejus Magistratus in Jus vocetur; tum enim in ipso actionis initio Recuperatores dari possunt, salva tamen ad Regiam Majestatem appellatione. Ad hoc tamen Ordines intenti fuere, ne Judicium Recuperatorium id, quod Juribus Privilegiisque adversum, statueret, & si quando factum, ut irritum haberetur. Hæc causa, quare imperante Sigismundo Augusto, Gedanenses constitutionibus Karnkovianis, & Thorunenses anno 1617. Decreto Recuperatorum pro Dominicanis Monialibusque, qui ibi degunt, lato stare noluerint. In Instructione ad comitia Electionis an. 1669. & 1674. petunt Ordines, ne Commissiones in Terris Prussiæ, contra eorum Jura atque Privilegia ordinentur, & ut, quæ hactenus in præjudicium earundem ordinatæ, nullitatis vitio subjaceant. Hoc etiam postulatum, ut si non omnes, potior tamen Judicum delegatorum pars, indigenæ sint; quod tum aliæ, tum allegatæ modo Instructiones testantur. Idque non tantum fit, ut extranei negotiis Provinciæ excludantur, sed & quod major de Indigenis persvasio, ad normam Legum receptarumque consvetudinum acturos. Hinc Johannes Casimirus in Responso Ordinibus Terrarum Prussiæ, d. 12. April. anno 1668. dato promisit, in Commissionibus, quæ secundum Jura formabuntur, numerum Indigenarum, uti in materiis concernentibus Prussiam, pro Commissariis assignari mandaturum. Cum anno 1710. in consilio Magno Varsavienſi Judices delegarentur, qui in facta civitatum Thorunensis & Gedanensis inquirerent, Ordines in Responso Legato Regio in conventu Mariæburgensi, anno 1713. dato, Commissiones istas in præjudicium principalis Privilegii Provinciæ hujus, scilicet Incorporationis, omnes Commissiones ex crudo vetantis, constitutas dicebant, & ne eædem in convulsionem prædicti Privilegii Incorporationis effectui darentur, humillimis precibus flagitabant. Ac jam a. 1712. Nuntiis suis ad comitia commendaverant, ut pro omni posse operam sedulo navarent, quo Commissiones istæ cassentur. De his tamen dissentiendi locus & potestas relinquitur. X.

Senatus-Consilia dirigunt.

X. Quia Cancellarii sunt perpetui Consiliarii Regis, sæpê vero contingat, ut comitia rumpantur, ubi non solum Rex cum Senatoribus consilia init, & inter alia de termino futurorum comitiorum deliberat, verum etiam a Republica XXVIII. residentes Consiliarii eliguntur ad latus Regis, quorum quidam per vices Regem consiliis adjuvant, adeoque etiam extra comitia consilia sunt ineunda & expediênda: ex his patet, quæ negotia gravare soleant Cancellarios quotidie ferè in Aula. Vt vero de Senatus-Consiliis, in quibus Rex per Cancellarios deliberanda proponit, & quorum rationes in subsequentibus comitiis a Nuntiis Terrestribus urgentur, ut reddantur per constitutiones ann. 1576. 1588. 1607. 1641. 1662. De his Senatus-Consiliis, quo clarius cuivis, hæc fortè legenti, constet, summo mihi libertatis, ut CHWALKOWSKI *loc. cit. pag. 196.* dilucidem verbis: Sunt, inquit, duplicia; Nonnulla oretenus, alia per literas expediuntur. Vt igitur in Republica non tantum rectè dictorum consultorumque, sed rerum gestarum quoque memoria servetur, & tam Regibus, quam Senatoribus contra diffidentias & suspiciones civiles remedium quæratur, omnia isthæc Senatus-Consulta inscribuntur Libris, & quidem cancellariæ Regni, per Secretarium Majorem, vel eo absente per Referendarium; Lithuanica per Referendarium vel quemcunque Notarium connotantur. Primo debet occasio & res, de qua consilium suscipitur, describi, & postea brevissimè addi, quale quisque dederit consilium per literas ad istam propositionem, & ex quibus rationibus; denique quomodo quis ex præsentibus votum suum expedierit, & quibus rationibus sententiam suam stabiliverit, & quale denique steterit concluſum. Quilibet ex D. D. Senatoribus præsentibus tenetur sententiam suam in libro isto subscribere, absentium vero literæ, in vim testimonii adservari debent, juncta Puncta ann. 1632. ad castrum Varsavienſe porrecta. Ad Consilia Bellica cum iidem Cancellarii adhibeantur; facile erit cuivis cognoscere, quantum sufferre debeant onus negotiorum.

XI. Re-

XI. Reges Poloniæ, si excipias eos, qui alia quoque Regna gubernarunt, extra Regnum olim esse profectos, vix reperitur in Historicorum libris. Et si est factum, sine dubio cum consensu Reipublicæ, & forte etiam pro arbitratu suscepta fuere itinera. Sigismundus III. certe in Sveciam profecturus, consentientem habuit Rempublicam in comitiis Generalibus. Conf. LVBIENSKI Profectio Sigismundi III. in Sveciam &c. Oper. fol. 8. sqq. Post clandestinum autem discessum ex Regno Henrici Valesii, omnibus Pactis conventis succedentium Regum, quædam circa profectionem inserta sunt. Speciatim autem Anno 1717. in Articulis Pacificationis §. 6. legitur: Non minus Illustrissimi Cancellarii & Procancellarii Regni & M. D. Lithuaniæ eam pro solita vigilantia sua attendentium, de Jure concessam, habebunt, ne unquam bellum offensivum, inscia & inconsulta integra Republica instituatur, tum ne S. R. Maj. quoties Eidem post expedita quolibet biennio comitia Generalia, absque præjudicio negotiorum gravioris importantiæ Rempublicam concernentium, in Saxoniam proficisci placuerit, ultra tres menses quolibet anno, vel quolibet biennio, non computando tamen tempus viæ, insuper salvo usu constitutionis Lublinensis, Anni 1703. fol. 19. in casu necessitatis reparandæ sanitatis, ibidem diutius privando, præsentiæ Suæ solatio expectationem Reipublicæ immoretur, neque Vacantias ibidem distribuat, conferendas non nisi in Polonia: alias in tali casu informandus erit Celsissimus & Reverendissimus Princeps, Primas Regni, & ipsi, si alicui vel aliquibus eorum lateri Regio ex obligatione debiti obsequii assistere contigerit, in tali casu redire in Poloniam tenebuntur. In Pactis conventis feliciter imperantis Regis Augusti III. §. 63. hoc est confirmatum: Et quoniam Electoratus Saxoniæ, quem hæreditatis Jure possidemus, propter ingruentes Status ejus necessitates, residentia Nostra in visceribus suis carere non potest; idcirco ex consensu Ordinum, secundum constitutionem Anni 1717. habito respectu constitutionis Lublinensis A. 1703. abitum Nostrum & commorationem in illo regulabimus: Privilegia autem & Expeditiones publicas ibidem nemini dabimus, sed omnia

Proficiscentium Regum extra Regnum comites sunt.

usque ad reditum Noſtrum in viſcera Regni, vel ejus fines, differemus, exceptis Militaribus & Spiritualibus. Verum enim verò noſtra ætas didicit, talia quidem conſtitui, ſed non ſemper obſervari poſſe exactè. Cæterum ſi proficiſci placet, alteruter Cancellariorum, ut Regem ſequatur, conſvetudinis eſt, & Supremo Cancellario ſequente. Procancellarius Judicia Aſſeſſorialia exercet per ſpecialem diſpoſitionem Regis Sereniſſimi. Conf. quæ ſupra monita ſunt, §. 17. Num. I.

In expeditione generali bellica Regem comitantur.

XII. Quando Regi firma utenti valetudine neceſſe eſt pro amore erga Reipublicæ ſalutem, ut, poſtquam ab ipſo ex cancellaria cum Sigillo Regni, per Literas reſtium Expeditio Generalis Bellica eſt indicta, ad caſtra proficiſcatur contra hoſtem patriæ infeſtum, Cancellarii, tacentibus inter Arma Legibus & Judiciis, comites Regis eſſe ſolent, ut Michaele regnante Olſzoxius teſtatur in Epiſtolis à ZALVSKIO collectis, Tom. I. fol. 470. 485; licet per Legem antiquam in conſtitutione A. 1655. fol. 6. renovatam & corroboratam, quoad munia militaria armatorum obeunda, ab expeditione hac ſint exempti, niſi ſimul Duces Exercituum exiſtant, ut illuſtre præprimis exemplum Zamoſcii probat ad perpetuam nominis ſui gloriam. Exſtitiſſe verò præter hunc Zamoiſcium non paucos inter Cancellarios olim, qui pro patria ſangvinem profundere, fortitudinemque in prœliis poſterorum memoriæ tradere voluerint, infra de Singularibus Cancellariorum quædam additurus probabo.

Munia circa conferenda Feuda.

XIII. Curlandiæ Ducatum & Terras Lauenburgo-Bütovienſes dum Rex Poloniæ in clientelam conferre ſingulari Duci & Domui Electorali Brandenburgicæ hactenus eſt ſolitus, placet ceremonias ſolennes, quibus hæ Inveſtituræ fiunt, ex CHWALKOWSKI ratione Ducatus Curlandiæ inſerere. Vide inter Documenta Lit. D. De Terris Lauenburgo-Bütovienſibus conf. ZALVSKI *Epiſtol. Tom. I. fol. 218. 229. 252. 275. ſqq.*

XIV. Primus quod fuerit Rex Michael, qui Anno 1669. d. 6. Octobr. dissvadente maximâ parte Senatorum, se inter Equites Aurei Velleris recipi voluit, CHWALKOWSKI *loc. cit. pag.* 57 paucis enarravit, ceremoniasque quasdam connotavit. Conf. ZALVSKI *Epistol. Tom. I. fol.* 185. sqq. In altero autem exemplo Regis Joannis III. Equitis Spiritus Sancti Ordinis à Rege Galliæ creati, quia simulatque officia & munia Cancellarii proposuit, copiosior est CHWALKOWSKI *loc. cit. pag.* 559. & meretur, ut hoc loco ejus relegantur verba inter Documenta sub Lit. E. Regem Poloniæ post coronationem creare Equites auratos, notum est; utrum verò singularem Equestrem Ordinem, prout exteris in usu est, & nominatim Aquilæ Albæ, condiderit Lechus I. de eo certant inter se invicem auctores Artis Heraldicæ. Prodiit Anno 1730. liber Latinus, postea Polonicè versus, hoc exornatus titulo: Adnotationes Historicæ de Origine, antiquitate, excellentia heroici ac celeberrimi in Regno Poloniæ Ordinis Equitum Aquilæ Albæ, per Sac. Reg. Majest. Orthodoxam, Augustum II. e diversis revolutionibus vindicati, nec non circa initia præsentis Seculi ad ampliſſimum præcipui honoris splendorem intra & extra Regnum sublimati, auctore J. Frider. S. R. I. COMITE IN KODEN SAPIEHA. Accessit corollarium, celebriores in Christianitate Ordines nunc vel olim florentes succinctè enumerans. Coloniæ apud Adamum Cholinum in 4to. Versio Polonica veneratur auctorem, Principis Sapieha, auctoris hujus libri patruelem, Dnum. ADAMVM CHODKIEWICZ, Staroſtam in Bluden, Daugiel & Wielon. Varsaviæ 1730. in 4to cum figuris. De quo tamen non lubet ferre judicium, nec licet. Quicquid sit, sufficit Regem Augustum II. glorioſissimæ memoriæ anno 1705. introduxisse, & æqualitatem seu coæquationem Nobilitatis ita temperasse, ut nemo querendi vel suspiciones fovendi justas habeat causas, & postea hujus conditoris memoria posteritatis sempiternæ memoriæ sit commendatum reverentissimè in nummo eleganti.

si Reges Poloniæ creantur Equites ordinum ab exteris, quid eorum officii, vel si ipsi Reges creant Equites Ordinis Aquilæ Albæ.

Quotiescunque igitur ſive Equites Aurati poſt coronationem, ſive Aquilæ Albæ creantur, toties Cancellariis & cancellaria opus eſt. Tacitus præterire non poſſum, Regem Vladislaum IV. Ordinem Equeſtrem Immaculatæ conceptionis Mariæ inſtituere voluiſſe, & a Pontifice Maximo Vrbano VIII. anno 1634. (Gryphius 1637.) confirmationem obtinuiſſe; ſed hoc propoſitum poſtea interruptum. Conf. CHWALKOWSKI & GRYPHIVM de *Eccleſiaſticis & Secularibus Ordinibus Equeſtribus*, ſive von Geiſtlichen und Weltlichen Ritter-Orden, *pag.* 320. ſq. ubi quamplurima Cancellariorum munia ſunt in Articulis. Inſignia hujus Ordinis Equeſtris ignoravit fortè Gryphius; ideò ex Chwalkowſki pag. 563. cognoſci poſſunt, nec non in allegato Libro Comitis Sapieha.

In Regum abdicatione ſpontanea.

XV. Triſtis & rarus cum inciderit caſus, ut anno 1668. Joannes Caſimirus Rex ſe ſpontè abdicarit Regno, quid Cancellarii in eodem egerint, ZALVSKI in *Epiſtol. Tom. I. fol. 51.* ſqq. verboſe retulit, ut & CHWALKOWSKI *p.* 7. ſq. nec non ZALASZOWSKI *f. 100.* ſq.

Conſiliis privatis interſunt Regis.

XVI. ZALASZOWSKI *loc. cit. fol. 421.* docuit quædam hic oblivione non tegenda, nempe: Regem conſilia cameralia & ſecreta non poſſe capere, ſed ſemper debere materias proponere per Cancellarios utriusque gentis, & iſtas cum Reſidentibus ad latus ſuum decidere. Conſtit. an. 1669. tit. de Secretis conſiliis. Poteſt Rex

ad

ad nativam lingvam ſuam propter conferentias privatas habere unum Secretarium nationis Polonæ à Dominis Cancellariis utriusque gentis, qui Reipublicæ jurare debet juxta rotam Secretariorum Regiorum. Conſtitut. ead. Tit. O Pieczęci. Neque non huc pertinent quæ Idem fol. 472. retulit: Referendarii cum cancellariæ Officialibus cauſas Teutonicales cum Nobilibus intervenientes audire & partibus præſentibus Regi referre debent. Conſtitut. 1550. ex Herburto. Iidem Referendarii Judiciis Relationum præſente Rege adeſſe poſſunt, ibidemq; poſt Senatores & alios Officiales Majores locum & vocem conſultativam habent. Przyluſius fol. 58. Conſtitut. 1538. 1569. fol. 181. Nec non terminata Decretorum comitialium ſubſcribere & ad Cancellarium remittere debent.

XVII. Contigit ſæpe, ut Cancellarii munere Legatorum ad exteros Principes ſint functi, varia ob negotia Regni & Regis expedienda; id quod Szydlovicius, Tomicius, Dembinius, Maciejewius, Strelcius, Craſinſcius, Koniecpolſcius, Przerembicius, Laſcius, Olſzowſkius & alii, exemplis ſuis & immortalibus laudibus ex iis Legationibus ſibi acquiſitis comprobant. Conf. NEVGEBAVER *Hiſt. Pol. L. VI. & VII. pag. 398. 559* & zur Horſt *l. c. pag. 421.* *Legati ſæpe fuerunt.*

XVIII. Quia Regina peculiarem habet Cancellarium, & facilè fieri poteſt, ut Regni negotiis ſe immiſceat, in præjudicium Regni Cancellariorum, nec non ratione conferendarum Dignitatum, maritus Rex capiatur blanditiis & aliis fœminarum artibus; quapropter poſt Johannis III. obitum, Pactis conventis Auguſti II. Nro. 12. fuerant inſerta hæc: Cavemus pro conſorte Noſtra, quod ſe non immiſcebit in negotia Status Reipublicæ per ſe, vel per ſubordinatas quasdam perſonas, & a promotionibus abſtinebit. Promotiones quoque per fœminas aulæ & per perſonas exteras, neque per intimos cubicularios Noſtros, cujuscunque nationis exteros admittemus, ſed juxta præſcriptum Jurium antiquorum omnia faciemus. Super quo invigilare Domini Cancellarii, Marſchalc & Succamerarii Regni utriusque gentis, & deferre Reipublicæ tenebuntur; Nuntii autem Terreſtres in comitiis circa collationem & diſtributionem *Cauti ſunt circa Reginæ Cancellarium et Pacta Conventa obſervanda*

Vacantium, facultatem monendi habebunt. No. 13. porrò legitur: Spondemus omnibus Statibus Reipublicæ, quod Officia Majora & Minora, per Privilegia super uno Officio Terrestri in Regno, M. D. Lith. & annexis provinciis nemini dabimus, neque ante actualem ascensum unius alteri conferemus. Ideo Metricantes in Acta Metricæ Regni utriusque gentis Privilegia non ingrossabunt, nec una cancellaria tam Regni quam M. D. Lithuan. alteri communicabit. Quæ spoponderit in præsenti Feliciter Regnans Augustus III. in Pactis conventis a LENGNICHIO illustratis perpetuo Commentario, notum est. Patet ex his & aliis in medium prolatis, quam adtenti esse debeant soleantque Cancellarii ad Pacta conventa Regum, & si quid fortè nescius, vel non satis reminiscens eorundem, Rex agere secum constituerit, contra eadem aliaque Jura Publica Regni, quod conscientiæ ipsorum sit, & providæ curæ pro Salute patriæ, Regem monere, & a proposito prudenter & reverenter deflectere animum ejus. Quamobrem exactam notitiam Pactorum conventorum omnium Regum a tempore Henrici Valesii, cum semper in recens electi confirmentur antecessorum; præterea Juris Publici & Privati, Consvetudinum, Historiarumque sibi comparare divina quadam memoria & indefessa experientia, teneantur Cancellarii, patet; ne contra eadem Sigillis Regni utantur, & famam suam atque existimationem lædant, opprobriaque in comitiis Generalibus a Nuntiis Terrestribus, non circumscripta gaudentibus libertate loquendi & censendi, audire habeant necesse.

Providi sunt circa matrimonium Regis.

XIX. Nullo in Regno Europæ præter Regnum Poloniæ obtinet consvetudo Legibus confirmata, ut Rex sine scitu & adprobatione Ordinum, Sponsam atque Conjugem sibi eligere pro lubitu non debeat. Conf. ZALVSKI *Epistolar. Tom. I. fol. 209. 220. 265. 429.* Quantam ergo in se incitaverint invidiam & obtrectationem quidam Cancellarii horum clandestinorum consiliorum matrimonialium participes, svasores & executores, exempla tristioris recordationis, Gembickii, Zamoiscii, Olszovii & aliorum docent; Successores in cancellariatu admonentia, ne plus Regi quam patriæ placere studeant.

XX.

XX. CROMERVS *l. c.* SARNICIVS in *Statut. fol. 322.* retulerunt, quod Cancellarii, absentibus Mareschalcis, scipiones Regi præferant; nec non, præsertim si sit persona Spiritualis, Clericos in Aula existentes, & istos, qui Musicam artem tractant, a Cancellariis dirigi & curari. Conf. HARTKNOCH. *L. II. cap. 3. §. 18. pag. 497. ult. edit.* *Scipiones præferunt Regi, absentibus Mareschalcis etc.*

XXI. ZALASZOWSKI *l. c. fol. 139.* hoc quoque habet: Si Spiritualis ante infulam adeptam Sigillo potiatur, tunc sedem inter Cancellarios Seculares obtinet, atque aureâ catenâ instar fasciæ pendenti utitur. *Sedet nondum infulati.*

XXII. Omnes Servitoratus, ut loquimur, (sive Ministeria Regia, non Regni, e. gr. Agentes, Factores &c.) & Exemptiones habentes pertinent ad solum Judicium & Jurisdictionem Supremi Cancellarii; isto verò non existente, ad Procancellarii. *Servitores et Exempti.*

§. XVIII.

Et hæc quidem, si non omnia, præcipua tamen & fortè aliquando augenda Munia, Officia & Jura Cancellariorum vivo Rege, colligere & enarrare, plerumque strictim, tentavi. Restat igitur, ut brevibus referam quoque, quæ sint præstanda in *Interregno*, post obitum Regis. Vbi quidem videntur Cancellarii quiescere post exantlatos labores, atque otiari plane: quod omnes Literæ ex cancellaria Primatis expediantur, Judicia publica cessent, & multifaria negotia in Aula Regia, olim necessaria, sint sepositæ; sed nihilominus satis oneris esse perferendum Cancellariis, iste cognoscet & fatebitur, quem non fugit, eos cum cæteris Officialibus Majoribus seu Magistratibus Supremis inter Deputatos a Republica ad latus Primatis esse, adeoq; omnia cum isto moderari & dirigere ad salutem patriæ, periculosissimo isto tempore maximè curandam, solere consilia. Speciatim cum ad comitia Electionis confluxerunt Ordines, Senatoribus in tugurio ligneo, Szopa appellato, congregatis, ut plurimum prælegunt Juramentum consvetum; neque non electis ad Judicium capturale generale. HARTKNOCH. *pag 276.* Non possum præterire, quod ZALASZOWSKI *l. c. fol. 139.* notatu judicavit dignum: *In Interregno quæ munia? usque ad Electionem novi Regis.*

Post

Post abdicationem spontaneam Johannis Casimiri confœderatio Juramento erat ante electionem novi Regis sancita & constituta, ut nemo debeat admitti ad consilia & ad suffragia in Electione, nisi prius coram Deputatis ex Senatu & Equestri Ordine a principio Electionis electis, & coram Cancellariis utriusque gentis Juramentum præstiterit, a quo Juramento Deputati isti & Cancellarii neminem sub nexu ejusdem Juramenti non eliberent. Præter hæc, ut Mareschalcum Equestris Ordinis introducant in Senatum Cancellarii, deficientibus Mareschalcis ordinariis, non rarò contingit. HARTKNOCH. *l. c. pag. 266.* Sententias suas de eligendo Rege dant, & Diploma Electionis ordinario unà cum cœteris subscribunt. Singulare igitur est, quod comperi, Diploma Michaelis ex cancellaria sine Subscriptione Cancellariorum fuisse: quidque, ut brevibus dicam, Cancellariorum auctoritas circa eligendum Regem valeat, satis ex Historia Electionis Michaelis cognosci potest, quam descripsit ZALVSKI in *Epist. Tom. I. Part. I. Epist. 17. fol. 117.* ex qua fortè causa omissæ Subscriptionis erui poterit; possum tamen falli in conjectura.

§. XIX.

Post Electionem qua munia?

Si præsens est electus Rex, ut Vladislaus, Johannes Casimirus, Michael & Johannes III. statim ipsi præstò sunt Cancellarii, & post præstitum Juramentum a Rege, se Pacta conventa observaturum, non solum Electionem per Literas nomine Electi scriptas & Sigillo Natalitio Regis obsignatas exteris notam fieri Principibus curant; in negotiis verò Regni, si quædam exarandæ ante coronationem Sigillo Cameræ, quod in eorum est custodia, muniunt; sed etiam cætera ad coronationis solennitates necessaria juvant præparare. Hic repetenda & inferenda est Historia, quæ accidit, post Electionem Regis præsentis Vladislai, die 14. Nov. 1632. quam PIASECIVS in *Chron. fol. 455.* tradidit memoriæ narrans: Insequenti die, qui fuit Dominicus, Electus Rex Vladislaus ad Templum primarium S. Johannis Baptistæ, Varsaviæ, cum frequenti Senatorum Nobiliumq; comitatu descendit ex arce Varsaviensi, peractoq; ab Archiepiscopo solenni sacrificio, accessit ad altare majus: ubi cum Georgius Ossolinski,

linski, Præfectus Thesauri Minor, commissam sibi gratiarum actionem pro Rege electo perorare vellet, & Cancellarii Regni functionem hanc muneris sui propriam concedere ipsi nollent, lis ista fuit composita tali modo, ut iste ante inchoatum Actum tradendi decreti Electionis, uti privati adhuc Principis privatus Minister sermonem suum expedierit; Rex verò Electus genibus nixus jusjurandum eâ forma, qua istud Legati ipsius in consessu comitiorum præstiterant, Cancellariis Regni & Lithuaniæ præloquentibus, clara voce enuntiavit. Quodsi verò Regi Electo extraneo mittantur obviam Deputati a Republica ad fines Regni, ob confirmanda jurejurando Pacta conventa, inter eos quod Cancellarii sint, & gratiam novi Regis statim sibi concilient, ex recentissima Historia electi Regis Augusti III. contestatur experientia. Literas convocatorias ad coronationis comitia expediunt Sigillo Terrestri Districtûs, in quo urbs, munitas. HARTKNOCHII *l. cit. pag 309.* digna sunt lectu verba: Quando comitia coronationis habenda sunt, promulgatur ab Ordinibus peculiare Edictum sub sigillo Terrestri istius loci, unde mittitur. In ejusmodi Edicto Electio Regis omnibus notificatur: coronationi dies præfigitur: conventus provinciales sive comitiola, ut vocant, ad eligendos Nuntios Terrestres haberi jubentur: omnes etiam Vexilliferi ex singulis Palatinatibus & Districtibus, Regis defuncti funeri ut adsint, monentur. Vid. Acta Electionis Regum in Denunciationibus Regum electorum. Quoniam autem Rex jam electus est, ideo etiam partes ejus in convocandis ad comitia coronationis Ordinibus, non sunt nullæ. Vt enim Ordines in Edicto suo Electionem Regis omnibus denuntiant, diemque coronationis præfigunt: ita quoque Rex ipse Electus Electionem suam Ordinibus, aliisq; quorum interest, significat: cujus exemplum habemus in Rege Michaele, qui Electionem suam per Literas etiam Johanni Casimiro, qui se regno exuerat, significavit: de quo consuli potest Diarium Europ. continuat. XIX. pag. 560. (Tu confer L. B. ZALVSKIVM *l. c. fol.*) Postea etiam Rex Electus mandata ad comitia coronationis sub titulo Regis Electi, sigillo Terrestri impresso, extradit: ut obser-

vatum est post Electionem Vladislai IV. Johannis Casimiri & Michaelis. Sed in Denuntiatione Ordinum de Johanne III. Electo concessum erat, ut Rex uteretur hac in re sigillo camerali. Conf. supra §. XVII. Num. 3. in fine. Comitantur Regem Electum ad coronationem Cracoviam, ibidemq; Magistratui Regem ingredientem urbem solennissima gratulatione excipienti nomine Regis respondent clementiamq; pollicentur regiam. Et cum usu hodie receptum, non verò semper nec olim, ut die coronationem præcedente sine medio Rex Electus defuncti Regis funus ducat, Cancellarii ante sepulcrum Regis die exequiarum in templo sigilla argentea, quibus hactenus erant usi, frangunt, &, ut ZALASZOWSKI *fol. 395.* addit, in sepulcrum regium projiciunt. ZALVSKI *l. c. fol. 597.* illustrationis causa minimè tacendus est, qui: Is Regibus, inquit, post ultima viget honos, ut ad eorum emortuale bustum, velut feralem scopulum, Fasces Honorarii, quibus prima aulæ curiæque Capita iis regnantibus effulserant, frangantur, nec tam voce præfica parentet dolor, quam Insignium mœsto in terras illisu. Idem hic actum (in exequiis Johannis Casimiri & Michaelis.) Fregere Munerum Illustres Tesseras, quas istuc Proceres pro munere detulerant; Mareschalci virgas seu scipiones honorarios, Regibus functis prodromos; Cancellarii regni annulos, seu prætoriana curiæ sigilla, ad cippum regalem, etiam calce impacto pessumdedére; ceu cum extinctis Principibus & Insignium concideret decus, quæ nec lucem istis dare jam aliquam possent, nec vicissim accipere. Anno 1734. d. 15. Jan. ad loculos Regum in Theatro ferali projecerunt fracta sigilla Procancellarius & Supremus M. Duc. Lith. Cancellarius. Conf. Famam Europæam. Refero huc extraordinarium in his ipsis exsequiis, quod idem ZALVSKI *l. c. fol. 595.* retulit scribens: In funere Johannis Casimiri & Michaelis (anno 1676.) Poma regni aurea cum honorario regni annulo prætulit Cancellarius Regni Johannes Leszczynski. Peracta coronatione Cancellarii nova accipiunt sigilla, & Magistratui civitatis Cracovienſis in curia Juramentum Fidei altero post coronationem die præstanti clavesq; portarum offerenti prævia oratione

Jura-

Juramentum prælegunt, nomine Regis reſpondent, claves reddunt, nec non confirmationem Privilegiorum promittunt: cæterum ad comitia coronationis legitimè celebranda ſe accingunt, muneris ſui more ſolito memores. Memorabile eſt, quod peractam coronationem Supremus Cancellarius regni nomine Regis omnibus regni Ordinibus denuntiet, ſua manu ſubſcribens Diploma; id quod poſt coronationem Auguſti II. eſſe factum, ex ſubſequenti cognoſci poteſt monimento, in ZALVSKII *Epiſt. Tom. II. fol. 305.*

Auguſtus, DEI Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kijoviæ, Volhiniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czernicoviæque &c. Nec non Hæreditarius Dux Saxoniæ & Princeps Elector.

Omnibus in univerſum Regni Noſtri Ducibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Spiritualibus & Secularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Palatinis, Caſtellanis, Capitaneis, Dignitariis, Officialibus, Judicibus ac eorum Vicesgerentibus, tum Proconſulibus, Conſulibus & quibusvis aliis Regni Noſtri Magiſtratibus, aut eorum Locum tenentibus, cæterisque aliis, cujuscunque conditionis hominibus, ad quorum notitiam hæ Noſtræ Literæ pervenerint. Sincerè & fideliter Nobis dilecti. Admirandam DEI T. O. M. in cujus manu ſunt omnia Jura Regnorum, nunquam ceſſaturi confitemur adoramusque bonitatem, dum ampliſſimis liberrimusque Inclyti hujus Regni Gentibus, poſt fata, Divæ Memoriæ, Sereniſſimi & Potentiſſimi Johannis III. Domini, Regis ſui immediati, digniſſimi per fortitudinis rectè factorumque magnitudinem immortali vita, luctantibus in Campo Electorali de eligendo renuntiandoque Rege, digito paternæ dextræ Perſonam Noſtram, tam remotam ab omni contractu ambitionis, quam contentam paternis ſuis hæreditariisque Ditionibus, oſtenderit ac exhibuerit. Valido itaque & præpotenti ejusdem Divinæ Voluntatis nutui nequaquam refragari poſſe cenſentes, poſteaquam collatis in Nos pronis univerſorum Sereniſſimæ hujus Reipublicæ Statuum ac Ordinum ſtudiis, libertisque ſuffragiis, ac publico applauſu in Regem, more ac inſtituto Majorum, in Comitiis Electionis ad Varſaviam, primum die

vigesima sexta, demum postridiè die vigesima septima mensis Junii Anni præsentis, concursu viritim ac militanter, Terrarum, Districtuum & Palatinatuum, feliciter electi, proclamati ac repetitis vocibus renuntiati essemus, mox præstito inibidem pro Nobis absentibus, per Plenipotentiarium Nostrum super Articulos Pactorum Conventorum, in Ecclesia Collegiata Divi Joannis Baptistæ, solenni Jurejurando, demum eodem a Nobismet ipsis in limitibus Regni in villa Piekary, in Ecclesia ejusdem Parochiali, una cum professione Fidei Sanctæ Romano-Catholicæ repetito, per solennem ac honorificam Legationem, publicum Electionis Decretum ac Instrumentum accipissemus, reliquum Nobis superfuit, ut ad præfixum Inaugurationis felicis & Coronationis Nostræ tempus, iisdem invitantibus Oratoribus, Cracoviam iter maturaremus, ubi de more solenni, pridiè ante Actum felicis Coronationis, persolutis justis Serenissimo Prædecessori Nostro, postridiè nempe in Die Dominico, qui erat decimus quintus Mensis Septembris, in Basilica Divi Stanislai arcis Nostræ Cracoviensis præmisso & præstito prius ante Altare majus ex concepta formula, de servandis & manutenendis Juribus, Privilegiis, Libertatibus, Ecclesiasticis & Secularibus, privatis & publicis, Regni & M. D. Lith. Iuramento, Sacro Oleo uncti, & Regio Diademate, quo Reges Poloniæ ab antiquissimo tempore coronari solent, ritu Catholico Romano, adstante & inspectante Senatu, Terrarumque Nuntiis ac pluribus Dignitariis, Officialibus & incolis Regni & M. D. Lith. exterorumque Principum Legatis, insigniti & coronati sumus. Qua quidem Coronatione Nostrâ, & Inauguratione ritè ac legitimè peracta, jam, quod Nobis & Reipublicæ, universoque Orbi Christiano faustum ac salutare sit, DEO auspice, gubernacula Regni capessivimus, & Nos Regimini populorum Divinitus tradito accinximus, recepto jam a præsentibus Dominis Senatoribus, aliisque Dignitariis & Officialibus Regni & M. D Lith. tum & Civitate Cracoviensi, compluribusque aliis Fidelitatis Iuramento. Quod ad notitiam omnium & singulorum deducendo, Sinceritates & Fidelitates Vestras, quarum interest, hortamur illisque mandamus, ut hanc Inaugurationem Nostram, Libertatum & Iurium factam a Nobis confirmationem, publicè in Civitatibus, Oppidis, Parochiis & Villis, diebus forensibus aut solennioribus, per præcones Literarumque harum in locis publicis affixionem, denuntiari & publicari, & in

Acta

Acta Publica referri curent & faciant. Quod autem reliqvum est, Sinceritates & Fidelitates Vestræ, intermissa Interregni tempore officia ac munera sua, præstito quam primum Iuramento, reassumant: Iudicia tam Terrestria, quam Castrensia Capitanealia causarum tam judicialium, quam Officiorum: Tribunalis itidem Regni ordinaria, ac etiam civilia, & alia quælibet, auctoritate & sub nomine Nostro ac titulo exerceant, omniaq; ea, quæ vel de præscripto Legum, vel de more & consvetudine ad illorum officia pertinent, jam facere incipiant & exequantur, dentque operam, ne Ius & Iustitia, quæ Regnorum summa præsidia sunt & firmamenta, diutius intermissa jaceant atque negligantur, pro Gratia Nostra, officiorumq; suorum debito. Datum Cracoviæ in Comitiis felicis Coronationis Nostræ, die XV. Mensis Septembris, Anno Domini 1697. Regni verò Nostri primo.

(L.S.) *Georgius Albrachtus Dönhoff, Episcopus Præmisliensis, Supremus Regni Cancellarius. Ad Mandatum Sacræ Regiæ Majestatis, mpp.*

Idem esse factum a Johanne Lipski Episcopo Cracovienſi & Procancellario Regni, anno 1734. post coronationem Augusti III. docent Constitutiones comitiorum Pacificationis extraordinariorum, Dresdæ edit. 1736. fol. 109.

§. XX.

Neque tacendi sunt planè reditus & fructus laborum, quibus *Reditus.* fruuntur Cancellarii, ex omnibus litium decisionibus per Decreta expeditis in Assessoriali Judicio; Literis moratoriis, salvis Conductibus, privilegiis, diversis promotionibus, cæterisq; Regiæ Gratiæ documentis, confirmationibus privilegiorum & aliis; pertinetque huc, quod Olszowski in *Epist. 34. fol. 628.* a ZALVSKI edita scripsit: Ego, ut verum fatear, non accelerarem nimis in urgenda expeditione Bullarum Archiepiscopatus; multæ enim utilitates dimisso sigillo regni deperibunt, quæ in coronationibus Regum, privilegiorum confirmati-

mationibus, & diversis promotionibus, insigniter Cancellariis obvenire solent. Sed majoris momenti duco honorem coronationis regiæ Archiepiscopo Gnesnensi competentem, deinde tranquillitatis publicæ: Gravis exorietur controversia inter Episcopum Cracoviensem & Cujavienſem, maximaq; fieret Senatus ac Nobilitatis Majoris Poloniæ oppositio, cum Jus coronationis absente Archiepiscopo, seu vacante Archiepiscopatu Gnesnensi, non Episcopo Cracovienſi ex Minori Polonia, sed primo Episcopo ex Polonia Majori de jure & consvetudine competat.

§. XXI.

Secretarii Majores, quid?

Appendicis loco nominandi sunt *Secretarii Majores*, in discrimen cæterorum Secretariorum inferioris dignitatis, unus Regni, alter M. D. Lith. uterque Spiritualis. Appellantur Majores, quod admittantur ad quævis secretiora consilia & expeditiones publicas, consciique sint omnium, quæ Cancellariis & Vicecancellariis panduntur, & ad vacantes dignitates & officia primum aditum habent. ZALASZOWSKI *l. c. fol. 752.* Præter hos *Referendarii* non sunt tacendi, quorum alter Regni, alter M. D. Lith. unus Spiritualis, alter Secularis; dicti a referendo, quod causas & negotia supplicantium Sacræ Regiæ Majestati proponant & responsa regia referant; judiciales autem res ad eos non pertinent. Hi cum cancellariæ Officialibus præter hæc munia, causas Teutonicales cum Nobilibus intervenientes audire & partibus præsentibus Serenissimo Regi referre debent; Decreta comitialia subscribunt & ad cancellariam remittunt, exceptis casibus quibusdam; ut alia taceamus. De *Regentibus* cancellariæ, qui partim ex ordine Seculari, partim Ecclesiastico, & magnæ dignationis sunt, ut & reliquis Officialibus, infra ex Paræneſi Lubienskii multa disci possunt. RVDGERVS **zur Horst** *l. c. p. 17.* Quod autem, inquit, Vicecancellarii tum munus erat, ad primum Secretarium, quem Majorem vulgo vocamus, recidisse fere videtur; cui cum alia privilegia tributa sunt, tum ut tacitis Senatusconsultis

præ

præ aliis solus interesset, tributum. Eundem Cancellario utroque absente, illorum vices, quemadmodum primis temporibus Vicecancellarius, more consvetudineq; sustinere ferè solitum, meminimus. Cæterum, absentibus Cancellariis, sigilla aliis quoque quam Majoribus Secretariis, sed vetustissimis temporibus, fuisse commissa, DLVGOSSVS *L. XI. p. 583. edit. Lipsi.* testatur.

§. XXII.

Meritæ Cancellariorum in Remp. Litterariam, per Libros editos.

De meritis Cancellariorum Regni in rempublicam Litterariam perpauca commentaturus, eos intelligo, qui libris editis inclaruerunt in Orbe docto. RVDGERVS **zur Horst** *pag. 100.* duos nominavit; Vbi splendet, inquit, inprimis Reverendissimus & Illustrissimus ANDREAS LIPSKI, Regni Poloniæ nuper Magnus Cancellarius; quam enim felicissimè penna sua usus sit, edocent *Observationes ejus Iuridicæ*, seræ posteritati consecratæ. Idem *pag. 106.* Nullatenus præterire possum ZAMOISCIVM, Magnum Cancellarium, qui mortuus per Librum adhuc superstes est. Testis ejus Historicæ etiam Eruditionis Liber: *De Senatu Romano;* quo Tractatu posterorum posteros ad imitationem invitat. Lansius quidem hanc gloriam isti invidet, & Carolo Sigonio attribuit; attamen auctor Thuanus (Histor. L. 56 & 73.) Reinholdi Heidensteinii, regii Secretarii, Commentarios de Bello Moscovitico, Zamoiscio acceptos fert. Evolvi Thuanum, & Libr. LVII. p. 425. edit. Paris. in 8vo. 1608. hæc eum fecisse verba reperi: In eandem rem edita an habita sit, incertum, Oratio luculenta, à Joanne Sario Zamoscio, cujus nomen Libris Duobus de Senatu præscriptum legitur; quos cum Caroli Sigonii esse, ab amicis accepissem, confessione a Viro modestissimo vix tandem extortâ, cum Bononiæ essem, rem ita se habere postea intellexi. Adeoque Rüdgerum non adjuvat Thuanus, sed potius refutat. In Libr. LXXIII. ad Ann. 1580. nihil legitur ad hanc rem pertinens, si excipias, quod Rex Stephanus Zamoiscium Supremum Exercitus Ducem contra Moscos constituerit; Vt igitur

tur porro non elici possit, quod Rudgerus opinatur, non Reinholdum Heidensteinium, sed Zamoiscium esse auctorem Librorum *de Bello Moscovitico*. Cæterum legi merentur Braunius in Bibliotheca, de Heidensteinio agens pag. 51. De Zamoiscio autem, vel potius Sigonio, Struvius in Dissert. de Doctis Impostoribus, §. 39. adjecta ejusdem Introductioni in Notitiam Litterariam. Placcius de Pseudonymis & Anonymis, nec non Starovolscius pag. 73. RVDGERVS zur Horst pergit *l. c. p. 50.* scribere: Exstat Zamoiscii *Opus Legum & Institutorum Academiæ Patavinæ*, quod ante dispersum & corruptum collegit, ordinavit, recensuit, edidit, argumentum ingens, quantus erat futurus Patriarum Legum peritus, qui peregrinarum tantopere studiosus fuit. De quo tamen dicere non habeo. Quod adtinet ad ANDREAM LIPSKI à LIPE, sunt in eruditorum manibus Ejus *Centuria una & semissis Observationum Practicarum in Iudiciis Post-Curialibus Poloniæ*; variis in locis editæ. Nec non: *Decas Quæstionum de Immunitatibus Ecclesiasticis in Regno Poloniæ. Posnan. 1626.* & *Paris. 1627.* Juris utriusque scientiam undiquaque spirantes & demonstrantes. Conf. Braunium loc. cit. pag. 128. & Starovolscium pag. 27. de C. Illustrib. Script. Polon.

His addo III. GEORGIVM OSSOLINSKI, cujus VI. *Orationes in Legationibus* anno 1621. 33. 37. 45. 46. peroratæ, prodierunt conjunctè Gedani 1647. & admiratione afficiunt lectores. Conf. Braunium loc. cit pag. 145.

IV. STANISLAVM LVBIENSKI, cujus *Opera* conjunctim divulgata Antverpiæ 1643. Conf. Braunius, qui l. c. p. 68. omnes libellos in iis contentos recensuit.

V. ANDREAM OLSZOWSKI, qui per *Censuram Candidatorum Sceptri Polonici*, teste Neoburgo im Curieusen Hofmeister/ T. II. pag. 368. quantam judicii politici sibi acquisiverit copiam, satis docuit & evidenter. Conf. Zaluskii Epistol. T. I. fol. 134. Et cum

Tra-

Tractatus de *Archiepiscopatu Gnesnensi ejusque Prærogativa*; qui in Zaluskii Epist. T. I. fol. 25. legi potest, hujus ipsius sit auctoris fœtus, omnes tanti Viri multifariam eruditionem & notitiam Historiarum admirantur. Conf. tamen Braunium l. c. p. 223. & censuram censuræ Candidatorum.

VI. ANDREAM CHRYSOSTOMVM in ZALVSKIE ZALVSKI, ob Epistolas Historico-Familiares, in quibus ab abdicatione Johannis Casimiri Regis usque ad annum 1711, Historiam recentiorem Polonicam est complexus; quamplurima revelavit arcana, Acta Publica & integra Scripta immiscuit. Conf. Prussiam Doctam seu **Gelehrtes Preussen**/ T. I. p. 94. T. II. p. 40. **Continuirtes Gelehrtes Preussen**/ Part. II. pag. 3. & Part. III. p. 1. sqq. Woitii Disput. de Incrementis Studiorum per Polonos & Prussos. Et licet Braunius l. c. p. 86. asperum tulerit judicium, demonstrabo tamen alio tempore, illud non fuisse limatum. Conf. quoque **Pohlnische Bibliotheck**/ p. 88.

VII. De JOHANNE de LASKO, ex cancellaria Regni, Archiepiscopo Gnesnensi, *Statuta & Leges Poloniæ*, jussu Regis Alexandri, edente & colligente: leg. Starovolsc. de C. Illustr. Pol. Script. p. 9.

VIII. PETRI WOLSCII Scripta & meritas laudes idem Starovolsc. l. c. pag. 20. enarravit doctissimè.

IX. PETRVS TOMICIVS, qualis quantusque Orator Eloquentiam probaverit speciminibus orbi erudito: idem Starovolsc. l. c. p. 17. retulit.

X. De JOHANNIS STEPHANI WYDZGA *Historia præcipuarum rerum tempore belli cum Svecis ab Anno 1655. ad Annum 1660. in Aula Regia Polonica gestarum*; conf. Braunium l. c. pag. 175.

XI. SAMVEL MACIEJOVIVS & JOANNES OCIESKIVS merentur, ut ex Braunio l. c. pag. 207. repetam hæc verba: Sigismundi Augusti Regis Epistolæ, Legationes & Responsa, ex Collectaneis H. de Huyssen typis edidit J. B. Menkenius, J. V. D. Lipsiæ anno 1703. in 8vo. Quod Menkenius credere videtur, Scripta hæc fœtus ingenii Regis ipsius non sunt, sed sunt collectæ schedæ Cancellarii ejus temporis, qui ad mandatum Regis in negotiis occurrentibus scripsit, & Polonicè per Regnum expedita, in Latinam Lingvam conversa, sibi servavit. Nam hoc æqualitas styli, & quod quædam, utpote Literæ Vocatoriæ ad comitia regni &c. originaliter omnino Polonicè scripta ab eadem manu Latinè translata fuerint, evidenter docet. Cancellarios autem priscis istis temporibus, cæteris Secretariis at amanuensibus raro eousque eruditis, ipsos scripsisse Epistolas & Instructiones Legatorum, vel ex Annal. III. p. 90. Orichovii constat, ubi inter laudes Samuelis Maciejovii, Episcopi Cracovienſis & Cancellarii Regni, ponit: Romæ præ omnium Regum epistolis Poloniæ laudem meruisse, quarum, inquit, utique hic Cancellarius fuit Scriptor. Huic autem Samueli succesſerat Johannes Osieskius, a bona Latinitate ibidem p. 91. Orichovio laudatus: qui procul dubio harum Epistolarum auctor fuisse credendus. Nam adhuc anno 1563. idem Johannis Diploma Vnionis Ducatuum Sator & Oswiecin subscripsit in Volum. constitut. p. 66. qui eodem quoque anno Herburti Statutum præfatione commendavit.

§. XXIII.

Familiarum Insignia & Series.

De Familiis & Insignibus Natalitiis Cancellariorum si quis eruditi cupit, oculos & animum recreandi causa adeat OKOLSKI, PAPROCKI, NIESIECKI, cæterosq; Artis Heraldicæ & Genealogicæ in Polonia Scriptores, qui satisfacient ejus cupiditati. Et quo facilius eos possit evolvere & inspicere, ex NIESIECKI *Korona Polska seu Corona Polonica*, libro exteris ferè ignoto, motus, quod quamplurimos a Naramowski de Signatoribus emendaverit errores commissos, quam-

quamvis & ipſe indigeat emendatione, Supremorum & Procancellariorum nomina, ſtirpes, & ex iis cognoſcenda Inſignia ab anno 1362. repetam. Sunt verò fol. 255. ſeqq. hæc inter Documenta & Augmenta ſub ſigno ✠ ✠ ✠

§. XXIV.

Ad Singularia Cancellariorum refero brevibus: I. *Fortitudinem bellicam* Trambæ, Dembinii, Koniecpolſcii, Szczekocinii, Zichlini, Zamoiſcii, Zolkiewii, quorum honorificam fecit mentionem Rudgerus zur Horſt / l. c. L. I. cap. XI. pag. 259. II. *Munificentiam erga Templa & Scholas*, Odrowanſcii, Strempinii, Zamoyſcii, Duninii, Schilowicii, Zolkiewii, Gembicii; de quibus copioſe idem auctor l. c. cap. XIII. pag. 347. egit. III. *Infelicitatem ex invidia oriundam & magnitudinem animi in adverſis*, Odrowanſcii, Jaſtrombecii, Choienſcii, Maciejowii, Ocieſſii, Zolkiewii, Zamoyſcii, quorum fata in ejusdem auctoris libro legi poſſunt, L. II. cap. XI. pag. 819. ut taceam cæteras & extraordinarias virtutes animique dotes, quas pluribus eſt proſeqvutus verbis. Ego ſtrictim adnotabo: IV. hæc perpauca Miſcellanea: PADNIEWIO ſigillum Minus eſt ablatum furto; PETRVS SZCZEKOCIN & STANISLAVS ZOLKIEWSKI contra hoſtes dimicantes ceciderunt & perierunt; ZAMOYSCIVS Archiducem Auſtriæ Maximilianum duxit captivum; OCIESKI civitatibus Pruſſiæ liberum Exercitium Religionis Auguſtanæ Confeſſionis per privilegia a Rege Sigismundo Auguſto procuravit; JOHANNES SZEMBEK ſeveram tulit ſententiam ob Tumultum Thorunienſem 1724; ANDREAS OLSZOWSKI, primus Magiſtratui Gedanenſi, antiquitus conſvetum Titulum: Senatus Gedanenſis, anno 1661. interdicere conatus eſt. Conf. Lipinſki Epiſtolam, Sicilimenta quædam exhibentem in Zaluſki Epiſtolas pag. 68. Allegatus JOHANNES SZEMBEK primus Cancellariorum Eques Ordinis Equeſtris Aquilæ Albæ creatus ab Auguſto II. Rege, conditore ejusdem. ANDREAS CHRYSOSTOMVS ZALVSKI, mutatis rebus in Po-

Singularia Hiſtorica de Cancellariis.

lonia, per machinationes Regis Sveciæ Caroli XII. Dresdâ Romam missus ad Pontificem Maximum, rediit pro innocenti declaratus, ad Episcopatum suum Varmiensem, & anno 1709. a redeunte in regnum Augusto II. pristinam recepit Dignitatem supremi Cancellarii Thorunii. JOANNES LIPSKI, Episcopus Cracovienſis & Procancellarius, coronavit & unxit Augustum III. Regem feliciter hodie imperantem. Et quæ reliqua ex Historicorum monumentis possent erui & colligi, si nimis diffusus & copiosus esse vellem, monitus a Catone de Re Rustica: Odi nimis diligentes; &: Manu non sacco ferendum. Confer tamen L. B. si placet, inter Documenta & Augmenta, Lit. F.

§. XXV.

Ad finem properans, credo me initurum gratiam apud L. B. quod Lubienſkii Paræneſin amicam, Thomæ Zamoyſcio, dum Regni Procancellarius renuntiaretur, datam, ex Operibus ejus fol. 214. ed. Antverp. anno 1643. in fol. coronidis loco recudi curaverim: cum multa contineat, moneatque, quæ seponere & omittere me oportuit. Conf. Lit. G.

S. D. G.

DOCVMENTA

ET

AVGMENTA.

DOCVMENTA

ET

AVGMENTA.

Lit. A. A.

Joannes III. DEI Gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Kyoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Severiæ Czernichoviæq;.

Significamus præsentibus Literis Nostris, quorum interest, universis & singulis. Quia Nos quotidianis supplicationibus & querelis subditorum Nostrorum diversi Status, sexus & conditionis in Regno Nostro, Provinciisq; eidem annexis existentium, injurias & præjudicia ex pravâ quadam Iuri scripto ac continuæ omnium Subselliorum praxi contrariâ inordinataq; consvetudine in Iudiciis Nostris Regiis, circa acclamationem & judicationem Causarum & Actionum Forensium hucusq; observata prætendentium: cupientes de Suprema Auctoritate & ex vi Legum Publicarum, unicuiq; litigantium, suo ordine & sine respectu seu delectu personarum, debitam quantocius administrari & fieri Iustitiam: Commisimus Illustrissimis & Reverendissimis D. D. Ioanni Malachowski, Episcopo Culmensi & Pomesaniæ, Pro-Cancellario Regni, Abbatiæ Mogilnensis perpetuo Administratori; & Ioanni Comiti a Pieskowa Skala Wielopolski, Supremo Regni Cancellario, Minoris Regni Poloniæ Generali, Cracovienſ. Neoforienſ. Bochnenſ. Capitaneo, quatenus illi pro munere suo mutuâ inter se conferentia habita, modum quo ista præjudicia & querelæ frequentes subditorum Nostrorum amoveri, debitus verò ordo imposternum introduci queat, insistendo prioribus Ordinationibus antiquis pro ratione præsentium temporum adinvenirent & constituerent. Functi itaq; officio iidem Illustrissimi Domini Iudiciorum Curiæ Regni Præsides, Cancellarius & Vice-Cancellarius modum præscripserunt, ordinarunt, & Nobis eorum nomine relationem fecerunt. Proinde Nos, qui in hoc Solio collocati: vicaria DEI potestate Iudicia exercemus, omnia inconvenientia (quibus antea Iudicia Regia perturbantur) longè amovere, Iustitiam

tiam verò Sacrosanctam quam accuratissimè unicuiq; administrari, respectus quosvis & delectum personarum aboleri, & auctoritatem dignitatemq; Iudiciorum Nostrorum Regalium (quæ ex primævâ sui Origine suprema sunt) conservare exornareq; volentes, præsentem Ordinationem in vim perpetuæ Legis, non duntaxat ab Illustrissimis & Reverendissimis Iudiciorum Præsidibus, verum & ab omnibus litem sive activè sive passivè in Iudiciis Post-Curialibus Nostris habentibus, cujuscunq; Status, sexus, conditionis, dignitatis & præeminentiæ existentibus, observandam & tentandam, & inviolabiliter exequendam, conformando sese ad novellas consvetudines & Iura Regni, statuimus & exprimimus, sancimus, jubemus, edicimus, utq; universi & singuli, (cujuscunq; Status, sexus, conditionis, dignitatisq; fuerint) lites in hocce Regio Subsellio habentes; nec non omnes Advocati, Causidici, Procuratores & alii, ex quacunq; occasione Iudicio Regio assistent, eandem Ordinationem in toto observent, manuteneant exequanturq; sub pœna, arbitrio Iudicii Regii ejusdem irremissibiliter irroganda. Primum quidem, ut omnes ad Iudicia in Causis tam suis quam alienis, accedentes, honestè sese gerant, a scommatibus & verbis injuriosis, tam contra adversarium, quam (quod absit) contra personas Iudicii prorsus abstineant, clamoresq; & insolentias non excitent, ebrii non veniant, alioquin insolentius sese gerens, vel ebrius accedens, aut sub celebratione Iudiciorum excessus aut tumultus faciens, statim tacto termino citabitur, atq; ex Regestro seorsivo tactorum terminorum acclamatus, ante omnes Causas in recenti judicabitur, & pro clamore & tumultu excitato, Tribus Marcis pauperibus ad Hospitale applicandis, pro aliis verò excessibus ex arbitrio Iudicii Regii punietur. Quoniam autem in propositione & defensione causæ, plurimum bonæ fidei requiritur, admonentur Procuratores, ut causas, quibus patrocinantur, diligentissimè legant, in eisq; defendendis ita procedant, ut extra controversiam necessariam nil devium dicant, & omnia quæ asserunt, ipsis Actis, vel Iure scripto, aut Documentis realibus probare & justificare (si opus fuerit) sint parati; Leges, si quas eos allegare contigerit, (curare autem debent, ut sine Lege loqui pudeat) id fideliter & diligenter faciant, easq; quas allegaverint, illi colligant, ad quos libros, quibus illæ continentur, præsto habeant; causas studio non trahant; illis quorum patrocinium suscipiunt, graves non sint; litem ex lite

non

non ſerant, ſed quod æquum fuerit, partibus ſuadeant; cauſas injuſtas non foveant, neq; defendant, quod ipſimet iniquum judicaverint, niſi judicialiter additi, atq; ita verſentur in Foro, ut Benedictionem DEI præ oculis habendo, potius laudem Virtutis mereantur, quam Pœnas Legales incurrant. Quæ ad cauſam non ſpectant, & diſcurſus minus neceſſarios omittant, Iudiciumq; non morentur, ſed explicato verbaliter & ſummatim Cauſæ Statu, Documenta & rationes, quæ Cauſam ſalvare aut perimere poſſunt, allegare, producere, ordinatè juxta termini exigentiam (ultra ſphæram Termini ejusdem non divagando) omninò tenebuntur. Vt autem homines varietate & pluralitate Cauſarum non onerentur, neq; perturbentur, omnes Cauſas quascunq; habuerint, ſive ipſi Principales, ſive eorum Procuratores, tempeſtivò ad minimum pridiè Iudiciorum celebrandorum, in Regeſtrum (quod in Cancellaria Decretorum) easdem Cauſas in idem Regeſtrum ordinatè ſine delectu, prout ſe quisq; prius indixerit, connotabit, neq; ordinem Regeſtri perturbabit. Iudicia autem S. Regiæ Majeſtatis, & eorum Illuſtriſſimi Præſidentes, Cancellarius & Vice-Cancellarius Regni, non niſi ex eodem Regeſtro, ordine illo, quo inſcriptæ fuerint, ſuperiores non intermittendo, inferiores non præponendo, acclamari non dent, easdemq; taliter ordinatè acclamatas judicabunt, non attentâ quavis & quarumvis perſonarum inſtantia, & non ſecundum merita perſonarum, nec ſecundum majoritatem & minorennitatem cauſarum, ſed juxta ordinem & numerum Regeſtri, prout ſe quisq; prius vel poſterius inſcribi fecerit, decident. Serventur autem & intimentur Feriæ, applicenturq; Dies certi unicuiq; generi Actionum Forenſium, utpote: Feria ſecunda, ſive Die Lunæ, Cauſæ Iuris Magdenburgenſis & Culmenſis, Civitatum in Regno exiſtentium, ex Regeſtro ſimplicium, in defectu autem ſimplicium, ex Regeſtro Areſtorum Magdenburgenſium; Feria Tertia ſive Die Martis, eædem Magdenburgenſes Cauſæ ex Areſtorum Regeſtro, vel his deficientibus, ſimplices acclamentur; Feria Quarta, Die Mercurii, itidem Magdeburgenſes ex Areſtorum Regeſtro, in defectu, ex Regeſtro ſimplicium; Feriâ Quinta, Die Iovis, Cauſæ Prutenicæ ſimplices & Areſtorum; Feria Sexta, Die Veneris, Spirituales Ruthenicæ, in defectu harum Prutenicæ & Livonicæ; ita tamen, ut Menſibus Ianuario & Februario, Iudiciis Ducatus Livoniæ recenter per Legem Publicam aſſignatis, Livoniæ ante

omnes has Die Veneris præferantur; reliquis autem Mensibus, in defectu Spiritualium & Ruthenicarum, judicabuntur eodem Die Veneris Pruthenicæ; Sabbatho, seu Die Saturni, Causæ Fisci, tam ex simplici, quam Arestorum Regestro, quod si hæ defuerint, Pruthenicæ acclamentur & judicabuntur, in defectu porro Pruthenicalium, recursus fiat ad Regestrum Magdenburgense, primo simplicium, deinde Arestorum; pro reliquo, si aliquo Die & Feria defuerint causæ in Regestro assignatæ, eo casu in defectu debiti Regestri illæ causæ, quæcunq; & in quocunq; Regestro inscriptæ, non judicatæ Causæ fuerint; acclamentur & judicentur. His itaq; Diebus Causæ ex Catalogo Iudiciario proponentur, neq; quisquam præsumat, Illustrissimis Dominis, Cancellario seu Vice-Cancellario, Referendario, Notario aliisq; Personis Iudicii molestus esse, ut extra Regestrum acclametur. Nemini enim hoc concedetur, nec Iure concedi debet, neq; ea in re respectus personarum ullus habebitur. Cæterum hora Iudicii futuri pro temporis opportunitate, sub fine Iudiciorum pro futura sessione semper intimabitur. In Causis ad Relationes Sacræ Reg. Majestatis spectantibus principales litigantes, tam ex Regno, quam ex Ducatu Curlandiæ & Semigalliæ, ipsi vel eorum procuratores causas itidem ad Regestrum publicum in Cancellaria Decretorum haberi & servari debitum, tempestivè prius inscribant, deinde Status Causarum fideliter & diligenter Dominis Referendariis exhibeant, neq; in eis quidquam addant, augeantve, quod documentaliter probare non poterunt; alioquin si quis res improbabiles aut irreales in Statum Causæ referre auderet, & postea a parte adversa, vel ab ipsis Dominis Referendariis in eo convictus fuerit, vel jussus verba sua justificare actu ipso Controversiæ non poterit, severè punietur, atq; in ejusmodi excessu ter notatus ab Aula Regia excludetur munusq; Procuratoris amittet. Generosus porro Notarius Decretorum idem Regestrum seu Catalogum Causarum fideliter (juxta ejus officium) inscriptarum, Referendario Regni Iudiciis assistenti vel assidenti præsentabit & tradet: finitis Iudiciis semper recepturus & ad Cancellariam relaturus, secundum quod Regestrum & Numerum, ad judicandum per Referendarios acclamabuntur. Decreta in Iudicio Regio utroq; ex seriis partium controversiis prolata, statim promulgari debent, neq; post publicam sententiam informationes seu importunæ instantiæ quidquam operentur, nisi manifestum

ali-

aliquod Documentum vel Notorietas nova in Iudicio non allegata, contra rem judicatam adsit; quo casu Generosus Notarius ante extraditionem ad Illustrissimum Dominum Cancellarium, qui tunc Iudiciis præest, vel qui eam Causam judicavit, referet, illi pro suo arbitrio & memoria in rebus, lectis partium ambarum illationibus corrigant, subscribant, & correctam Copiam Generoso Notario remittant. In extradendis autem iisdem Decretis & communicandis Generosus Notarius sic procedet: Primum, quod attinet Decreta in Contumaciam prolata, vel simplices approbatorias Sententias in se continentes, ea Generosus Notarius absq; ulla hæsitatione extradet, in quibus Terminus ordinarius Executionis præfigatur, dum pars partem adcitaverit pro Executione, quod arbitrio suo juxta Causæ necessitatem Generosus Notarius faciet. Quodsi Terminum alium, quam duarum aut sex septimanarum, vel dum pars partem adcitaverit, præfigi quisquam petierit, id porro fiat consensu partis utriusq;. Alia verò Decreta, quæ vel ex controversia partium ex cruda Citatione proferuntur, vel quæ aliquam insignem meliorationem, vel novum aliquod continent, Generosus Notarius, postquam requisitus fuerit, conceptum maneat dies tres in Manuali non extraditum, intra quos quidem tres dies liceat utriq; parti illud legere; quodsi ad Cancellariam Decretorum Procuratores venire & legere intra hos tres dies noluerint aut neglexerint, non obstante neglectu aut absentia Procuratoris, & parte alterâ instante, extradatur. Similiter, si (posteaquam legerint) Contradictio intuitu Controversiarum aut Inductioni Processus nulla exorta fuerit, itidem extradatur. Si verò Causæ sint majoris importantiæ, neque puncta Decreti Generosus Notarius in hospitio suo concipiat, interim Iudicium deliberet; concepta autem Iudicii & Assessoribus exponantur & publicentur. In Cancellaria, Munimenta quæ partes pro concipiendis Decretis reddunt, seponantur, in iis quærendis & recipiendis nemo audeat etiam in Iudiciis circa agitationem Causæ, Munimenta aliena surripere, sub gravi animadversione. Ibidem in Cancellaria rixæ & contentiones non fiant, alioquin lædens termino tacto citetur & judicabitur in recenti, prout supra. Hæc omnia, ut firmius ab omnibus observentur, præsentem Ordinationem tam Reverendissimi Domini Ioannis Malachowski Episcopi Culmensis & Pomesaniæ, Abbatiæ Mogilensis perpetui Administratoris, quam Illustrissimi Domini Ioannis Comitis a

Pieskowa Skala Wielopolski, Supremi Regni Cancellarii, Minoris Poloniæ Generalis, Cracovienſis, Neofortienſis, Bochnenſis Capitanei, a Nobis ad id deſignatorum ex ſpeciali Commiſſo Noſtro, Auctoritate & Poteſtate Officii Cancellariatus Regni, diligenter & accurate reviſam, formatam maturè, trutinatam concluſamq́ manibus propriis ſubſcribi, Sigillis utriusq́ Cancellariæ roborari: inſuper ad Acta Cancellariæ Decretorum referri & ingroſſari: Originale in Archivo Literario Regni aſſervari, & quotiescunq́ requiretur, ex Actis in forma authentica extradi mandamus, cujus Reſcriptum in Cancellaria ſemper in aprico affixum eſto, ut nemo ignorantiæ prætendat, ſed omnes ſciant informenturq́, qualiter procedere & gerere ſeſe debeant. In quorum majorem fidem præſentes manu Noſtra Regia ſubſcripſimus. Actum & Datum Varſaviæ, die prima Menſis Martii, Anno M. DC. LXXX. Regni Noſtri Anno Sexto.

Joannes Rex.

Locus Sigilli Majoris Cancellariæ Regni.

Joannes Wielopolſki, *Cancellarius Regni.*

Locus Sigilli Minori Cancellariæ Regni.

Joannes Małachowſki, *Epiſcopus Culmenſis & Pomeſaniæ, Vicecancellarius Regni.*

ZZZ

SVPREMI CANCELLARII REGNI.

1) *Ioannes de Strzelce Suchywilk*, Famil. Grzymała, Decanus Cracovienſis. vid. Caſimiri Lit. ap. Szczygiel. Tinec. f. 175. 1362. Dlugoſſ. T. II. 1373.

2) *Nicolaus Zaklika de Miedzygor*, Famil. Topor. vid. Vladislai R. Lit. ad civitatem Leopol. 1378. item Pabrocki de Arm. & Gniazdo Okolſ. inter Naramowſki Signatores non fit ejus mentio.

3) *Io-*

3) *Ioannes de Radlic*, Famil. Koral, Canonicus Cracovienſis, 1381. conf. Lit. Ludovici R. ap. Nakiel. Miechov. f. 318. Dlug. T. II. Pabr.

4) *Zaklika Miedzygor*, Famil. Topor, Præpoſitus Sendom. 1389. conf. Jagelli Lit. ad civitatem Leopol. 1392. Miechov. L. 4.

5) *Nicolaus de Kurowo*, Famil. Szrzeniawſki, Archiepiſcopus Gneſnenſis, 1400. vid. Jagelli Lit. ad civitatem Leopol. 1405. Naramowſki de Signatoribus omiſit.

6) *Albertus*, Famil. Jaſtrzębiec, Epiſcopus Cracovienſis, reſignabat an. 1423. conf. Jagelli Lit. an. 1415. 1422. ad civitatem Leopol. Damalewicz in Archiepiſc. Poſt hunc Albertum Jaſtrzębiec ponit Naramowſki l. c. Johannem, Decanum Cracovienſem; an. 1424. & 1425. Stanislaum ſive Eraſmum Ciołka Epiſcopum Poſnanienſem; anno 1426. Johannem Szafraniec, inter Cancellarios; quovis anno alium. Verum enim vero ego opinor, priorem Johannem non alium quam Johannem Szafraniec eſſe; quippe hunc primum Decanum Cracovienſem, poſtea Epiſcopum Cujavienſem fuiſſe, conteſtantur Dlugoſſ. T. II. item Damalewicz in Epiſcop. Vladislav. Legi præterea Nomen ejus ſubſcriptum in quamplurimis privilegiis. Quodſi igitur Johannes Szafraniec, iſto tempore Decanus Cracovienſis, anno 1424. Cancellarius fuit, ut Naramowſki tradit ex privilegio in Okolſki Tom. II. f. 84. & ut ego ex valore Literarum Jagelli Regis, ut & Zaluſki confirmat, evidens eſt & evictum, Eraſmum vel Stanislaum Ciołka nunquam Cancellarium fuiſſe. Præterea, ut infra patebit, demonſtrare poſſum ex privilegiis, Johannem Szafraniec antea Vicecancellarium fuiſſe, poſtea Supremum Cancellarium. Succeſſit iſti Nicolaus Ciołka, Cantor Cracovienſis, in Vicecancellariatu. Impoſſibile igitur eſt, ut ante eum Cancellarius fuerit. Et quoniam Szafraniec usque ad obitum & Cancellarius & Epiſcopus Cujavienſis fuit, anno verò demum 1433. mortuus, ut Damalewicz in Epiſcopis Cujavienſ. ſcribit: Ea ex re Stanislaus Ciołka non prius, quam anno 1427. quo Epiſcopus Poſnanienſis creatus & ſigillum minus ſepoſuit, ad faſtigium Cancellarii aſcendit. confer. Treterus ex Dlugoſſo in Epiſcopis Poſnanienſ.

7) *Iohannes Szafraniec*, Famil. Starykoń, Episcopus Cujavienſis, mortuus anno 1433. conf. Jagelli Lit. 1426. apud Olſzowſki de Primat. item Pabrocki de Arm. f. 54.

8) *Iohannes Koniecpola*, Famil. Pobog, mortuus 1455. conf. Jagelli Lit. 1435. & 1441. ad civitatem Leopol. it. Caſimiri Lit. apud Olſzowſki Primat. Dlugoſſ. poſt Koniecpolſki collocat inter Cancellarios Naramowſki, Nicolaum Tarło, qui antea Signifer Sendomirienſis; provocat etiam ad Okolſki T. III. f. 58. anno 1455. Invenimus quidem loco citato: hoc titulo eum ornatum; ſed Okolſki nullum conſtituit tempus. Hinc apparet, Okolſkium permutaſſe Nicolaum Zaklike, cujus ſupra injeci mentionem; præſertim cum noſtri Scriptores Genealogici & Zaklikam & Tarło ad unam referant Familiam. Cum verò hoc anno nullus Tarło extiterit Cancellarius, concludendum eſt, Zkoniecpolſki anno 1455. diem obiiſſe ſupremum, quod quidem confirmat Epitaphium conſpiciendum & legendum Zkoniecpolſkii. Ei ſucceſſit Gruſzczynſki, prout quilibet cognoſcere poteſt ex privilegiis, ad quæ provoco.

9) *Iohannes Gruſzczynski*, Famil. Poray, Archiepiſcopus Gneſnenſis, reſignabat anno 1467. conf. Caſimiri Lit. ad civitatem Cracovienſem anno 1456. & Leopolienſem anno 1460. Crom.

10) *Iacobus Denbinski*, Famil. Rawicz, Sendomirienſis Palatinus factus 1472. conf. Lit. Caſimiri III. ad civitatem Leopol. Dlugoſſus T. II. Okolſk.

11) *Vriel Gorka*, Famil. Lodzia, Præpoſitus Poſnanienſis. Dlugoſſ. 1474. in vitis Epiſcopor. Poſnanienſ. Damalewicz in Vladisl. f. 328. Reſignabat Officium.

12) *Iohannes Zkoniecpola*, Famil. Pobog. conf. Pabrocki de Arm. f. 147. refert verò illum ad annum 1499. quod autem falſum, ut infra docebitur.

13) *Kreslaw Zkurozwenk*, Famil. Poray, Episcopus Cujavienſis, mortuus 1503. vid. Caſimiri Lit. ad civitatem Leopolienſem anno 1489. Alb. 1495. Laſk. Stat. f. 111.

14) *Iohannes Laski*, Famil. Korab, Canonicus Gneſnenſis. vid.

Lit.

Lit. Alexandri apud Pabrock. 1504. f. 56. item Sigism. I. ad civitatem Leopolienſem 1510. Reſignabat anno 1510.

15) *Mathias Drzewicki*, Famil. Ciołek, Epiſcopus Premislienſis, reſignabat anno 1513. vid. Lit. Sigismundi I. contra Proſcriptos 1511. Nakielſki f. 588.

16) *Chriſtophorus Szydlowiecki*, Fam. Odrowąż, Caſtellanus Cracovienſis, mortuus 1532. conf. Lit. Sigismundi I. ad ita appellatos Krupken. Nakielſki 1531. f. 619.

17) *Iohannes Choinski*, Famil. Abdank, Epiſcopus Cracovienſis, mortuus 1537. Treterus in Varmienſ. f. 115. Starov. in Crac. Pabrocki.

18) *Paulus Wolski*, Fam. Labędz, Caſtellanus Radomienſis, reſignabat anno 1544. conf. Sigismundi I. Lit. ad civitatem Leopolienſem 1537. Pabrocki.

19) *Thomas Sobocki*, Fam. Doliwa, Pincerna Regius, mortuus 1547. vid. Sigismundi I. Liter. 1546. apud Pabrock. de Armis f. 86. Bielſki f. 775. Hunc omiſit Naramowſki. Okolſki etiam ejus fecit mentionem f. 162. T. I.

20) *Samuel Macieiowski*, Fam. Ciołek, Epiſcopus Cracovienſis, reſignabat anno 1550. vid. Sigismundi I. Auguſti Lit. ad civitatem Leopol. Starov. Pabrocki.

21) *Iohannes Ocieski*, Fam. Jaſtrzębiec, Capitaneus Cracovienſis, mortuus 1563. conf. Auguſti I. Lit. 1555. apud Pabrock. f. 474. ad civitatem Leopol. 1563. Hoſ. T. II. f. 160.

22) *Valentinus Dembinski*, Fam. Kawicz, Caſtellanus Cracovienſis, 1576. vid. Auguſti I. Lit. ad civitatem Leopolienſ. 1570. conſtitut. 1576. f. 248.

23) *Petrus Wolski*, Fam. Labędz, Canonicus Gneſnenſis, reſignabat 1577. vid. Stephani Reg. Lit. ad civitatem Gedanenſem. Lubienſki in Epiſc. Ploc.

24) *Iohannes Zamoyski*, Fam. Jeliła, Supremus Dux Exercituum Regni, mortuus 1605. vid. Stephani R. Lit. 1580. & Sigismundi III. ad civitatem Leopol. Sarnic. in præfat.

25) *Matthias Pſtrokonski*, Fam. Poray, Epiſcopus Premislienſis, re-

resignavit 1609. conf. Sigismundi III. Lit. ad civitatem Leop. 1607. Damal. in Episc.

26) *Laurentius Genbicki*, Famil. Nałęcz, Episcopus Cujavienſis, resignavit anno 1613. vid. Sigismundi III. Lit. apud Possel. Damalewicz in Vladisl. f. 445.

27) *Felix Kryski*, Fam. Prawdzic, mortuus 1617. conf. Lit. Sigismundi III. 1615. ad civitatem Leopol. constitut. 1613. f. 6. Hist. Kobienic. f. 408. Okolski T. II.

28) *Stanislaus Zolkiewski*, Fam. Lubicz, supremus Dux Exercituum Regni, cecidit in acie 1620. Hist. Belli Chotimenſis. Petricius Kobierzyc Hist. f. 532.

29) *Andreas Lipski*, Famil. Grabie, Episcopus Luck. resignavit 1624. Damalewicz in Vladisl. Piasec. f. 359. Histor. Kobierz. f. 480.

30) *Waclaw Leszczynski*, Fam. Wieniawa, mortuus 1628. Hist. Kobierzyc. L. II. Treter. in Warmienſ. f. 154. Okolski T. III.

31) *Iacobus Zadzik*, Fam. Korab, Episcopus Culmenſis, resignabat 1635. vid. Lit. Vladislai IV. ad civitatem Leopol. constitut. 1631. f. 5. Nakiels. f. 919.

32) *Thomas Zamoyski*, Fam. Jelita, Capitaneus Cracovienſis, mortuus 1638. vid. Vladislai IV. Lit. ad civitatem Leopol. 1635. Cluver. f. 832. Okolski T. I.

33) *Petrus Genbicki*, Famil. Nałęcz, Episcopus Premislienſis, renunciavit anno 1642 conf. Vladislai IV. Lit. 1638. Leop. constitut. f. 9. Nakiel. f. 947.

34) *Georgius Ossolinski*, Fam. Topor, mortuus 1650. constitut. 1643. f. 9. Ordo Elect. 1648. Treter. in Varmienſ. fol. 159. Histor. colleg. Bydg.

35) *Andreas Leszczynski*, Fam. Wieniawa, Episcopus Culmenſis, renuntiavit anno 1652. Treterus in Varmienſ. f. 159. Msc. colleg. Raven.

36) *Stephanus Korycinski*, Fam. Topor, mortuus 1658. Fulden. L. 16. 1656. Histor. colleg. Cracov. Treterus in Varmienſ. f. 159. Epitaph. Crac.

37) *Nico-*

37) *Nicolaus Prazmowski*, Fam. Belina, Episcopus Luck. renuntiavit anno 1666. constitut. 1662. f. 2. Treterus in Varmiens. f. 169. Monument. antiq.

38) *Iohannes Leszczynski*, Fam. Wieniawa, factus Palatinus Cracovienſis 1677.

39) *Stephanus Wydzga*, Fam. Jastrzębiec, Episcopus Varmienſis, renuntiavit 1678. Treterus in Varmiens. f. 171. Zaluski T. I. f. 680.

40) *Iohannes Wielopolski*, Fam. Starykoń, Capitaneus Cracovienſis, mortuus 1688. constitut. 1680. f. 710. Zaluski T. I. f. 805.

41) *Georgius Dönhoff*, Famil. Dönhoff, Episcopus Premislienſis, mortuus ante resignationem Cracoviæ 1702. Zaluski T. I. f. 1103.

42) *Andreas Zaluski*, Fam. Junosz, Episcopus Varmienſis, mortuus 1711. constitut. 1703. f. 9. & in Ejus Tomis passim.

43) *Iohannes Szembek*, Fam. Szembek, Capitaneus Grudent. & Lomzyc. mortuus 1733.

44) *Andreas Stanislaus Kostka*, Comes in Zaluskie Zaluski, olim Episcopus Plocenſis, nunc Luceorienſis & Breſtenſis, ab anno 1735.

VICE- sive PRO CANCELLARII.

Auctor, seu Naramowski, Signatorum affirmat, (quod quidem ex Miechovita exscripsit,) Premislaum II. cum primus Rex Poloniæ coronatus, ad exemplum aliorum Regnorum introduxisse Sigillum anno 1295. in quo circa Aquilam Polonicam hæc scripta legebantur: Reddidit ipse suis victricia signa Polonis; in altera facie imaginem Regis sedentis cum sceptro in dextra & pomo in siniſtra, cum verbis: Sigillum Premislai, Poloniæ Regis. Concedo quidem, quod Miechovita hæc scripserit, sed nego hunc Premislaum primum auctorem hujus sigilli fuisse, cum omnia privilegia, quæ & ante Premislaum diversis concessa a Regibus & Ducibus, apertè demonstrent, hoc sigillum a longissimo tempore in Polonia fuisse in usu; ex quo elicitur, diu ante Premislaum Munus Cancellarii & Vicecancellarii viguisse: quanquam Naramowski de Vicecancellariis veritatem concedere nolit. Ad majorem fidem hic nominabo Cancellarios &

Vicecancellarios antiquiorum temporum. Okolski describens Arma seu Insignia Radwan, nominat Cancellarium Radwan, regnante Boleslao Chrobry. Tempore Vladislai Regis Petrus, Decanus Posnanienſis, Cancellarius Poloniæ in Bulla Leonis X. Papæ, in Synodo Lask. 1527. allegatur.

1232. *Sebastianus Opolscianus* Cancellarius, in Literis Heinrici Barbati, Ducis Cracovienſis & Sileſ. apud Nakielski f. 156.

1242. *Wolimir*, Cracovienſis Cancellarius, in Lit. Ducis Cracov. & Lęczyc. apud Nakielski f. 164.

1242. *Alexi*, Vicecancellarius, in Literis apud Szczygiel in Tinec. fol. 167.

1243. *Stephanus*, Ducalis Cancellarius, (hic eſt ejus Titulus) in Literis Premislai, Principis filii Wladislai Plwacza, apud Nakielsk. f. 167.

1250. *Twardoslaw*, Curiæ Vicecancellarius, (ſubſcripſit ſe Subcancellarius curiæ.) in Literis Boleslai Pudici apud Lipſk. Quæſt. Publ. qu. 7. & 1256. in ejusdem Lit. apud Nakielsk. f. 176. & 1277. f. 202.

1258. *Fulco*, Cuſtos Sendomirienſis, curiæ Cancellarius, in Literis ejusdem Boleslai, apud Szczygiel f. 155. & 1259. apud Nakiel. f. 180. & f. 183.

1270. *Petrus*, Cancellarius generalis; in Literis miſſis ad Dnn. Rozrazewſkios, in Mscto Rozrazews.

1277. *Dobroslaw*, Cancellarius Boleslai Ducis.

1283. *Vincentius de Czarnkowo*, fam. Nałęcz, Vicecancellarius Ducis Premyslai. Wielkopolski in ejus Literis ad Moniales S. Dominici Poſnanienſis.

1284. *Chilo*, Cancellarius Ducis Premyslai. Wielkopolski in ejus Literis apud Olſzowſki, in Zaluſki.

1289. *Procopius*, Cancellarius Ducis Leſci Nigri; apud Nakiel. f. 41. & apud Szczygiel f. 159.

1287. *Philippus*, Vicecancellarius ejusdem Leſci, Canonicus Sendomirienſis; apud Nakiel. f. 210. in ejus Lit.

1288.

1288. *Michael*, Cancellarius Siradienſis; in Lit. ejusdem Leſci apud Nakiel. f. 212.

1290. *Buſſilerius*, Cancellarius Premyslai Principis Pol. & Cracov. apud Nakiel. f. 215.

1305. *Clemens*, Canonicus Cracovienſis, Cancellarius, Dlug. T. II.

1311. *Zdzislaw*, Præfectus (Probſt) S. Floriani, Vicecancellarius Cracovienſis; in Lit. Vladislai Loctici Regis, apud Szczygiel. f. 166.

1317. *Franciſcus*, Cancellarius Cracovienſis; in Lit. Loctici Regis ad Dn. Firley, apud Poſſel. in Hiſt. & 1523. apud Nak. f. 254.

1331. *Philippus*, Cancellarius Regni, & *Zbigniew* Cancellarius Siradienſis & Vicecancellarius; apud Dlugoſſ. T. II. & apud Szczygiel. f. 168. Philippus, Cancellarius Poſnanienſis, in Literis Vladislai Loctici 1320; ex quibus apparet, quod iſtis temporibus Supremi Cancellarii Poloniæ Majoris & Poſnanienſes non alio gaviſi ſint titulo, quam vel Cancellariorum Poloniæ, vel Cancellariorum Regni; cæteri autem, qui uni præerant Provinciæ, a Provincia cognominabantur, ex. gr. Cancellarius Cracovienſis, Siradienſis, &c.

1326. *Otto*, Præpoſitus (Probſt) Gneſnenſis, Regni Cancellarius; Dlugoſſ. T. II.

1331. *Petrus*, Decanus Poſnanienſis, Regni Cancellarius; *Petrus II.* Præpoſitus Sendomirienſis, Vicecancellarius Cracov. in Literis Vladislai Loctici apud Nakiel.

1332. *Zbigniew*, Præpoſitus Cracovienſis & Cancellarius Cracov. in Lit. Vladislai Loctici, apud Nakiel. f. 257. & 1334. apud Laſk. in Statut. f. 167.

1346. *Tomislaw*, Vicecancellarius Cracovienſis; in Lit. Caſimiri de reſtauratione civitatis Bramberg. & 1354. apud Nakiel.

1347. *Petrus Szyrzyk de Falkau*, fam. (ſigni) Doliwa, Regni Vicecancellarius, Præpoſitus de S. Florian. Dlugoſſ. T. II.

1361. *Otto*, Cancellarius Poloniæ; in Lit. Caſimiri M. apud Nakiel. f. 283. conf. Bulla Leonis X. 1527. promulgata.

Ex hac ſupputatione quivis cognoſcere poteſt 1) id, quod ſupra ſcripſi, quamlibet provinciam ſuum Cancellarium habuiſſe, cum Duces fuerint. 2) Munus Vicecancellariorum antiquum fuiſſe. 3) Mathiam Drzewicki non Cancellarium anno 1230. extitiſſe. Naramowſki quidem dicit, eum poſtea Archiepiſcopum Gneſnenſem eſſe factum, ſed ipſe iſtum non prius inter eos numerat, quam anno 1515. De cæteris vetuſtioribus, quorum meminit, demum a. 1370. ſtatuendum, quod, ſi fuerint Cancellarii, particulares provinciarum tantum fuiſſe, aut, ut jam monitum, Cancellarios Poloniæ; & ab ætate Premislai, coronati Ducis Poloniæ, forte titulum Regni Cancellariorum uſurpaſſe. Cæterum tanto in numero cum difficile ſit reliquos Cancellarios diſcernere, hinc Cancellarios & Vicecancellarios ab anno 1368. hic nominabo:

1) *Iohannes de Czarnkowo*, Fam. Nalencz, 1368. conf. Liter. Cœnobii Sendomir. apud Pabroc. de Armis f. 19. Statut. Przyl. f. 395. Hunc omiſit Naramowski.

2) *Simon*, 1380. Dlug. T. II. Statut. Przyl. f. 395. omiſſus a Naram.

3) *Nicolaus Moskorzewa*, Fam. Pillawa, Miechov. L. 4. 1387. Cromer. L. 15. Pabr. f. 294. Okol. ſub Pillawa.

4) *Clemens Moskorzewa*, Fam. Pillawa, Caſtellanus Wisl. conf Lit. Jagielli 1392. ad civitatem Leopol. 1400. civit. Leopol. & apud Nakiel. f. 333. Eum Naram. omiſit.

5) *Michael Tronba*, Fam. Tronba, Canonicus Cracovienſis. conf. Liter. Jagelli 1405. ad civitatem Leopol. & Naciel. in Miechov. Damalev. in Archiep.

6) *Petrus Dunin*, Fam. Labendz, Decanus Cracovienſis, mortuus 1415. conf. Lit. Jagelli 1415. ad civitatem Leopol. Dlugoſſ. in Epiſc. Poſnan. Hiſt. Poſſelii. Naram. præteriit.

7) *Iohannes Szafraniec*, Fam. Starykon, Decanus Cracovienſis, accepit ſigillum majus 1423. vid. Lit. Jagelli ad civitatem Leopol. 1422. item Ruſſos 1420. Naram. quoque eum omiſit.

8) *Stanislaus*, Cantor Cracovienſis; reſignabat 1427. vid Lit. Jagelli in Olſz. de Primat. 1426. Ejusd. ad civit. Leop. Nakiel. f. 414.

9) *Vladislaus Oporowa*, Fam. Sulima, Decanus Cracovienſis; reſignabat anno 1437. conf. Lit. Jagelli 1428. apud Pabr. f. 54. item 1432. ad civitatem Leopol.

10) *Vin-*

10) *Vincentius Kot z Donbna*, Fam. Doliwa, Custos Gnesnensis; resignabat anno 1437. conf. confœderat. Brest. apud Laski in Statut. 1436. f. 141. item Pabr. f. 178.

11) *Petrus woda de Czekocina*, Fam. Odrowonz, cecidit in prœlio apud Conizum 1454. vid. Lit. Casimiri III. apud Olsz. 1451. ad civitat. Leop. 1448. item Nakiel. f. 464.

12) *Thomas z Zstrzempina*, Famil. Prus; resignabat anno 1455. conf. Lit. Casimiri III. apud Lask. in Statut. f. 96. Starovolsc. in Cracovienf. Episc. Pabr.

13) *Iohannes Ludko de Brzezia*, Famil. Doliwa, Episcopus Cujavienfis; resignabat anno 1464. conf. Lit. Casimiri III. 1456. & 1460. ad civitatem Leopol. Damalev. in Vladisl. Naram. duos Lutkones, Vicecancellarios profert; sed ex auctoribus demonstrari, unum fuisse tantum, & ex computatione annorum idem evinci potest.

14) *Albertus Zychlinski*, Canonicus Gnesnenfis, mortuus anno 1472. conf. Lit. Casimiri III. ad civitat. Leopol. item Pabr. Naram. eum omisit.

15) *Zbiegniew Olesnicki*, Fam. Denbno, Episcopus Cujavienfis, resignabat 1475. vid. Lit. Casimiri III. ad civitatem Leopol. Dlug. T. I. Damal. in Vladisl. Episc.

16) *Stanislaus Zkurozwenk*, Fam. Poray, Canonicus Cracovienfis, mortuus 1479. conf Lit. Casimiri III. apud Lask. in Statut. f. 85. 1478. Pabr. f. 360. Okol. T. II. sub Poray.

17) *Andreas Oporowski*, Famil. Sulima, Episcopus Premyslienfis, resignabat Cancellariatum 1481. Cromer. I. 28. Biel. f. 465. Nakiel. Miechov. f. 535. Treter. Hic neglectus est a Naram.

18) *Gregorius Deitarus*, Fam. Godziemba, Præpositus Szkalmir. vid. Lit. Alberti Regis ad civitatem Leopol. 1493. 1495. Pabr. f. 281.

19) *Waclaw Przerembski*, Fem. Nowina. vid. Lit. Alberti Regis 1497. ad civitatem Leopol. Resignavit a. 1503. Damal. in Vladisl. Pabr. f. 238.

20) *Mathias Drzewicki*, Fam. Ciolek, Episcopus Premyslienfis, succedebat Supremo Cancellario anno 1510. vid. Lit. Alexandri Regis ad civitatem Leopol.

21) *Christophorus Szydlowiecki*, Fam. Odrowonz, Castellanus Sendomirienfis, ex Procancellario Cancellarius anno 1513. vid. Lit. Sigismundi I. 1512. apud Olsz. de Prim.

22) *Petrus Tomicki*, Famil. Lodzia, Episcopus Cracovienfis, mortuus 1535. vid. Liter. Sigismundi I. 1515. ad civitatem Leopol. 1519. apud Olsz. 1535.

23) *Iohannes Choinski*, Fam. Abdank, Episcopus Plocensis, succedebat in Cancellariatum Supremum anno 1537. Lubiensc. in Vit. Plocens. Starovolsc. in Cracov. Naciel. Miechov.

24) *Paulus Wolski*, Fam. Labendz, Castellanus Radomiensis, succedebat anno 1538. vid. Lit. Sigismundi I. 1537. ad civitatem Leopol. & 1538. apud Naciel. in Miech. Naram. omisit eum, quanquam alio loco inter Cancellarios retulerit.

25) *Samuel Macieiowski*, Famil. Ciolek, Episcopus Chelmensis, primò Procancellarius, post Cancellarius an. 1547. vid. Lit. Sigismundi I. 1540. apud Naciel. f. 629. & 1544. f. 717.

26) *Nicolaus Grabie*, Famil. Grabie, Castellanus Chelmensis, mortuus 1548. vid. Liter. Sigismundi I. apud Olszowsk. de Primat. & Msct. Petricovien s. Naramowski omisit. Confirmant autem Acta contrarium, quæ subscripsit.

27) *Iohannes Orioski*, Famil. Jastrzenbiec, Capitaneus Cracovien sis, ex Vicecancellario Cancellarius, 1550. vid. Lit. Sigismundi Augusti apud Naciel. Naram. silentio præteriit hic, licet alibi Cancellarium appellaverit.

28) *Iohannes Przerembski*, Famil. Nowina, Episcopus Chelmensis; resignavit anno 1559. vid. Lit. Augusti I. ad civitatem Leopol. 1553. Pabr. 1557. f. 474.

29) *Philippus Padniewski*, Fam. Nowina, Episcopus Premislien sis, resignavit anno 1560. conf. Starovolsc. in Episcop. Cracov. Naciel. Miechov. f. 691. Okol.

30) *Petrus Myskowski*, Fam. Jastrzenbiec, Decanus Cracovien sis, resignavit anno 1566. vid. Liter. Augusti I. ad civitatem Leopolien s. anno 1565. Pabr.

31) *Franciscus Krasinski*, Famil. Slepowron, Præpositus Plocensis, resignavit anno 1572. vid. Lit. Augusti I. apud Pabr. f. 254. ad civitatem Leopol. 1570.

32) *Petrus Wolski*, Fam. Labendz, Episcopus Plocensis, successit anno 1574. vid. Lit. Heinrici Regis ad civitatem Leopol. Lubiensc. in Episc. Ploc. Pastor.

33) *Iohannes Zamoyski*, Famil. Jelillo, successit anno 1578. vid. Stephani Regis Lit. ad civitatem Gedanensem. Hist. Zachin. p. 5. L. 6. Biel. Pastor.

34) *Iohannes Borukowski*, Fam. Junosz, Episcopus Premislien sis, mortuus 1585. vid. Stephani Regis Lit. ad civitatem Leopol. 1578.

35) *Al-*

35) *Albertus Baranowski*, Famil. Jastrzenbiec, Episcopus Premislienſis, resignavit anno 1590. vid. Stephani Regis Lit. ad civitatem Leopolienſ. 1585. Constit. 159. f. 564.

36) *Iohannes Tarnowski*, Fam. Rolicz, Præpositus Cujavienſis, resignavit anno 1598. vid. Sigismundi III. Lit. ad civitatem Leopol. 1591. & 1597. Biels. f. 767.

37) *Petrus Tylicki*, Fam. Lubicz, Episcopus Varmienſis, resignavit an. 1603. vid. Sigismundi III. Lit. ad civitatem Leopolienſ. 1600. Lubienſc. Damalev.

38) *Mathias Pstrokonski*, Famil. Poray, Cancellarius ann. 1605. Vita Pstrokonii. Naciel. Miechov. f. 818.

39) *Stanislaus Minski*, Fam. Prus, mortuus 1607. Duryen. f. 71. Lubienſc. de motu Civili. Vita Pstrokonii, Okols. Tom. II. Hist. Rosſ.

40) *Laurentius Genbicki*, Fam. Nalencz, Episcopus Bulmenſis, Cancellarius constitutus a. 1609. Hist. Posſ. Damalev. in Archiep. f. 355. Lubienſc. in Plocenſ. Naram. omisit.

41) *Felix Kryski*, Fam. Prawelzic, prius Vicecancellarius, post Cancellarius Regni Supremus, an. 1613. vid. Sigismundi III. Lit. de Feudo Prussiæ 1609. 1611. apud Posſ. Okols. T. II.

42) *Heinricus Firley*, Fam. Lewart, Præpositus Plocenſis, resignavit a. 1618. conf. Naciel. in Miechov. f. 640. Sigism. III. Lit. apud Nac. f. 855.

43) *Andreas Lipski*, ex Familia Grabie, Episcopus Luceorienſis, ascendebat altius 1620. conf. Sigismundi III. Lit. ad civitatem Leopol. 1618. Hist. Kobierzyc. f. 548.

44) *Waclaw Leszczynski*, Fam. Wientawa, Supremus Cancellarius an. 1624. Acta Castrenſ. Ostrzeszow. Hist. Collegii Caliſſ.

45) *Stanislaus Lubienski*, Fam. Pomian, Episcopus Plocenſis resignatus 1627. Naciel. in Miech. f. 989. Okols. T. II.

46) *Iacobus Zadzik*, Famil. Korab, Episcopus Culmenſis, Supremus Cancellarius a. 1629. Naciel. f. 919. Vita ejus typis excusa.

47) *Thomas Zamoyski*, Fam. Jelita, succeſſit 1635. conf. Vladislai IV. Lit. ad civitatem Leopol. Constit. 1631. f. 5. Naciel. Miechov. 919.

48) *Petrus Genbicki*, Fam. Nalencz, Episcopus Premislienſis, Supremus Cancellarius 1638. Constit. 1638. f. 29. Starovolſc. in Episcop. Cracov. Okols. T. II. Naciel. f. 942.

49) *Georgius Ossolinski*, Fam. Topor, ex Vicecancellario Supremus, an. 1643. Constitut. 1638. f. 29. 1641. f. 10. Hist. Pastor. Janczyns. in Msc. Naciel. f. 947.

50) *Ale-*

50) *Alexander Trzebinski*, Famil. Jastrenbiec, Episcopus Premislienſis, mortuus 1644. Conſtit. 1643. f. 9. Conſtit. Synodal. Varſav. f. 2.

51) *Andreas Leſzczynski*, Fam. Wieniawa, Episcopus Culmenſis, ſucceſſit anno 1651. vid. Ord. Elect. 1648. Treter. in Varmienſ. f. 174.

52) *Hieronymus Radzieiowski*, Fam. Junoſza, Capitaneus Lomzynenſis.

53) *Stephanus Korycinski*, Famil. Topor, ſuccedebat anno 1652. conf. Centur. Potock. f. 474. Epitaph. Cracov.

54) *Andreas Trzebicki*, Famil. Labendz, Episcopus Premislienſis, reſignavit anno 1658. Fulden. L. 6. Zal. Tom. II. fol. 659. Treter. in Epiſc. Varmienſ.

55) *Boguslaus Leſzczynski*, Famil. Wieniawa, Supremus Dux Exercituum Regni, mortuus 1661. Conſtitut. 1661.

56) *Iohannes Leſzczynski*, Fam. Wieniawa, Dux Exercit. Regni Supremus, ſucceſſit anno 1666. Act. Caſtrenſ. Caliſ. Conſtit. 1661. f. 20.

57) *Andreas Olſzowski*, Fam. Prus, Episcopus Culmenſis, reſignavit an. 1676. Conſtit. 1667. f. 7. Zal. T. I. f. 680.

58) *Stephanus Wydzga*, Fam. Jaſtrzenbiec, Episcopus Varmienſis, ſucceſſit anno 1677. Confirmat. Jurium Johannis III. 1676. Treter. in Varmienſ. Naram. oblitus eſt ejus.

59) *Iohannes Wielkopolski*, Fam. Starykon, Capitaneus Cracovienſis, ſucceſſit 1678. Conſtit. f. 5. Treter. in Varmienſ. f. 171. Zal. T. I. f. 694.

60) *Iohannes Malachowski*, Famil. Nalencz, Episcopus Culmenſis, reſignavit a. 1680. Conſtitut. 1680. f. 710. Zal. T. I. f. 710.

61) *Iohannes Gninski*, Fam. Track, mortuus 1685. Conſtit. 1683. f. 7. Zal. T. I. f. 805. Chron. Duryew. in Msct.

62) *Michael Radzieiowski*, Fam. Junoſza, Episcopus Varmienſis, reſignavit. Treterus in Varmienſ. Duryew. in Msc.

63) *Georgius Dönhoff*, Fam. Dönhoff, Episcopus Premislienſis, ſucceſſit 1688. Zal. T. I. f. 1103. Hiſtor. Coll. Premisl.

64) *Carolus Tarlo*, Famil. Topor, Capitaneus Stenzycenſis, mortuus, priusquam Munus Cancellarii aggrederetur, anno 1703.

65) *Iohannes Szembec*, Fam. Szembec, Capitaneus Grudentinenſis, ſucceſſit anno 1711.

66) *Iohannes Bocum*, Famil. Paprzyk, Episcopus Culmenſis, mortuus anno 1722.

67) *Iohannes Lipski*, Fam. Grabie, Præpoſitus Carhedr. Poſnan. Abbas Mogil. nunc Episcopus Cracovienſis & Cardinalis S. R. E.

68) *Ioannes in Malachowice Malachowski*, Capitaneus Opoczyenſis, 1735.

Cæte-

Cæterum monendi sunt exteri, ut verba auctoris: Reddidit Sigillum; non de spontanea abdicatione interpretentur, sed quod ex vigore constitutionum, postquam altiores Dignitates, & cum non conjungendas seu incompatibiles, ut loquimur, adepti, non tam libenter, quam reverenter, Regi Sigillum Majus & Minus Regni restituerint, ut aliis traderet pro arbitratu suo.

Lit. D.

Præfixo a Sacra Regia Majestate ad exsolvendum Homagium, termino duarum hebdomadarum ante Generalia Regni Comitia die 27. Jan. præterlapsi anni 1683. indicta, D. D. Legati penè Varsaviam veniebant, Sereniſſimumque Regem præstolabantur. Postquam dies 1. Februarii solenni introitui determinatus illuxisset, circa meridiem D. Domini Senatores & Officiales Regni Magnique Ducatus Lithuaniæ, tum & Sereniſſimi Regis Sveciæ atque Sereniſſimi Electoris Brandenburgici Consiliarii & Residentes, iste Dominus Simon Dörfler, hic Dominus Christophorus de Wichert, rhedas suas ad numerum triginta quinque, ad curiam Secretarii Regni Majoris, Domini Franciſci Prazmowski, Stawki nominatam, mittebant. Postremò etiam obviam venit prædictus Secretarius Major, nomine Sacræ Reg. Majestatis, & in curia ad fores domus subsistens rhedaque egressus, propensam Regiæ Majestatis voluntatem erga Illustriſſimam Celsitudinem suam denuntiabat, ac de adventu D. D. Legatorum gratulatus eos in rhedam Regiam invitabat; adhæc Dominus Baro de Puttkammer tanquam primarius Legatus respondit, & sic in curru Regio, a cujus latere uno Teutonici, ab altero Turcici celeres & satellites regni ibant, ad civitatem per aream, (in qua cohors militum supremi Mareschalci Regni Domini Stanislai Lubomirski soluto vexillo in armis stabat) equitibus plus minus trecentis & rhedis triginta tribus præcedentibus, tribus verò sequentibus Dominorum Legatorum rhedis cum equis desultoriis, tubicinibus & equitibus, atque post hos rhedis duabus Dominorum supra dictorum Residentum, ad hospitium in suburbio deducebantur. Die quarto ejusdem ad audien-

tiam privatam vocabantur. Supremus Stabuli, nunc cameræ regni Præfectus Dominus Małczynski (ægrotante regni Succamerario) cum aliquot Aulicis in prima anticamera obviam veniens, istos per marmoream ad proximam cameram deducebat. Sereniſſimus Rex ad mensam stabat, quem supra allegatus Baro de Puttkammer affabatur, tradebatque Literas credentiales Celsiſſimorum Ducum, tam primogeniti Domini Friderici Casimiri, quam postgenitorum, Domini Ferdinandi & Domini Alexandri. Sacra Regia Majestas affectum suum erga Illuſtriſſimam Celsitudinem Suam declarabat, & de nonnullis cum iisdem colloquebatur, donec Præfectus stabuli regni Legatos & postmodum Nobiles Legationi additos ad osculum manus regiæ invitabat. Die quinta ejusdem per Dominum Załuski, Cancellarium Sacræ Reginalis Majestatis, nunc simul Episcopum Kyovienſem, ante fores cameræ prioris excepti ad Reginalem Majestatem deducebantur, cui negotia Illuſtriſſimæ Celsitudinis suæ commendabant & Literas credentiales tradebant, quibus acceptis Sacra Reginalis Majestas benignitatem suam regiam erga totam Domum Ducalem conteſtabatur, inprimis verò ea Celsiſſimam Duciſſam, non minus quam piæ memoriæ Duciſſam, se complecti asserebat. Eosdem hac ipsa quoque hora Sereniſſimus Poloniæ Princeps ad se admittebat. Sequentibus postea diebus Dominos Senatores atque Officiales aggrediendo, ea, quæ ipsis commiſſa erant, promotioni eorum more solito committebant, donec prorogatus a Sacra Regia Majestate terminus, dies nempe XXV. Mensis Martii, quo, utpote Die Festo Annuntiationis Beatiſſimæ Virginis, consilia comitialia cessabant, appropinquaret, ubi circa horam primam a meridie Dominus Łoſz Castellanus Culmensis & supra dictus Secretarius regni Major in curru regio ad hospitium Legatorum veniebant, atque eosdem ad arcem deducebant. Celeres & satellites regii, tam Germani quam Turcici, a lateribus rhedæ ibant, & non procul ab hospitio Legatorum usque ad arcem milites D. D. Senatorum & Officialium, tum verò in interiori exteriorique arcis area cohortes custodiæ corporis regii, solutis vexillis (quorum duodecim erant) armatæ stabant, atque clangore tubarum

&

& tympanorum Legati excipiebantur. Venientibus ad portam ferream Auguſtalis Senatorum præfatus regni Supremus, nec non curiæ Mareſchalci Dominus Hieronymus Lubomirſki, Principes Romani Imperii, obviam veniebant, & præmiſſis Curialibus Legatos ad thronum regium deducebant, in quo Sacra Regia Majeſtas ſedens conſpiciebatur. A dextris Dominus Johannes Gninſki, Vicecancellarius regni; a ſiniſtris Dominus Vicecancellarius M. D. Lith. Dominicus Nicolaus Princeps Radzivil. Porro ad latus ſolii a dextris Dominus Raphael Comes in Leſzno Leſzczynſki, Vexillifer regni, Vexillum Feudale tenens; a ſiniſtris Dominus Warſzycki, Enſifer regni, diſtricto gladio ſtabant. In gradum throni regii inferiorem, poſtquam in genua ritu ſolito procubuerunt Legati, Dominus Liber Baro de Puttkammer ſequentis tenoris verba fecit:

Hoc eſt iſtud Encomium, nominibus hominum altius, quod ab Altiſſimo Regibus tribuitur: Dii eſtis. Inter hos terreſtres Deos S. Reg. Majeſtas Veſtra in throno ſuo collocata Deo non aliter, tanquam de cœlo, divite imbre beneficia regia in Terram ſuam Sarmaticam & ejusdem Statûs membra, Principes hominesque mittit ac demittit. Equidem Virtus S. Reg. Majeſtatis Veſtræ non patitur, ut aliquid radiis majeſtatis & benignitatis regiæ vacuum reperiatur; ſed ut omnia divinitate regia impleantur, virtus regia regium eſſe cenſet. Proveniunt verò ex Auguſtiſſima S. Reg. Majeſtatis Veſtræ manu nova & vetera beneficia, iſta tribuendo, hæc conſervando. Vtroque horum hac vice Illuſtriſſima Domus Curlandica exornatur, dum S. Reg. Majeſtas Veſtra Illuſtriſſimo ac Celſiſſimo Principi, Domino Friderico Caſimiro, in Livonia, Curlandia & Semigallia Duci, Domino noſtro Gratioſiſſimo, clementiſſime permiſit, per Legatos confirmationem Jurium veterum & Inveſtituram accipere, Homagiumque debito ritu præſtare. Quam ſvavitatem regiæ gratiæ, demiſſa gratiarum exoſculando, flexis genibus per nos rogat, dignetur Sac. Reg. Majeſtas Veſtra, tanquam ſupremus & directus Dominus, tenore privilegiorum & inveſtiturarum, Jura per Sereniſſimos Reges Poloniæ & Magnos Duces Lithuaniæ, ac Sacram Regiam Majeſtatem

Veſtram Ipſammet clementiſſime conceſſa, clementiſſime confirmare, Eumque de omnibus terris, civitatibus, villis, pagis, vicis, arcibus, præeminentiis, juribus omnibus & ſingulis, totoque Ducatu Curlandiæ & Semigalliæ inveſtire. Quo nomine, juxta laudabilem morem in majoribus Feudis receptum, per Nos, flexis genibus venerabundus ad pedes S. Reg. Majeſtatis Veſtræ provolutus, Homagium præſtare & Juramento Fidem ac Obedientiam per me ſolennibus verbis obſtringere paratus eſt.

Hisce pronuntiatis reſpondebat ſupra commemoratus Dominus Procancellarius Regni. Deinde Regia Majeſtas Feudale Vexillum e manibus Domini Vexilliferi apprehendebat, & primario Legato ad manus tradebat atque eundem apprehendentem vexillum iis verbis, quæ in Inveſtitura Divi Regis Michaelis ſuperius exſtant, alloquebatur. Deinde cum Liber Evangeliorum (quem Dominus Secretarius Regni Major tenebat) in ſinum S. Reg. Majeſtatis poneretur, primarius Legatus in ſupremo throni Regii gradu, genibus flexis, manu ſiniſtra Feudale Vexillum tenens, dextrâ vero ſuper Evangelium poſita, Juramentum Fidelitatis ſecundum formulam Juramenti anno 1639. prælegente eandem Domino Procancellario, exſolvebat. Quo præſtito Collegæ ſuo Domino Dieterico ab Alten Bokum Vexillum tradebat, & ad inferiorem theatri gradum, in genua iterum procumbens, pro clementiſſima Infeudatione gratias agebat. Poſtea ſæpe fatus Dominus Procancellarius reſpondebat. Quibus finitis Dominus Mareſchalcus Regni ſupremus Legatos ad capiendam ſeſſionem in ſellis a ſiniſtra S. Reg. Majeſtatis, in ſupremo theatri gradu poſitis invitabat, & Legatus ſecundarius Engelbrechto Taute Legationis Mareſchalco Vexillum Feudale tradebat. Inter ſedendum primarius Legatus, juxta priſtinam conſvetudinem, paululum caput tegebat, mox tamen in honorem S. Regiæ Majeſtatis iterum denudabat; Aulici verò Ducales, nimirum Joannes Otto Rappe, Felicianus Bukowſki, Joannes Georgius Colrepp & Heinricus Wilhelmus Medem, ut & Secretarius Legationis Polycarpus Bauer, ad oſculum manus Regiæ vocati, admittebantur. Hisce omnibus, Dei auxilio,

feli-

feliciter peractis, Legati adhuc brevibus verbis Regiæ Majestati gratias pro Beneficio Celsissimo Duci dato egerunt humillimas. Tandem inter congratulationes varias D. D. Senatorum, qui Legatis accedentibus & excedentibus assurgebant, Dominus Regni & Curiæ Mareschalci Legatos comitabatur, sequente proximè & Vexillum gerente Mareschalco Legationis, qui, postquam ad rhedam Regiam Legati venerant, Vexillum prædicto Domino Rappe porrigebat, & sic Legati ex arce per supra memoratos Dominos, Castellanum & Secretarium Majorem, eadem solennitate, qua deducti fuerant, (nisi quod Vexillum Feudale proxime ante currum dictus Rappe Eques ferebat) per civitatis aream & suburbium ad hospitium, ubi tubicines & tympanistæ Regii tympanorum & tubarum hilari clangore istos excipiebant, deducebantur. Finitis feliciter comitiis, S. Reg. Majestas, uti antehac multum pro bono publico curis, ita posthac aliquid dedit lætitiæ, atque in palatio ad Villam Novam convivium celebravit, ubi exhibuit

Qualia purpurei comedunt obsonia Reges.

Dabatur etiam Honos ibidem comparendi Legatis Curlandicis. Primum locum occupabat Augustissimi Imperatoris Orator Dominus Comes de Waldstein; alterum Sereniſſimi Electoris Brandenburgici Legatus, Dominus de Crokau, Consiliarius Status intimus; proximè Domini Legati Curlandici, & deinde D. D. Senatores assidebant.

Ad materiam de ceremoniis investituræ adjungo Reversales, a Divo Rege Michaele prima vice, & a Majestate nunc regnante bis datas:

Joannes III. DEI Gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Kyoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Severiæ Czernichoviæq;.

Significamus præsentibus Literis Nostris, quorum interest, universis ac singulis. Mississe ad Nos, pro termino recipiendæ Investitutæ assignato, Illustrissimum Principem, Dominum Fridericum Casimirum, in Livonia, Curlandiæ & Semigalliæ Ducem, Legatos suos, Generosos CHRISTOPHORVM HENRICVM LIBERVM BARONEM de PVTTKAM-

KAMMER, Supremum Ducatus Sui Præfectum, & DIETERICVM ab ALTENBOKVM Supremum Suum Mareſchalcum, Supremosq; Conſiliarios Ducatus Sui Curlandiæ, & quoniam (N. B.) Nos in hoc Actu Homagii, more veterum Inveſtiturarum, Regalia indutos, Coronaq; Homagiali redimitos eſſe, certæ non permiſerunt Legalitates; declarandum cenſuimus, declaramusq; hisce Literis Noſtris, quod Actus hic nihil receptæ conſvetudini & ſolennitati Infeudationis, ex Pacto & providentia præjudicare, nec pro exemplo aut præjudicato in futuris, DEO dante, Homagiis reputari poterit. In cujus rei fidem, præſentes Manu Noſtra ſubſcriptas, Sigillis Regni & M. D. Lith. communiri juſſimus. Datum Varſaviæ, d. XXV. Menſ. Martii, Anno Domini MDCLXXXIII. Regni Noſtri IX. Anno.

(L. S. majoris, Regni.) Chriſtophorus Toranowſki, *Crac. Varſ. Canonicus, S. R. M. Secretar.*

(L. S. minoris, M. D. Lith.) Holownia, *S. R. M. Secretarius.*

Lit. E.

(§. XVIII. Nro. XIII.)

Anno 1677. die 29. Novembr. ambo Legati Gallici, tam Reverendiſſimus Dominus de Forbien, Epiſcopus Marſilienſis, nunc Bellovacenſis, quam Illuſtriſſimus Dominus de Bethune, nigro induti pallio, per Illuſtriſſimum Dominum Johannem in Gnin Gninſki, Palatinum Culmenſem, nunc Procancellarium Regni, in rheda Regia ad arcem Zolkievienſem, præeunte aliarum rhedarum ac equitantium agmine, adducti, ac in ſcalis & ante introitum a D. D. Senatoribus recepti, atque per Illuſtriſſimum Dominum Nicolaum de Granova Sieniawſki, Mareſchalcum curiæ regni, nunc Palatinum Volhynenſem & Campiductorem regni, introducti, Sereniſſimo Regi in ſolio ſedenti venerationem exhibuerunt, & deinde ad peragendam Legationem ſedilia ſibi aſſignata occuparunt. Oratoris munere fungebatur dictus Epiſcopus, potiorem occupans locum, & chriſtianiſſimi Regis Domini ſui amicitiam declarabat, atque extraordinariam

riam Legationem Domini Marchionis intimabat. Respondit Illustrissimus Princeps, Dominus Michael Radzivil, Procancellarius & Dux Campestris M. D. Lithuaniæ, mutuam Serenissimi Regis offerendo amicitiam; Actûs autem solennitati dies crastinus præfigebatur. Die igitur XXX. ejusdem Serenissimus Rex, vestitu ad susceptionem Ordinis accedentibus usitato indutus, scilicet ex panno phrygio argenteo, pallio nigro holoserico subducto panno serico leviori, coloris albi, mitra polonica nigrâ, crista clenodiis queornata, & albis ocreis ex tela serica confectis, atque in futuris martibus Scythicis consutis auroque & gemmis fulgentibus, progressus est cum assistentia Senatorum & Officialium regni circa hunc Actum præsentium, inter Marchionem vestitu ceremoniali indutum ab uno latere, & ab altero inter Episcopum Marsilienſem, ex arce ad templum, ubi jam pro ceremonia, quatuor tapetibus pretiosis per gradus tecti throni parati erant. Vnus thronus a dextris, in nomen Serenissimi Regis Galliæ constitutus, alii tres a sinistris erant. Primus, sub quo Ornatum & Insigne Ordinis Serenissimus accepit, alter sub quo sedebat, tertius ubi Serenissima Regina sedebat. Marchio ad thronum Domini sui potiori sedebat loco; Episcopus autem Marsilienſis, pro hoc Actu Cancellarius, ab altera parte remotius. Magis adhuc remoti versus Regiam Majestatem, in minoribus subselliis assidebant Illustrissimi, Dominus Stanislaus Jablonowski Palatinus Russiæ, Exercituum Dux Campestris nunc supremus; Dominus Martinus Konski, Artileriæ regni Generalis Magister, nunc simul Castellanus Leopolienſis; item Dominus Karczewski & Korycki Generalis, ut socii. Vt primum cessum ceperant, prodiit pontificaliter indutus, habens in infula & ornatu albas intertextas Cruces, Abbas Peplinenſis Wolff, cum assistentia Prælatorum, Aulicorum Clerisque aliis, etiam in Dalmaticis similes habentes cruces, & Missam de Spiritu Sancto & invocatione ejus, cum hymno: Veni Creator Spiritus; celebravit. Post Missam concionem habuit Pikarski Soc. Jesu, super Thema: Andreas frater Simonis, cum audisset de Joanne, secutus est Jesum. Joann. c. I. Deduxit Summam in Patriam & Regiam Majestatem,

ſtatem, tam in expeditionibus bellicis, quam etiam apud extraneos obſervantia, divinam providentiam. Poſt fecit etiam verba ſatis ampla in laudem confraternitatis. Poſt concionem ſurrexit Marchio, & cum aliis ad actum hunc deſtinatis Miniſtris, facta ante omnia ſupremæ ſuper omnes Principes Majeſtati, deinde throno in nomen honoremque Regis Chriſtianiſſimi erecto, & tandem Regi Sereniſſimo, & Suæ Majeſtati reverenti reverentia, proceſſit verſus altare ad thronum, ubi Inſignia poſita erant, relicto ibidem Marchione, alii pro adducendo Rege iverunt, cui præſenti Epiſcopus Marſilienſis conditiones Ordinis prælegit, deinde Sereniſſimus votum fecit, ac nomen ſuum in librum confraternitatis inſcripſit. Quo facto Regem pallio, quo indutus ad templum ſe contulerat, exuerunt, & eidem aliud nigrum holoſericum longum & amplum, auro ad inſtar lingvarum ardentium opulentè intertextum, uti etiam magnum collare, & ſuper illud monile cum cruce ab utraq; parte adamantibus diſtinctâ, impoſuerunt. Hoc habitu Sereniſſimus ad thronum iterum deductus, & actui iſti per hymnum: Te DEVM laudamus &c. cum applauſu muſico tubarum, finis eſt impoſitus. In eodem habitu Rex e templo ad arcem ſe recepit, ubi veſtes indutus ſolitas; ſed inſigne jam gerens, Dominos Legatos, Senatores & Officiales, in ſeram usque noctem lauto excepit convivio.

Lit. F.

SINGVLARIA CANCELLARIORVM

EX

CROMERO, NEVGEBAVERO, VAPOVIO, HEIDENSTEINIO, MIECHOVIO, PETRITIO, WARSEWICIO, PIASECIO, DLVGOSSO, BRVSIO, DRESSERO, SARNICIO, HERBVRTO, ZAWADZKIO, THVANO, aliisque quamplurimis;

opera & ſtudio

RVDGERI zur Horſt / & ADAMI NARAMOWSKII

ſparſim collecta;

hic vero Ordine Alphabetico Nominum obſervato, conjunctim legenda.

NB. H. ſignificat Horſt; *Nar. Naramowski.*

BRZE-

BRZEZIVS (Johannes.)

Regni Cancellarius, ad Doctoralia Insignia, Studiorum præmia feliciter aspiravit. H. p. 56. de Cancell.

CHOIENSCIVS vel CHOINIVS (Joh.)

Sub Sigismundo I. Cancellarius. Cum singularibus suis meritis factiosos quosdam offendisset, per eorum obtrectationes minus gratiosus fuit, quam esse debuit: cæterum Sigismundo Regi Seniori, cujus judicium divinum erat, ita fuit charus, ut invidi quidam & inimici plus, quam filium eum diligi ab illo, dictitarent. Atqui is fortassis diutius vixisset, si chariora sua commoda, quam Virtutem & Rempublicam habuisset. Crom. L. V. p. 78. H. p. 69.

Eadem auctoritas in Choinium, utriusque Dignitatis successorem, derivata esse videtur, qui Cardinalem Zbigneum Olesnicium, antecessorem suum tempore Vladislai Jagellonis præpotentem, sermonis libertate imitabatur; præcipuè verò in comitiis Petricovien-sibus, in quibus de Sigismundo Augusto filio non omnium optimè educato, cum Sigismundo Rege patre primus expostulasse memoratur; in quem Rex paullò asperius invectus, quod publicè, sed privatim illa sibi dici expediebat; id tamen effecit, ut filius junior, qui jam decimum septimum agebat annum, matris exemtus imperio Andreæ Opalinii, Viri multarum rerum & lingvarum gnari, fidei & potestati mandaretur, quo comite adhuc in ipso flore juventutis junior Princeps subitò immutatus fuit; tales enim progressus faciebat, ut Lithuani sibi ad gubernacula eum dari inprimis poscerent. H. p. 723. Warsewic. p. 298. in Parall. L. II

CIOLCVS (Stanisl.)

Non exiguas gratias & Samogitæ debent Stanislao Ciolco, regni Vicecancellario; Istum enim certis signis Samogitiam a Cruciferorum ditione diremisse legimus. Neug. L. V. H. p. 206.

Postea Lascaris quoque Episcopus Posnanienſis mortuus, longam & pernicioſam successoribus Stanislao Ciolco regni Procancellario, ac Miroslao Nalencio, Datario Apostolico litem reliquit, cum hic Pontificis provisione, iste Collegii suffragiis & Regis auctoritate niteretur, & Miroslaus quidem consecratus possessionem tamen Bo- H. p. 785. Crom. L. XVIII. p. 282.

norum adire invito Rege non potuit; Procancellarius verò omnia Bona Episcopi in potestate sua habuit, quanquam non nisi post biennium, Miroslao vitâ defuncto, Episcopus a Pontifice renuntiatus est.

COTHVS (Vincent.)

Neugeb. L. V. p. 284. H. p. 823. Vincentius Cothus, Casimiri III. Regis præceptor. Filiorum Jagellonis eò insignior institutor erat, quo regiorum

Nar. Fac. L. II. p. 121. educator animorum clarius eluxit. Ad Cæsarem Albertum munere Legati perfunctus. Post Varnensem Vladislaum, Casimiri coronator.

CRASINSCIVS (Franciscus.)

H. p. 192. Fidissimum Stephanus, tum Transylvaniæ Princeps, expertus est Franciscum Crasinscium, regni Poloniæ Vicecancellarium. Postquam enim delationibus Georgii Bekeschii, in aula Maximiliani II. Imperatoris captivus detineretur, maximoperè Crasinscius, tum Sigismundi Augusti Regis Legatus, de Stephano in libertatem asserendo allaboravit.

CVROSWANSCIVS (Creslaus.)

Crom. L. 13. p. 440. H. p. 214. Cum Johannes Albertus Rex ad bellum Turcico-Wallachicum apparatum regni permagnum fecisset, omnem exercitum an. 1497. mense Majo, Leopoli sibi præsto adesse jussit, ipseq; cum Sigismundo fratre Præmisliæ tum substitit aliquandiu, dum copiæ convenerunt. Ibi Creslaus Curoswanscius, regni Poloniæ Magnus Cancellarius & Episcopus Vladislavienſis, minus necessarium bellum prospiciens, Regem convenit, ab instituto revocans. Quem Rex durius acceptum abire & Sacerdotem Sacrorum, non belli curam gerere jussit, se vel subuculam suam concrematurum, si eam consilii sui conscientiam sciret. Post secutum ingens bellum contra Moldavos, (nam ad octoginta millia armatorum in exercitu Regem habuisse ferebatur, exceptis lixis & aurigis, cum curruum ferè essent triginta millia) acriter ibi pugnatum; tandem Moldavis victoribus existentibus, Rex re infectâ, multis Nobilium desideratis, per Bocovinam sylvam in Poloniam reversus est. Adeò Curoswanscii Cancellarium fidum consilium, exitus enucleavit & explicavit.

CV-

CVROSWANSCIVS (Stanisl.)

Fortuna arrisit Schidlovicio pari felicitate, quâ olim Uriel Gorcanus, regni Cancellarius, Stanislaum Curowanscium, regni Procancellarium, in Episcopatu Posnanienſi competitorem præcessit. Neugeb. L. 6. p. 420. H. p. 823.

DEMBINIVS (Jacobus.)

Haud Strelcio absimilis Jacobus Dembinius, itidem regni Poloniæ Magnus Cancellarius, flexanimam svadelam in dicendo referens, facundia suâ ita Georgii Regis Bohemiæ & Procerum animos sibi devinxit, ut postea Vladislaum, Casimiri filium in Regem Bohemiæ eligerent, & Hungari, repudiato Matthia, alterum filium Casimirum expeterent. Neug. L. 6. H. p. 65.

Ea etiam animi fortitudine celebratur Jacobus Dembinius, regni Cancellarius, Legationibus & Bellis clarissimus. Neug. L. 6. H. p. 260.

DEMBINIVS seu Dębinski (Valentinus.)

Post Ocieścium suffectus Valentinus Dębinski, Thesaurarius regni. Bielski p. 615. Regio condemnandum Decreto, fautorem hæresium Olesniccium, Stancarum hæreticum foventem, ipse fovit, dum a pœna mortis vindicavit. Bielski p. 593. Okolski T. II. p. 590: fovit hic Dębinski amicum, sed non amicam ei hæresin. N. Sign. p. 18.

de DRZEWICA (Matthias II.)

Trium Regum, Alberti, Alexandri & Sigismundi fidus in munere. Sub ejus regimine Lutherana hæresis Gedanum, imo integram Prussiam corripuit, cui sese, ut potuit, opposuit. Ad comitia Electorum Legatus Francofurtum evicit quod intendit, ut Carolus V. Hispaniarum potius, quam Franciscus Galliæ Rex, Cæsarianis admoveretur Imperiis. N. Fac. L. 2. p. 275. 178.

GEMBICIVS (Laurentius.)

Quis Laurentium Gembicium, regni Poloniæ Magnum Cancellarium, cum in aliis partibus Oratoriis, tum maximè responsis ad exterorum Legationes promptè diserteque dandis, nuper non admiratus est? H. p. 71. sq.

Peræque Laurentium Gembicium, in omni doctrinarum genere versatissimum, Zawadzki deprædicat. Zawadzki in præf. St. H. p. 98.

Idem H. p. 370. Quid Laurentius Gembicius, ejusdem regni Cancellarius, post Episcopus Vladislavienſis, tandem Gneſnenſis Archiepiſcopus? Nec Mecœnas quidem faventior fuit Horatio, non Meſſala Catullo, nec Pollio Maroni, quam hujus in Literarum cultores beneficentia.

GEMBICKI (Petrus.)

N. Fac. L. 2. p. 235. Tauricanæ, Moſchoviticæ, Pruſſicæ expeditionum, ſuis Principibus comes; Duce turbarum Napierſcio capto, exſurgentem tumultu flammam ſuppreſſit.

GNINSKI (Joannes.)

N. Sign. A. 1678. Anno eodem (1678.) Malachovio Cracovienſem Inſulam prehendenti ſucceſſit Joannes Gninſki, Palatinus Mariæburgenſis, qui dum ſigillo potiretur, mutavit cum habitu ſtatum. Zaluſki Tom. I. P. I. p. 710.

GRVSCINIVS (Joannes.)

Cromer. L. 24. p. 367. H. p. 785. Subſequentibus temporibus mortuo Strempinio, Cracovienſi Epiſcopo, ardua diſceptatio & æmulatio oriebatur inter Joannem Gruſcinium, regni Cancellarium, & Joannem Brzezium, regni Procancellarium. Miſit tum Caſimirus ad collegium Sacerdotum, ut Gruſcinium ſibi optarent Epiſcopum; ſed tantum is in tanto numero ſex tulit ſuffragia, reliqua duorum & viginti in Brzezium Procancellarium concurrerunt; verum hic regiis minis deterritus electionem ſuam repudiavit, Vladislavienſis Epiſcopatus adipiſcendi ſpe acceptâ.

JASTROMBECIVS (Albertus.)

Cromer. L. 18. p. 282. H. p. 723. Jaſtrombecii tanta erat tum temporis potentia, ut etiam Reginæ Eliſabethæ id vehementer diſpliceret. Nota eſt acris iſta certatio olim Alberti Jaſtrombecii, regni Cancellarii, cum Petro Viſſo, quem de epiſcopatu Cracovienſi in Poſnanienſem detruſit, ſeſeque in ejus locum ſubſtituit, ſed Viſſus morbo confectus obiit: quod ni obiiſſet, reſtitutus fuiſſet auctoritate Conſtantienſis concilii, ad Cracovienſem epiſcopatum, Alberto, Cancellario, dejecto. Sed profuit Alberto mors ejus, ut facilius a concilio, Rege petente, veniam impetraret.

Quanto

Quanto omnium odio Albertus Jastrombecius sub Vladislao Jagellone prosecutus fuerit, & tantum non deflagrarit, idem auctor (Cromerus) videri potest. Cromer. L. 7. p. 127.

KONIECPOLSCIVS (Joannes.)

Svaviloquo lepóre quondam valebat Joannes Koniecpolscius, regni Poloniæ Magnus Cancellarius. Hic ablegatus in Borussiam in Reipublicæ negotiis, cum Borussi Casimiro Regi in multis articulis repugnarent, non minis, sed sermonis gravitate eos vicit; sic jusjurandum ab universa nobilitate ac civitatibus concepta formulâ in verba regis datum accepit. Neugeb. p. 577. H. p. 71. sq.

Ejusdem generis turbulentos & rebelles fidus Joannes Koniecpolscius, regni Poloniæ Cancellarius strenuè persecutus est. Erant tempore Vladislai III. regis Poloniæ, in equestri ordine duo factiosi ac turbulenti juvenes, Spitco Melstinius, Palatini quondam Cracovienses, & Derslaus Rithwianus, Palatini quondam Lencicienses filius, qui cum res novare cuperent, & uterque magnas post se juventutis catervas traheret, Opatoviæ conventum contra novum Regem instituerunt; Quibus masculè Cancellarius Koniecpolscius, cum Zbigneo Olesnicio, Episcopo Cracovienses se opposuerunt. Cancellario igitur maximè Spitco insidiatus est. Famâ aliquando acceperat a suis, Cancellarium in monasterio quodam divertere; igitur monasterium mox cum suis consortibus occupabat, sed Cancellarius prius velociter se subduxerat, a quibusdam præmonitus. Spitco post suæ temeritatis pœnas accepit, prœlio ante Corcinum commisso, a Regis exercitu interficitur. In Spitconem, palpitantem adhuc, judicium institutum, damnatusque perduellionis, triduò nudus & inhumatus in publico jacuit; Ranstinum arx ejus, in ditionem regiam redactum. Neug. L. 5. p. 306. H. p. 228.

KRYSKI (Felix.)

Ob svave oris profluvium Demosthenes Sarmaticus dicebatur. N. Sign. p. 23.

LASCVS (Joannes) vel LASKY.

Recensèt Mathias Miechovienses Historiam memorabilem de Johanne Lasco, regni Poloniæ Cancellario, hoc modo: Erat, inquit, anno 1505. magna factio inter Michaelem Glinscium, magnæ auctoritatis Math. Miechov. L. 4. c. 81. H. p. 304.

ritatis Virum in Lithuania, & Albertum Tabor Episcopum Vilnensem; Johannem Zabrzezinski, Palatinum Trocensem; Stanislaum Sarnovicium, Capitaneum Samogitiæ; Stanislaum Kischkam, Capitaneum Pietrovicensem. Hi quatuor ad consilium Regis in Brzescie Rutheno venire metuebant, ob suspectas insidias vitæ eorum, apud Regem per Ducem Glinski eis subministratas. Glinski svadebat, mussitabatque apud aures regias diu noctuque, ad istorum sibi publicè & privatim resistentium vitæ, honoris & officiorum privationem, actumque fuisset de illis, nisi a summo periculo evicisset istos Lascus, Cancellarius, contra Regis Alexandri deliberationem & Glinskii temeritatem, propositâ sibi strenuè auctoritate regni Poloniæ, cujus Cancellarius esset; protestabatur, quod a Rege discedere in regnum mallet, quam isti errori seditioso interesse, quo quidem Cancellario instante, temperatum ab exitioso isto processu, cantummodo Zabrzezinskio Palatinatus Trocensis adimebatur, qui tamen cum ipsis aliis hac donati erant Gratia, ut in Regno & Magno Ducatu curarent interim, Majestatem Regiam sibi efficere reconciliatam, quod isti se facturos obtulerunt.

LIPSKI (Andreas.)

H. p. 101. Splendet inprimis Reverendissimus & Illustrissimus Andreas Lipski, Regni Poloniæ nuper Magnus Cancellarius; quam enim felicissimè penna sua usus sit, edocent Observationes ejus Juridicæ seræ posteritati consecratæ.

N. Fac. L. 2. p. 232. Andreas a Lipie Lipski, Dux Severiæ, peragratis per Europam celeberrimis Gymnasiis, sic tersum expolivit ingenium, ut satis ad prensanda quævis fastigia videretur idoneus. Felices ingenii edens partus, scriptione Chronicon Sigismundi III. Regis Poloniæ; Decade Quæstionum & Observationum Juris Civilis editâ, Orbi clarus.

N.F.p.288. Licet ex hæreticis natus, brevi tamen orthodoxè renatus. Metropolitanam sedem sibi oblatam, ut alteri cederet, declinavit.

p.488. Primus Suffraganeatum Luceorienſem instituit.

MA-

MACIEJOVIVS (Samuel.)

Similis pietas inerat Samueli Maciejowio, qui in concionibus gravis erat; Lutheranæ Confessionis homines metu magis, quam pœna continebat. Neug. L. 8. H. p. 119.

Quemadmodum ergo Choinius junioris Principis educationem incusabat, ita vicissim Maciejowius in Episcopatu & Cancellariatu successor Principem jam inauguratum, in negotio matrimonii cum Barbara Radzivilia, strenuè & magna cum auctoritate, multis alioquin Senatoribus contradicentibus, defendit & propugnavit. H. p. 725.

OCIESSIVS (Johannes.)

Summam in Philosophia laudem assecuti sunt Johannes Ociessius, Magnus Cancellarius, & Philippus Padniewius, Episcopus Præmislienſis, Vicecancellarius Regni Poloniæ; quam enim doctissimè & philosophicè de Rerumpublicarum fatis & conversionibus isti disputarint, demonstrat id Warsewic. de opt. Libert. Statu. H. p. 31.

Minimè quoque ab invidiæ morsu liber fuit Joannes Ociessius, Regni Cancellarius, quippe & iste asperis quorundam sermonibus sugillabatur, præsertim, quod iste potissimum esset, qui regiorum bonorum possessione esset locupletatus, & Legum executionem impediret. Quam suspicionem ut a se amoveret, adductis ad comitia secum filiis parvulis, privilegiorum, quæ Rex concesserat, Diplomatibus discerptis, dira eis precatus est, si in fraudem Reipublicæ aliquid regiarum facultatum obtinuissent. Neugeb. L. 8. p. 607. H. p. 865.

Warsewicius prodit de Ociessio, Cancellario, idipsum, qui post mortem demum desideratus fuit; siquidem ait, a morte Quis Quantusque aliquis fuerit, rectius æstimatur. Parallel. L. 2. p. 320. H. p. 913.

ODROWANSKI (Ivo.)

Nondum oblivioni tradita est singularis beneficentia Ivonis Odrowanscii, Regni Poloniæ Cancellarii, optimis meritis suis, Episcopatum Cracovienſem adepti. Quanquam enim iste jam ante 400. annos ex mortalium oculis morte abreptus esse legatur; attamen templa cœnobiaque ab eo condita, omnium oculis adhuc exposita, beneficum istum & magnum Virum adhuc repræsentare possunt. Crom. L. 7. H. p. 348.

Hic

Hic Ivo prius Romam profectus, ac Dominici Calaguritani (qui tunc novæ sectæ & sodalitatis, quam a studio concionandi, Prædicatorum vocant, auctor florebat) doctrinam vitamque admiratus, Iacinthum gentilem suum, atque tres alios, a Dominico institutum vitæ istius edoctos atque professos, Cracoviam secum reduxit, novæ Sodalitati primarium in urbe Cracovienſi templum, quod Trinitatis nomine appellatur, attribuit, copiosam supellectilem templo dicavit. Idem Ivo Cacienſe monasterium Cistercienſibus, & alterum Sendomiriæ Dominicanis monachis, post & Mestovienſe, Dlubnenſe condidit; similiter Derzansnenſem, Wawrincienſem, Dalesſicenſem & S. Pauli apud Sendomiriam Parœcias exstruxit.

Quid invidia & odium possit, exemplo suo edocuit Ivo Odrowanſcius, Regni Cancellarius, quem auctore & Duce Miecislao, a Russis olim vexatum & ejectum esse, Cromerus in Hist. testatur.

L.7 p.127. H. p. 874.

ODROWAZ (Petrus Woda de Szczecoćin.)

N. Sign. 1442. H. p. 260. Ncug. p. 401. 403.

Hic Secularis periit in conflictu sub Choynice, an. 1454. Bielski

L.6.p.340.

OSSOLINSKI (Georgius, Comes de Tęczyn.)

N. Sign. 1638. p. 32.

Princeps S. R. Imp. a Ferdinando II. constitutus, Europam peragrando dum novit, notiorem a se fecit, quam dum iste stupuit, ista virum coluit. Dum ab exteris rediit, ad cruda Martis bellaria processit; crudiorne isti cum Vladislao Rege, Moschoviticus Mavors fuerit, an iste Mavorti, edicat Victoria, subjugata fateatur Russia. Fuit publicus Orator in Angliam, ad Jacobum Britanniæ Regem, nec abivit, quin subsidia Poloniæ contra Osmannum ferebat. Altmarcum an. 1629. libens festinavit, qui inclinatis ad pacem partibus, Svecum inter & Polonum sexennales inducias tulit. A Vladislao IV. ad Vrbanum Pontificem dum Romam perrexit, tanto Viro Roma inclaruit, qualem nec opulentiorem ab opibus, nec splendidiorem ab ingressu, nec eruditiorem ab ingenio ut vidit, audivit. Sub bello Svetico an. 1635. a Vladislao Prussiæ Gubernator impositus, suo nomine frænum hosti imposuit, dum inde repressis hostibus intactam, quam accepit, Regnanti reddidit.

RA-

RADLICIVS (Johannes.)

Ludovici Poloniæ & Hungariæ Regis, Medicus. Neugeb. L. 4. p. 221. H. p. 823.

Clarum arte medica Joannem hunc, Medicinæ Doctorem, Canonicum Cracovienſem, Cancellarium Regni Poloniæ, clariorem paſtorale effecit pedum. Anno 1380. hauſto ad menſam infectus veneno, peritia artis medicæ (ſcilicet ligatis ſurſum pedibus affixus, tam diu tenerioribus in ictus bacellis fuſtigabat inteſtina, quoad usque nondum digeſtos cibos evomeret) vitam in triennium protraxit. Sic enim medica pollebat arte, ut ſolo ſanum cognoſceret aſpectu brevi moriturum. N. Fac. L. 2. p. 211.

SCHIDLOWICIVS (Chriſtoph.)

Lege a Sigismundo I. lata, ut alteruter ſemper ex iis Secularis eſſet, primus Chriſtophorus Schidlowicius magni nominis Cancellarius fuit. H. p. 18.

Non abs re erit effari aliquid de Chriſtophori Schidlowicii, Cancellarii Regni & Caſtellani Cracovienſis, ſingulari dicendi gratiâ; qui enim in eo Eloquentiam deſideret, ſvavitatem in melle deſiderare videtur. Eraſmus Roterodamus, quanti iſtum fecerit, quamque lamentabiliter de morte ejus conqueſtus ſit, ex Scriptis ipſius liquet. Cancellarius hic nomine Reipublicæ aliquando Legationem ad Vladislaum Regem Hungariæ ſuſceperat; iſtuc cum veniſſet, Hungariam rebellem admodum invenit, quippe Georgium Zechelium Regem crearant, qui cum omnia vaſtaret, non ſolum Regni Hungariæ Epiſcopos & Satrapas, ſed Regem ipſum Vladislaum terruit adeo; ut de Buda relinquenda Rex conſilia agitaret: quam haud dubiè deſeruiſſet, ni Schidlowicius eum a tam improbo & meticuloſo conſilio, magnanimis opportunisque perſvaſionibus avertiſſet: convocatoq; Budam Epiſcoporum ac Procerum Regni conventu, ea, qua præditus fuit Eloquentia, Schidlowicius obtinuit, ut Johannes Trencinius, Scepuſienſis Comes, in Tranſylvania exercitum conſcriberet, & cum eo Zechelium, iſtum umbratilem Regem, aggrederetur. Re ita bene perſvaſa, Comes arma contra Zechelium vertit, quem apud Temeswarum adeptus, conſerto prœlio, non incruenta eum pugna Vapovius in Fragm. Hiſtor. p. 557. H. p. 74. f.

superavit. Illud DEO & Schidlowicii facundiæ, quem Servatorem Hungariæ proclamarunt, uno applausu Hungari acceptum ferebant.

Vapov. in Fragm. H. p. 357. f. Enitescit eâ gloriâ Christophorus Schidlowicius. Ad perennis enim memoriæ ejus cumulum accessit, quod Opatoviam majorem, Samboriam & Lucoviam oppida, cum arce Chlemovia (loca antea immunita, & Tartarorum excursionibus obnoxia) vallo, fossâ, mœnibus ac propugnaculis communivit, Remque Publicam per hoc auxit; moriturus testamentum condidit, & se Opatoviæ, quod oppidum à Lubussensi Episcopo multis aureorum millibus mercatus erat, humari jussit.

Neug. L. 6. p. 420. H. p. 824. Tanta ornatus dignitate Christophorus Schidlowicius, multas Legationes ad Cæsarem aliosque Reges obivit, in quibus talem se exhibuit, ut non immeritò à Cæsare atque tot Regibus amaretur. Galliæ quippe atque Angliæ Regibus tam gratus, ut frequentes ab iis literas summæ amicitiæ plenas receperit. Cum Imbraimo Bascha, qui apud Turcicum Imperatorem primum gratiæ locum obtinebat, tanta isti fuit amicitia, muneribus ultro citraque missis & acceptis, ut tunc & longo postea tempore à Turcis Regnum Poloniæ pacem habuerit, ejusq; opera Podolia ac Russia, post tot Turcarum, Tartarorum ac Walachorum hostiles infestationes, in florentem statum sit restituta, Solymanno & Imbraimo suo jussu eas gentes ab assvetis excursionibus refrenante.

Nec minora honorum præmia nactus est Christophorus Schidlowicius, Cancellarius sub Sigismundo I.; præterquam enim, quod Castellanus Cracoviensis, summus Secularis Senator audivit, insuper etiam à Vladislao Vngariæ Rege Satorienſis Dux, datis ad hoc Diplomatibus, creatus est.

N. Sign. p. 12. Legatus ad Maximilianum Cæsarem, sic cor ejus rapuit, ut cum corde thesaurum videretur eripere Christophorus Schidlowiecki. Auro ab isto onustus, qui aureus fuit. Octoginta enim aureorum millia ab eo se dono successivè accepisse, ipse testatus est.

STRELCIVS (Johannes.)

H. p. 56. de Canc. Ad Doctoralia insignia studiorum præmia feliciter aspiravit.

Quis

Quis verò Johanni Strelcio promeritam eloquentiæ gloriam præripiet? Missus iste erat anno 1370. nomine Reipublicæ, ad Ludovicum Hungariæ Regem, cui Regnum offerebat Polonicum; cunctanti isti, cum Strelcius orando & Vngari Proceres svadendo instarent, tandem respondit Rex: Non satis intelligere neque hos, quid svadeant, neque istum, quid petat; sicuti ne duobus quidem gregibus expediat unum habere pastorem! Verum Strelcius svadâ sua adeò Regis animum occupavit, ut sermone & precibus ejus victus, sceptrum Polonicum etiam assumeret. H. p. 64.

STREMPINIVS (Thomas) vel Strepinius.

Beneficum animum Ivonis Thomam Strempinium, in utraque dignitate multis post annis ejus successorem feliciter imitatum esse, ex eodem auctore accepimus. Etenim utensilia quædam, non parvi pretii Basilicæ Cracovienſi; Lovicienſi verò templo 1000. florenos pro instituendo Collegio Sacerdotum, quos Mansionarios vulgò vocant, liberaliter obtulit; non minimam suæ librariæ supellectilis partem in Academiam Cracovienſem partitus est. H. p. 350. 375. Crom. L. 24.

Thomas Strepinius, S. Theol. & Juris Canonici Doctor, exactis in hoc munere (Episcop. Cracov.) 5. annis, sponte ex eodem cedere in animo habuit, infelicem asserens diem istam, quâ Episcopus promulgatus fuit, nihilque se totâ vitâ suâ stultius egisse, quam dum Pontificatum suscipere consensisset, exosus malitiam & scelera populi; sed ejus votis dum minimè consessisset Aula, paralysi tactus & calculi dolore geminato, oppressus est langvore Anno 1640. N. Fac. L. 2 p. 217.

TOMICIVS.

Non minor Tomicii auctoritas, tam apud Sigismundum I. quam apud Carolum V. Imperatorem, qui hoc ei testimonium dederat, quod neminem externum Legatum melius & fidentius Latinè suam Legationem expedientem apud se habuisset. Warsew. in Parallel. L. 2. p. 383. H. p. 723.

TRAMBA (Nicolaus.)

Retrospiciamus avorum & atavorum tempora, conspicui Nicolaus Tramba, Regni Vicecancellarius, Vladislai Jagellonis Regis fidissimus belli Achates, cui in bello cum Cruciferis gesto, ad Grune- Neug. L. 5. p. 253. H. p. 260.

waldum non minimam victoriæ partem assĉribunt: etenim Bohemos & Moravos milites mercenarios in fugam versos, graviter objurgatos in aciem redire compulit, qui revertentes speciem novi exercitus hostibus præbuerunt, tandemque cum Polonis triumpharunt.

N. Fac. L. 2. p. 119. Constantiensi Concilio adfuit; sic singulis placuit, ut omnium suffragiis (ni Martino V. cessisset) caput Præsulum designaretur, inter summos summus Pastor. Ex mente Concilii Constantiensis Sigismundi Cæsaris comes, demum ad eundem à Vladislao Rege Poloniæ Legatus, inter Gallica & Anglica Coronatorum Capita arduum pacis incepit opus, & faustè desudans finiit. Denique inter Vngaros & Polonos dum combinationis suscepit opus, munus Ecclesiæ cum vita deposuit. Hic primus Primatum Regni, cum Jure perpetuæ Successionis, (Archiepiscoporum Gnesnensium) obtinuit, dum suis in Pontificatum suffragiis cessit liberè.

WOLSKI (Petrus Dunin.)

Crom. L. 5. H. p. 350. Memorabilia beneficentiæ testimonia Petrum Dunin Wolski, Comitem Scrinensem, edidisse, ex eodem auctore liquet. Fertur enim hic, successu temporis LXXVII. templa, diversis in locis in Polonia secto lapide exstruxisse ac dotasse, quorum pleraque adhuc exstant.

ZADZIK (Jacobus) Dux Severiæ.

Nar. Fac. Tom. 2. p. 234. 565. Omni tutus in periculo, Lycæum Arianæ hæresis Racovienſe evertit; Vilnenses Calvinistas pio ausu urbe exturbavit; Curiam Varsavienſem pro successoribus erexit; parem cum Moschis, binas cum Svecis inducias sat laboriosè concluſit.

ZAMOISCIVS (Joannes Zarius)

Keckerm. in Disp. Pract. p. 500. H. p. 29. Studio Philosophiæ in juventute sedulò invigilabat, & totis annis Pataviæ & Lutetiæ, desidebat libris accubuus & chartis velut involutus, non sine offensa patris & cognatorum, qui id ei exprobabant, fore hominem de schola atque inutilem Reipublicæ. At verò postquam doctrinæ quantum satis videbatur, magno studio atque indefessa industria comparasset, & ad res gerendas animum adjecisset, nemo fuit ad consilia aptior, nemo instructior ad summa quæque

Regni

Regni negotia expedienda. Id ipsum confirmat Bursius, Professor Zamoiscii, cum ait: Artium Philosophiæque cognitio planè in Zamoiscio fuit admirabilis; quicquid enim à Græcis vel Latinis ingeniis egregium, & doctrina scientiaq; dignum litterarum monumentis proditum est, nihil est, quod iste non viderit, legerit, planeque perceperit, sed etiam tenacissimè meminerit. In eo tanta fuit scientia, ut sæpe numero suos Professores Zamoiscius in ruborem daret, qui assiduè libris involuti, nocturna diurnaqun Manuscripta doctorum evolvebant; neque tamen ex iis ita facilè, quoties usu venit, prompta & parata ipsis sub manum veniebant, quam isti, qui ante multos annos hæc ipsa cognoverat. Certè Themistoclea vel Senecana ejus erat memoria. In Act. Anniversar.

Zamoiscius etiam Fortificatoriæ Artis scientissimus erat. Etenim in oppugnationibus, ubi fossæ ducendæ essent, ut tanto intervallo, tanta vi, unumquodque bellicum tormentum muros ferire & penetrare possit, Archimedea arte, circuli, trianguli aut quadrati usu, tum aliis instrumentis id conficiebat. Hinc fiebat, nullam tam munitam esse potuisse urbem aut arcem, quæ virtuti illius esset inexpugnabilis, ut ad quamque venit, vidit, fregit, vicit, cepit. H. p. 33.

Zamoiscius cum sibi persvasisset, nihil esse in vita tantoperè expetendum, quam laudem Divini Numinis, & Patriæ felicitatem, ad Jurisprudentiam etiam animum maximè impulit; eam igitur velut ultimam manum studio imposuit. Interea cum de ingenio ejus & singulari eruditione, indies fama crebesceret, omnes, quicunque de ingeniis aliquid judicare poterant, certatim sese isti applicuerunt, ac unanimi consensu Principem Juventutis Literatæ, Rectoremq; Academiæ Patavinæ crearunt. Quo munere ingenti cum laude defuncto, & studiorum penso feliciter absoluto, patriæ amor eum in Poloniam revocavit. Extat Zamoiscii Opus Legum & Institutorum Academiæ Patavinæ, quod antè dispersum & corruptum collegit, ordinavit, recensuit, edidit; argumentum ingens, quantus erat futurus Patriarum Legum peritus, qui Peregrinarum tantoperè studiosus fuit. H. p. 49.

H. p. 92. Facem præfert Johannes Zamoiſcius, cujus doctrinam literarumque amorem, & exterorum labra decantant; cujus uti præſentia Patavienſibus erat amabilis, ita abſentia deſiderabilis, complurimis feneſtris, januis & domibus ſequentia verba aſſcribentibus: Vivat Polonia cum Zamoiſcio Rectore Patavienſi!

Ad. Burſ. in anniverſ. Actu. Optimè Zamoiſcius quandocunque & quotiescunque ad eum fiebant verba Latina, iſta, quæ ex tempore reſpondebat Latinè, Latiniora & cultiora erant, quam ea, quæ ab aliis, qui non mediocre nomen ex literis habebant, meditata ac parata afferebantur; quæ verò præmeditatè ſcribebat, ea ſic probabantur, ut ad veterum Scriptorum laudem pervenirent.

H. p. 94. Quemadmodum autem Zamoiſcius doctiſſimus erat, ita & impenſe doctorum virorum colloquiis & converſationibus delectabatur. Liberali menſa ſæpe excipere ſolebat Albertum Baranovium, Petrum Tilicium, Regni Poloniæ Vicecancellarios, & ejus fidos collegas; plerumque autem concomitabantur eum David Hilchen, Secretarius & Notarius Terreſtris Vendenſis; Reinholdus Heidenſtein, Simon Simonides Doctor Medicinæ, Rüttgerus Lewes; iſti quatuor Zamoiſcio erant familiariſſimi, his in menſa thema aliquod proponere ſolebat, tandem poſt longas pro & contra diſputationes & diſcurſus, ſumma cum gravitate concludebat. Referunt de eo, quando proficiſceretur, habuiſſe plerumque ſecum ciſtam, multis thecis, ſecundum Alphabetum diſtinctam, variisque libris repletam, unde à famulo, ex qua literâ vellet, libros poſcebat.

H. p. 357. Quis ignorat Zamoiſcii ſingularem in Rempublicam amorem; certè & exterorum ora & elogia in ſe convertiſſe videtur.

L. 134. Admiratur Thuanus, in Parlamento Galliæ Præſes, pium ejus erga patriam ſtudium, dum ſcribit: Zamoiſcius Cancellarius, magno patriæ charitatis exemplo in Teſtamento de patria ſollicitus fuit. Nam ſi unicum filium mori contingeret, voluit, ut unum tantum oppidum & quatuor villæ ad conſangvineos ex ſucceſſione ſua devenirent, cæteris Bonis omnibus in Reipublicæ uſum converſis; ita ut ſit ſemper curator à Republica conſtitutus, qui omnes reditus in

unum

unum redigat, & thesaurus iste seponatur ad extremam Reipublicæ necessitatem, ut nullus sine Regis & Reipublicæ consensu, eum in alios usus possit intervertere. Ita Thuanus.

Aequè, ut Schidlowicius Opatoviam, ita Zamoiscius urbem su- H. p. 358.
am à cognomine suo Zamoiscíam appellatam muris, propugnaculis, templo & arce splendidissima exornavit & munivit.

Loquitur pro eo (Zamoiscio) Academia, quam ut optimarum Artium, Scientiarum & Virtutum Seminarium, in urbe sua Zamoiscia ad perpetuam nominis famam instituit. Ad hanc regendam, lectissima quæque ingenia ex Academia Cracovienſi evocavit, honestissimis stipendiis exornavit, libertates & immunitates à Summo Pontifice, à Serenissimo Rege & universa Republicâ impetravit. Præter cæteras Academias, quæ in hoc Regno reperiuntur, hoc Zamoiscíana habet peculiare, quod quanta-quanta sit, tota sic est conformata, ut Nobilitatis Polonæ institutioni sit accommodatissima, sive disciplinarum delectu, sive tradendi via ac ratione. Quis verò ista omnia melius ordinare potuit, quam Zamoiscius, qui variarum artium cognitionem exploratam habebat? Dum enim in exteris Academiis versabatur, Adrianum Turnebum, Dionysium Lambinum, Jacobum Carpentarium, Petrum à Penna, Viros doctrinâ celeberrimos, familiarissimos sibi habuit; Turnebum igitur & Lambinum Duces sibi elegit in his studiis, quibus animus ad humanitatem informari debet: Carpentarium in Artibus & Philosophia: Petrum à Penna in Mathematicis scientiis sibi præceptorem sumsit. Sed ut ad Academiam ejus redeam. In illa Nobilem Juventutem non solum præsentia excitavit, sed etiam voce hortatus, nec voce solum, sed disputando expertus est, cum Philosophis philosophicè, cum Mathematicis mathematicè, cum Jurisconsultis de Jurisprudentia consultissimè; idque unico hoc nomine se factitare, & dictitabat & declarabat, ut juventus Polona intelligeret, ex quo fonte illa, quæ summa omnia in ipso erant, hauriret: hoc ipse sæpenumero prædicabat, se, quicunque & quantuscunque esset, omnia optimarum artium studiis accepta referre. Doctos ille inprimis beneficiis affecit.

Quæ-

Quæsitus aliquando, quare in urbe Zamoiscia nullos Symphoniacos & Musicos haberet? responsi loco dedit: Academicos Professores suos Symphoniacos esse; Typographiam verò suam esse Musicam.

H. p. 377. Eandem largitionis in Eruditos mentem Zamoiscio fuisse, Legata Studiosis & Civibus relicta contestari possunt.

H. p. 569. Ad eundem modum Zamoiscii Cancellarii constans Justitiæ opinio in omnium pectoribus vivit, omnium lingvis celebratur. Tanta enim erga quoscunque privatos litigantes condolentia, ut Judicia à Regibus ad populum transtulerit. Nam cum infesta vario genere bellorum Reipublicæ tempora essent, & Stephanus Rex defendendis finibus Regni semper adesset, tum Judicia, vel propter multitudinem actionum, vel propter fori, interdum usque ad ultimos fines, in plures annos quandoque remotionem, non modò cum magna difficultate, sed & magno sumptu peragebantur; Auctor fuit Zamoiscius Regi, ut potius mallet de Majestate & Auctoritate sua detrahere, quam de commodis civium. Hinc Judiciorum ratio, in Comitiis Varsaviensibus anno 1578. à Stephano Rege habitis, alia instituta est, quæ Tribunalitia vocantur, ut Respublica ex suo corpore in singulis Palatinatibus, majoribus binos, minoribus verò quibusdam, singulos è Nobilitate quotannis sibi deligeret, qui primum à D. Martini usque ad Paschatos, Poloniæ Majoris Nobilitati, Petricoviæ; Minoris autem, à Paschatos usque ad messem, Lublini Jus dicerent, ac causas Appellationis, sive ultimæ, ut vocant, Instantiæ, judicarent.

Burs. l. c.

Neug. L. 1.

Vtique Cancellarius Zamoiscius laudem eam sibi vindicabit. Quæcunque enim antea in Actis Publicis (seu Cancellaria) pulcherrima illa quidem & maximi momenti, sed veluti moles quædam & indigesta per incuriam supellex jacuerunt, ista recensuit, disposuit, ordinavit; qui labor istius non solum Reipublicæ bono fuit, sed ipsi privatim etiam in magnum emolumentum cessit.

In Statut. Regni, an. 1589. Varsav. Const 33. H. P. 959. Quantis privilegiis & immunitatibus Rex & Respublica Zamoiscium cohonestavit, ex sequentibus patebit. In hoc Regno Bona immobilia, ex Sigismundi I. Constitutione anno 1510. facta, Testamenti ordinationi minimè subjecta sunt; attamen ista Lege exemtus

tus Zamoiscius, uti patet ex Constitut. 33. an. 1589. Varsaviæ lata, quæ talis est: Zamoiscio, Cancellario &c. propter egregia ipsius in Rempublicam merita permittitur, & Lege in æternum non abroganda, cavetur, ut liberè juxta voluntatem suam de Bonis suis mobilibus & immobilibus, Testamentum condere & hæredem scribere possit; quæ ordinatio perpetuis temporibus valebit, nulla præscriptione obstante.

ZAMOISCIVS (Thomas.)

Filius Johannis Zamoiscius, & Cancellarius Regni, Duxque Exercituum, in expeditionibus variis ad Stanislavoviam, Orinium, Kurtkoviam, Szarogrodum, Chocimum, Mævum, contra Batherbeios, Scythas, Turcas, rebelles Cosaccos, ferocientemque Sveciæ Gustavum nimium felix. Piasecki p. 574. Starovolsc. Mon. Sarm. p. 636. Nar. Sigm. P. 29 an. 1635.

ZICHLINIVS (Albertus.)

Inter hos non postremum fortitudinis locum Albertum Zichlinium, Regni Vicecancellarium meruisse, Historiæ edocent. Prœlio enim ad Varnam commisso fortiter interfuit, post à Turcis captivus mirabiliter cum aliis evasit. O infelix Varnense prœlium! in quo una cum Vladislao Poloniæ Rege, tabularium, quod Albertus Zichlinius secum asportarat, periit. Neug. L. 5. P 318. H. p. 260. H. p. 679.

ZOLKIEWIVS (Stanislaus.)

Reliquit Zamoiscius laudabilem gloriæ suæ æmulum Stanislaum Zolkiewium, Cancellarium, cujus heroicas res gestas liberiori calamo ut describam, omninò tanti Viri merita efflagitant. Primum itaque sub Zamoiscio miles honores privatos meruerat; deindè Magister Equitum; defuncto Zamoiscio Generalis Exercituum Dux factus. Postquam ad Cancellariatum evectus esset, nimium usque ad finem vitæ multorum inimicitiis conflictatus est, propensiore tamen Regis, quam civium favore usus fuit. Livonicis & Moschoviticis expeditionibus clarus, ubi hostilibus armis, captorumque Principum catenis, Basilii Suiscii Imperatoris Moscoviæ, Johannisque & Demetrii fratrum suorum, gravem Regi Sigismundo triumphum dedit; nec minor ex eo gloria, quod incursionibus Cosaccorum sæpius turba- Petritius in Hist. Rer. in Pol. gest. p. 68 M. P. 264.

tam pacem mire cum Turca temperavit. Veruntamen postea an. 1620. ad Expeditionem Turcicam nomine Reipublicæ profectus, qui barbarorum vires contundere paratissimus erat, siniſtra fata præter ſpem experiri coactus eſt. Vbi enim rem deperditam vidit, immemor ſui, memor gloriæ, objectans ſe hoſtium telis, cecidit. Centurionem levare eum oblato equo voluiſſe conſtitit, ſed iſte districto acinace transverberare equum volens, levi tantum per ætatam ictu vulneratum repulit. Poſtea, ubi denſiſſimæ hoſtium manus, contendens, neque ætate, neque corpore par, præciſa etiam vixque cuti adhærente dextrâ, ignorantia nocturna opprimitur. Poſtero die Zolkiewius, inter promiſcuas cadaverum ſtrues repertus, & canitie, præque cæteris auguſtiori facie agnitus, præbuit victori jugulum. Caput ejus Bizantium aſportatum, truncus viduæ Zolciewii è familia Herburtea, lugubri ſpectaculo transmittitur. Vidua, ubi allatum fuit cadaver, quod per vulnus iſti ad Bycinum inflictum cognoverat, cruentum truncum amplexa ſervabat veſtes ſangvine reſperſas. Portatum deinde militum humeris cadaver, monumento urbeque Zolkiew, quam vivus cognomento ſuo condiderat, ſepultum eſt.

Lauterbach in Chronico Poloniæ, Lipſ. 1727. edit. pag. 176. ſcripſit: Darauf berufft ſich Sarnitius bey Herausgebung ſeiner Annalium und Jahr-Bücher/ welche Er dem Reichs-Rathe nach dem Tode Königs Stephani dediciret/ und bittet/ Sie wolten Ihm doch für ſeine Arbeit irgend ein Ritter-Gut zur Vergeltung ſchencken/ als wie Kadlubko und Dlugoſſus reiche Präbenden und Biſchthümer für die ibrigen erlanget hätten. (Sarnit. Epiſt. præliminari.) Dabey aber/ was dieſen letztern (Dlugoſſum) betrifft/ bekannt iſt/ daß Er zwar zu dem Lembergiſchen Ertz-Biſchthum ernennet worden/ aber in deſſen Beſitz nicht kommen/ ſondern darüber verſtorben. In ſo weit iſt es auch wohl gültig/ wenn Ihn ſehr viel Scribenten/ als Hartknoch in der Preuß. Hiſtorie/ præf. ad Lect. Okolski Orb. Pol. Tom. III. fol. 299. Cromer. fol. 423. und inſonderheit die Ausländer/ Voſſius, Cavius, Freherus, Olearius und andere/ ausdrücklich einen Biſchoff nennen. (Joh. Gottl. Krauſe in Dlugoſſ. Tom. II. Præf. ad Lect. fol. 5.)

daß

daß Er zwar dieses Ertz-Bischthum haben sollen / wenn Er gelebet hätte / aber nicht wircklich dazu investiret worden. Dabey es auch noch ungewiß / ob Dlugossus das Bischthum nicht mehr um anderer Meriten wegen / als um der Historia willen erlanget hat. Denn Er war nicht allein der Königlichen Kinder lange Zeit Informator gewesen / sondern auch zu unterschiedenen Gesandtschafften gebraucht worden. Ingleichen hat Er das Schatzmeister- und Untercantzler-Amt verwaltet / welches schon Verdienste gnug waren zu einem einträglichen Bischthum; davon aber doch in seinem Lebens-Lauff (præmiss. Hist. Polon.) nicht die geringste Meldung geschiehet. Cum igitur in Vita Operi Dlugossiano præmissa nulla facta sit mentio Procancellariatus administrati, neque Naramowski, neque accuratior Niesiecki, qui speciatim in Catalogo Procancellariorum nectendo fuerunt occupati, inter eos Dlugossum retulerint, & Lauterbachius nullius Scriptoris Polonici auctoritatem allegaverit, nescio utrum ipsi fides sit adhibenda. Numeravit quidem Dlugossum Niesiecki inter Archiepiscopos Lembergenses, sed addidit eum ann. 1480. esse mortuum antè confirmationem Româ impetratam. Inter singularia referimus quoque ea, quæ in Constitutionibus Comitiorum Pacificationis f. 139. leguntur versa: Da Wir nicht nur die mercklich Verwüstung des Bischofftthums von Luceorien / welches Wir nach Inhalt derer Rechte de Incompatibilibus, oder von denjenigen Aemtern / welche nicht beysammen seyn können / dem Kron-Groß-Cantzler Andreæ Zaluski, bey Ubergebung der Kron Groß-Cantzler-Charge / anstatt des Plockischen Bischofftthums conferiret haben / in Erwegung ziehen; sondern auch zugleich die starcken und beständigen Unkosten und Ausgaben / die dieses Amt / auf welches Unsere Autorität / und die Beobachtung aller Privilegien beruhet / mit sich bringet / erwegen; als versprechen Wir mit einträchtigem Beyfall aller Stände / daß Wir Ihn in Ansehung seines geringen Gehalts / bessern Auskommens wegen / mit zuerst offen werdenden Abt- und Probsteyen versorgen wollen / ohne etwas dadurch dem alten Rechte / sub titulo: De Cancellariis, zu vergeben. fol. 140. Und da der Vicecantzler Unsers Königreichs / Malachowski, vor die

Wohlfahrt des Gemeinen Bestens / mit Verlust seines eigenen Vermögens / unausgesetzt bemühet ist; als declariren Wir / auf Anhalten derer Wohlgebohrnen Land-Deputirten / daß Er der Erste seyn soll / dessen Wir bey denen zuerst offen werdenden Vacantzien eingedenck seyn wollen.

Lit. G. ad §. 25.

AMICA PARÆNESIS, Thomæ Zamoscio, dum Regni Vice-Cancellarius renunciaretur, data.

Scio Ego, magnos & industrios Viros, quos præclaræ virtutes magis quam favor vel aura popularis, summis admovent Magistratibus, non egere alienis monitis, sed per se satis sufficere, & esse perspicaces ad exploranda omnia muneris sui officia: neque tamen ignoro, sæpè eosdem intra modestiæ fines ita animum continere, ut non ægrè admodum ferant, se moneri, præsertim ab iis, qui proximè eodem Magistratu functi, recenti memoria tenent, quibus potissimum ex causis, in tractandis majoris momenti negotiis, soleant minus prævisæ exoriri difficultates, ut interdum etiam vel oculatissimos rerum ministros graviter offendere, & in suspicionem non rectè gesti muneris, venire contingat. Ego jure me id usurpare posse mihi videor, quod ii, qui nuper procellosum emensi pelagus, variisque jactati tempestatibus, interdum ad scopulos leviter allisa navi, eâ tamen salva, portum jam tenent: tales enim sine reprehensione cujusquam, cæteros è portu in altum vela dantes, suo jure non solum monere, sed etiam summo studio iis præcipere debent, & tempestatum rationem, & prædonum & locorum: quod naturæ ipsius ductu iis faveamus, qui eadem pericula ingrediuntur, quibus nos perfuncti sumus, eosque nostro periculo doceri cupiamus, quid cavendum, quid fugiendum, quidve sequendum illis sit; qua arte tumescentes frangendi fluctus, vela ut ventis accommodanda, ut vel eminentes

vel

vel cœci ſcopuli evitandi; quali velificatione, dum minus ſecundi ſpirant venti, utendum. Poſſem & Ego, Te, Thoma Zamoiski, dum delatum Tibi Regio & Senatus judicio, in his Comitiis munus Vicecancellarii cæteri gratulantur, paucis admonere eorum, quæ mihi eundem magiſtratum gerenti, in conſiderationem ex uſu rerum venerunt. Id ut faciam, & obſervantia, quâ Te mihi ob heroicas Tuas virtutes colendum venerandumque jam pridem deſumpſi, & multò magis amor impellit. Nec tamen à me expectes, ut tanti officii omnes partes complectar, nec enim eæ ſunt meæ vires, ut tantùm mihi aſſumam; & procul dubio ea res longiorem & accuratiorem poſceret lucubrationem. Evagandum enim eſſet per omnes Reipublicæ Receſſus, explicandæ publicorum conſiliorum rationes, Leges patriæ, mores & inſtituta Majorum, indaganda; ſed Tu hæc omnia vel ex Te petes, vel ex illo omnibus numeris abſoluto, rectè & Magiſtratûs & Reipublicæ gerendæ exemplari, Illuſtri Joanne Zamoſcio, patre Tuo. Ego ea tantum commemorare inſtitui, quæ quotidiani uſus ſunt, & quæ magis Te ipſum, munus hoc gerentem, quam Reipublicæ Statum concernunt. Imprimis igitur enitendum Tibi erit, ut Te talem in hoc magiſtratu exhibeas, qualem Te vota publica jam pridem animis deſignarunt, ſalutem publicam plus quam privatam curantem, Regiæ Dignitatis ſtudioſum, ad omnes Respublicæ partes, intentum, imminentia pericula è longinquo indagantem, remedia malis publicis maturè providentem; aſſidua curâ, ne quid Respublica detrimenti capiat, proſpicientem. Hæc quotidiana Tua meditatio ſit: Vicecancellarius Regni ſum; Respublica, Salus, Dignitas Regis & Patriæ, Cuſtodia Legum, Pax & Tranquillitas publica, curæ meæ commiſſa eſt. Ego arbiter & æſtimator meritorum ac virtutis optimi cujusque. Per me Regi innoteſcere debet induſtria eorum, qui patriæ operam navare & poſſunt & cupiunt; qui præmiis ornandi? qui magiſtratibus gerendis idonei? Per me preces omnium Regiis auribus inſinuandæ, & quaſi oſtium liberalitatis aperiendum. Ego calamitate & injuria preſſis præſidium; pupillis & viduis patrocinium debeo. A me Rex, qui me in tanti magiſtratus

Quid curandum Cancellario et Vicecancellario.

fastigio collocavit; à me Senatus, cujus concordi suffragio locum hunc conscendi, summam rei deposcit. Me cives, me socii intuentur. De me meisque actionibus hostes & invidi sententiam ferunt. Meæ omnes actiones cunctorum censuræ obnoxiæ sunt. Ita expensis minimis officii Tui momentis, eò omnes Tuos intendes conatus, ut muneris Tui partes impleas. Omnibus quidem, qui Te negotiorum suorum causa convenire voluerint, domus & porta Tua pateat, sed præcipue iis, qui aliorum injuriis pressi, Tuo patrocinio eguerint, quique per Te sua desideria ad Regem deferri petierint; quæ justané sint, an verò minus æqua, non tantoperè Tibi expendendum censuerim: habeant hoc sanè miseri, & ii, qui in publicis & præcipuè bellicis obsequiis, adesis opibus, nonnunquam minus opportunè satisfieri sibi flagitant, solatium, ut non repulsi, sed in meliorem spem erecti, à Te & ab Aulâ recedant. Neque enim mihi eorum probantur mores, qui primo aditu spem petentibus præcidunt, & non satis meriti uniuscujusque ratione expensa, ferunt sententiam, repulsamque, quæ per se satis gravis est, acerbiorem ipsa vultus austeritate, faciunt. De quo genere multa dici possent; sed Ego haud ignarus eximiæ Humanitatis Tuæ, quâ dum singulos complecteris, summum omnium amorem hactenus Tibi conciliasti, parcius de his ad Te. Collega Tuus, Jacobus Zadzik Episcopus Culmensis, nuper Supremus Regni Cancellarius renuntiatus, Vir Clarissimus, Tibique (quis enim Te, nisi qui ipse amari indignus sit, non amet?) sincero animi affectu conjunctus, eam omnium consensu existimationem sibi peperit, ut nemo illo conciliandarum amicitiarum peritior esse censeatur, quibus quam multos in toto hoc Regno complectatur, & vicissim quantoperè ipsi ambiâtur, nemo non videt. Pares quidem sunt Vestræ, & ejusdem potestatis functiones, sed ille Judiciis imprimis præest, eaque ita moderatur, ut dum præsens in Aula versatur, omnia Decreta Regia sub ejus censura & nomine prodeant. Ad Eum pertinet, externorum Principum missas ad Regem Legationes excipere, responsa dare, Legatis Regiis mandata Legationum præscribere, rationes obitæ Legationis ab eis reposcere, Consilia publica

blica in Senatu auſpicari, quæque in Conſilium veniunt, Regio Nomine proponere, Comitiorum apparatum omnem expedire. Hæc illo abſense, omnia quoque ad Te pertinebunt; ſed & illo præſente, ſi aliqua pars hujus oneris, exceptis Judiciis (neque enim ea communicari ſolent) Regiâ voluntate Tibi deferetur, per Te ſuſtinenda erit. Neque Ego metuo, ne quod ſæpè fieri videmus, ex æmulatione aliqua inter Vos, voluntatum diſſociatio oriatur. Scies Tu pro Tua prudentia & animi moderatione, tantum deferre prærogativa honoris & ætatis majori Collegæ, quantum & mos antiquus expoſcit, & Tua Dignitas patietur: Ille viciſſim, tanquam accuratiſſimus amoris parandi magiſter, & conſtanti ſinceritate ab omni ſimulatione alienus, quique nullo magis detrimento, quam amicorum, quos penè in ſinu fovere ac tanquam auri talenta cuſtodire conſvevit, jactura commoveri ſolet; & qui aliquando magno cuidam Viro querenti, per eum amicos à ſe abduci: Fateor, inquit, id fieri, cum à Te eos facile & temerè deſeri videam; reſponderit. Talem ſe Tibi præſtabit, ut nullum unquam alium deſiderare poſſis tanti magiſtratus ſocium. Et quidem non ita Te Aulæ addiximus, non eo fine togati magiſtratus Dignitate auctum ornatumque voluimus, ut diſcinctum gladio, exarmatum & rude donatum cenſere quisquam poſſet. Sæpius ab Aula recedendum, & arma Tibi tractanda ac bella gerenda erunt, quibus ab ineunte ætate aſſveviſti, quæque ſummâ cum Tua laude, & eorum, quorum ductu res geſta fuit, commendatione geſſiſti. Prædicant omnes, vel in ipſis periculis Tuam animi magnitudinem & periculorum contemptum, dum morte venale Decus, Heroicâ æmulatione ſectaris. Sed & illa non minus præclara; & ut verius dicam, propria Tua laus, quod licet opibus & copiis plerisque par fueris, plures etiam ſuperaveris, ſemper tamen modeſtiæ Tuæ memor, ad parendum magis, quam aliquid plus Tibi arrogandum Te comparaveris, palamque non magis verbis, quam re profeſſus fueris, Te vel Tuo Clienti, ſi eum Rex exercitui præfecerit, parituram, & ſub ejus ſignis militaturum. Nemo ſanè exiſtimaverit eam vocem humilis aut abjecti animi eſſe. Enimvero magnifica ea profeſſio

fessio est, & militari patriæque amante Viro digna, non multum sibi arrogare, ubi salus publica poscit, submittere fasces magnitudinis suæ, nec æmulatione Gloriæ corrumpere publicam utilitatem; fovere aliorum industriam; pati, ut minores per Virtutem ad præclaras actiones enitantur. Audisti ipse & meritò execratus es, impiam ambitionis vocem, cum nonnemo diceret, Non sic siturum, ut alter militaris gloriæ decus quasi sibi uni debitum, suffurerur, ut in consortium famæ rerum præclarè gestarum veniat. Detestabilis est hæc & pernicioſa admodum patriæ invidia! Tu ut facis, fovebis beneficentia Tua apta idoneaque & ad præclaros pro Patriâ & Religione conatus suscipiendos nata ingenia; eosque qui de Republica optimè mereri possunt, non solum non deprimes, sed ab ipsa tolles humo, & in theatro rei benè gerendæ collocabis. Hoc Heroes, hoc maximè vel Magnos decet. Hoc dum Tu facis, parem Te iis exhibes, quos ob æquanimitatem utilem Reipublicæ, gratissimam bonis omnibus, mirata & venerata est prisca ætas. Ibis deinceps & Tu pari animi æquitate per hunc virtutis tramitem, ad summum illud gloriæ decus, quod Pater Tuus, Vir verè Magnus, totius Orbis testimonio consecutus fuit. Sed hæc non hujus temporis. Pietas sincera semper Tibi cordi sit; Hæc vel una efficit, ut omnium bonorum consensu, magistratu hoc dignus censereris; hac Tibi universi Status Ecclesiastici, & piorum omnium studia conciliasti. Igitur & dum hunc magistratum geris, omni studio enitendum Tibi censebis, ut piorum & pietatis sis promotor: ut Jura & Immunitates Ecclesiasticæ, quæ Legibus Regni continentur, Tuo patrocinio tutæ sint: ut universus Ordo Spiritualis, quæ prima & præcipua Reipublicæ pars est, salutis & dignitatis suæ assertorem & propugnatorem Te habeat, & Tibi defensorum Jurium Prærogativarumque suarum debeat beneficium. Cave autem, ne in hac re imiteris eos, qui ut populo se venditent, non seriam, sed quodammodo ambiguam suscipiunt Sacri Ordinis defensionem, ac utrique parti se venditant; quasi verò dubitandum veniat, utri parti favendum sit. Nam si rem benè expenderis, Sacrasque illas Majorum nostrorum Leges, ex ipsis pietatis &

reli-

religionis Christianæ fontibus propagatas, accuratè inspexeris, facilè animadvertes, nunc Delicta Majorum à Nobis lui; & nisi templa refecerimus, Jurisdictionem Sacram Sacro Ordini restituerimus, belli exactionumque militarium Bonis Ecclesiæ adscriptis immunitatem, quæ pridem Legibus nostris indulta est, tribuerimus, Rempublicam nostram violatæ pietatis oppressionis Jurium Ecclesiasticorum argui posse, nec facilè felices belli pacisque tempore successus habituram, & Delicta Majorum luituram, nisi hæc vulnera, quæ Libertatibus Ecclesiasticis illata videmus, legitima satisfactione consolidet; debeat, inquam, inter alios Tibi hunc magistratum gerenti, Ecclesia hoc beneficium, quod Tibi vicissim sacris comprecationibus, & sanctissimis sacrificiis rependat. Magnum hoc erit rerum gerendarum subsidium, Te, dum vel arma tractas, vel publica geris negotia, piorum votis ambiri, ad Tuam intentionem & desiderium preces sacras fundi, sacrificia offerri. In gerendo magistratu præter pari potestate Collegam, alios muneris Tui socios & ministros habes, inprimis in Judiciis, quæ Tibi absente Collegâ exercenda erunt, ad ea jure & instituto Majorum, adhibebis antè alios Regni Referendarios, vel alterum eorum. Ita sanè antea in usu fuit, ut Referendarius accitus ad Judicia à Cancellario, statim veniret, & in hac parte voluntati illius, simul & muneri suo ex præscripto Legum satisfaceret, nec integrum Judicium Assessoriale censeretur, nisi præsente Referendario. In quo quidem Judicio ejus officium est, non solum ut interrogatus dicat sententiam, verum etiam ut ex indiculo, in quo Causæ Judicandorum inscribuntur, eosdem servato ordine, per præconem acciri jubeat, ac denique Decretum, quale Cancellarius ex sententia Consiliariorum, quam tamen, si aliter illi visum fuerit, sequi non tenetur, pronuntiaverit, partibus referat. Judicia quidem Cancellariorum summæ olim potestatis erant; neque enim illi, quemadmodum alii magistratus qui delegata potestate judicant, per citationem compelli possunt, ut sententiæ latæ rationem reddant; ultrò tamen appellanti Regem parti, ob reverentiam Principis, interdum deferunt, nisi vel causa similis judicata fuerit, vel binæ conformes inferiorum

Qui socii sunt laborum, & Ministri Cancellariorum.

riorum subselliorum sententiæ præcesserint, vel denique res, de qua lis est, minoris pretii & æstimationis fuerit. De Judiciis pauca hæc innuisse suffecerit; hoc unum addam: Omnia Referendariorum Rescripta, quæ nonnisi in causis colonorum & glebæ in Bonis Regalibus adscriptorum; sub eorum subscriptione emanare debent, censuræ Cancellarii aut Vicecancellarii obnoxia esse, & in illorum errores justâ liturâ animadverti posse. Regentem Cancellariæ opto ut talem sortiaris (quem jure Tuo Tuaque voluntate sortiri Tibi fas est) qui omnes in scribendo Tuos sciat & possit levare labores: penes Te sit censura illius scriptorum, quæ ut tersa & Latina, nec tamen affectatæ elegantiæ, quam scholis delegare solemus, sint, curæ semper fuit Majoribus nostris, passimque Cancellaria Polonica apud exteros Principes, jam indè à temporibus Petri Tomicii, quem Cancellariorum normam & quasi patrem Veteres dicebant, satis elegans & erudita censebatur. In omnibus quidem Rescriptis, quæ sub nomine Regio prodeunt, ne Legibus contraria sint, seriò animadvertendum est: In iis autem, quæ ad exteros Principes, sivè officii causa, sivè in Reipublicæ aut privatorum etiam negotiis scribuntur, literis, tum informandis Legationum præscriptis, Dignitatis Regiæ & Reipublicæ habenda est antè omnia ratio. Regens autem Cancellariæ Tuæ vellem ut à Te uno dependeat, à Te promotionem expectet, nec sine Te aliorum affectet suffragia, semper ad nutum Tuum paratus exequi quidquid mandaveris, nihil ad scribendum Regi offerat, nisi quod Tu antea videris & probaveris; neminem Regi, idque nomine Tuo tantum, commendet, nisi quem Tu commendandum jusseris; in omni ad Regem accessu, reverentiali timore illum perfundi velim, ut qui non suo, sed Tuo jure cum Rege agendi potestatem habeat, Tibique uni rationem reddere teneatur. Qua de re non Te ego commonefaciendum putarem, qui omnis elegantiæ, quæ magnum & eruditum Virum decet, affectator es; sed quia publicam causam agimus, hoc quoque intermittendum non censui. Quantum in Te erit, enitere, ut omnia quæ Tuo nomine & ex Tua cancellaria prodibunt, gravi & accurato judicio tersa & usu receptâ elocutione

Rescripta Referendariorum censura Cancellarii vel Vicecancellarii subsunt.

Latinitatis studium in Cancellaria Regia, & qualis?

Scri-

Scripta, sive Latina sive Polonica prodeant: & ut talia sint, &si Regentis id munus sit, illiusque censura sufficere videatur, Tu tamen ipse quantum fieri poterit, censebis & corriges, exiſtimabisq; etiam in minimis Reſcriptis, Exiſtimationis ac Dignitatis Tuæ cauſam agi. Sigillum Regium, ex priſca cancellariæ diſciplina, nulli unquam ita concredebatur, ut abſente Cancellario eo ſignare poſſet; præſente itaque Te, idque ſolo, & omnes ſignandas Literas, ex indice quotidiè conſcribendo recenſente, Vir ſpectatæ fidei, ceræ Signum Regium imprimat, officio ſuo functus, Sigillum Tibi à Te ſolo ſervandum reſtituat. Nullas autem omninò Literas, niſi à certis Notariis antea ſubſcriptas, ad ſignandum recipiat; tales autem qui ſubſcribant Ipſe deliges, quorum & induſtriæ & fidei tutò Tuam Dignitatem credere poſſis. Velim eos elegantiâ ſcriptionis (nam in omnibus, etiam privatis, quamvis patrii idiomatis Reſcriptis, ejus rationem eſſe habendam, cenſeo) cæteris præſtare, juris patrii notitia non vulgari præditos eſſe, nullo omninò privato commodo à recto judicio & officio abduci: ſed Tu quotidianus eorum cenſor, ſi quem eorum inſcitia labi compereris, admonebis; ſi aliqua fraudis ſuſpicio apparuerit, jure ſubſcribendi privabis; qua in re ſerio & ſevero judicio Te uti volo, ut in unum animadverſio cæteros metu contineat, ſciantque omnes Te, & Officii & Dignitatis Tuæ eſſe curioſum. Tribus id munus, aut ad ſummum quatuor committere ſuffecerit; alii omnino, etiamſi ſibi ſapere videantur, ab ſubſcribendi audacia arceantur. Metricæ Regiæ (uſitatis enim eſt utendum verbis) talem præficies, qui ex præſcripto Legum, Contractuum omnium ſcribendorum plenam notitiam habeat: is quoque fide emineat, eamque Tibi ſacramento obſtringat; Omnia Privilegia, Regiorum Beneficiorum Reſcripta, etiam Mandata majoris momenti ad Acta referat, eaque ſingulari curâ conſervet, & Tu nempe jubebis, ut is qui Regio Sigillo ſignat Literas, nullum omnino Privilegium, niſi Actis Metricæ inſertum, extradat. Judiciali Notario eodem, ſi ſors judicandi Tibi contigerit, uteris, quem Collega Tuus huic negotio adhibet: eſt is ſanè Vir probus & ejus artis peritus, dignus qui Tua benigni-

tate foveatur. Magna quoque pars laboris Tui erit, in subscribendis manu Tua iis Rescriptis, quæ more institutoq; Majorum signata, è Cancellaria Regia prodeunt. Longum esset percensere omnia, neque certis finibus ea continentur, & persæpè arbitrio Cancellariorum, vel errore Officialium hæc mutantur, ut interdum Regi ad subscribendum ea obtrudantur, quæ à Cancellariis subscribi debuerant; Mandatorum quidem omnium, quibus Magistratus Civitatum & oppidorum Regia Decreta exequi jubentur, subscriptione nunquam olim Regia manus fatigabatur. Ex eodem genere censeri meritò possent Mandata ad Jurisdictionem urgendam exercendamque Justitiam pertinentia. Ejus generis & formæ omnia Rescripta, ne Regi ad subscribendum porrigerentur, & olim ita fiebat, & Ego dum hoc magistratu fungerer, ordinaveram. Tu facilius, quod Collegam habeas prisci instituti gnarum & Tecum consentientem, statues hac de re, quod expedire magis utrique Vestrum visum fuerit. Tutoris dandi Jus, arbitrio Cancellariorum permissum. Magna hic quoque cautelâ utendum est: nam plerique, ut pupillum expilent, ut puellam suæ potestatis factam, venali & conditionali desponsatione, Bonis paternis & maternis spolient, hoc onus ambiunt, ut inter cætera publicæ Injustitiæ (quam totius patriæ exitio, vereor ne aliquando expiare cogamur) argumenta, hæc Tutelaris Fraus censeri debeat. Additur quidem semper clausula, ut is qui Tutelam petit, ejus gestæ rationem reddere teneatur; sed quam multas vias malitia hominum in iniquissimorum Legum interpretum audacia reperit, ad omnes juris & æquitatis rationes infringendas, ita ut sæpè etiam, in quibus jure proximæ cognationis tutela debetur, (quæ clausula semper in Rescripto Tutoriæ adjicienda est) prætextu dati à Rege tutoris, vel potius ejus potentia excludantur. Vix quidem caveri satis potest, ut hac in re non erretur; illud unum censuerim, ut ubi suspicio nimis affectatæ tutelæ apparuerit, aliquis ex eodem Districtu Vir bonus adjungatur; Vitrico & Novercæ (odiosa sunt hæc & defunctis parentibus & superstitibus liberis nomina) ne unquam hoc munus demandetur. In civitatibus & oppidis tam Culmensis quam

In Tutoribus dandis, quid advertendum.

Ma-

Mariæburgensis Juris, Tutorem dat Magistratus; qui si segnior fuerit, jubetur id facere Mandato Regio, interdum & Decreto. Rescripta quæ vocamus sublevantia, diversi generis sunt: Ea quidem, quæ in causis civilibus eduntur, Sublevationis nomen propriè sibi vendicant; civilem proscriptionem ob contemptum Decretorum Judicialium, vel Castrensi vel Supremi Regni Tribunalis Decreto factum suspendunt, partique proscriptæ & condemnatis in Judicio comparendi, & contumaciam suam, vel ignorantiâ editarum citationum, vel malè & per errorem obtento processu, excusandi potestatem faciunt. Eadem vis est Salvorum Conductuum, quibus ii relevantur, qui ex causis in Jure expressis, interdum etiam fraude adversariorum, infamiâ, quæ apud Nos capitalis pœna est, Judiciali Decreto notantur. Sed interest, an Decreto Comitiali quis infamis pronuncietur; tali enim, nisi ex consensu omnium Ordinum in aliis Comitiis, beneficium Salvi Conductus dari non potest. Castrenses & Tribunalitiæ infamiæ, censuræ Cancellariorum aliqua ex parte subsunt; ut si quis per fraudem & in Jus legitimè non vocatus, circumventus sit, beneficio Regii Salvi Conductus comparendi coram Judicio, & illegitime se condemnatum fuisse, allegandi facultatem habeat: sed necesse est, ut merè, & ut vocant, in contumaciam Juris processus obtentus sit; nam si vel per Procuratorem à se constitutum, vel per se in aliquo Juris termino comparuisse reus, convictus fuerit, terminus ille rei judicatæ vim habet, nec Sublevatione vel Salvo Conductu sisti infringive potest. Itaque talia beneficia legitimè convictis amplius concedi non possunt, quamvis ultimus Bannitionis vel Infamiæ terminus absente reo exierit, si fortè is in anterioribus Judiciis personaliter, vel per Procuratorem comparuerit, ac de Termino conservato ita ei constiterit, ut ejus ignorantiam legitimè opponere non possit. Habet quoque Jure victus Jus Querelæ contra Procuratorem, si is sine mandato, &, ut præsumitur, fraude, & cum parte adversa factâ conspiratione, tuendum sibi eum susceperit, & per collusionem vinci se passus fuerit, & quamvis vix unquam talis insimulatio vera esse reperiatur, subvenitur tamen eo

Rescripta sublevantia quotuplicia, & quibus concedenda; & quæ in omnibus Rescriptis diligentia adhibenda?

modo Jure victo, Regii Rescripti Sublevatione, vel in causa criminali Salvo Conductu. Observari tamen vidi, & ipse quoq; secutus sum, ut si in causa cædis Procurator rei scrutinium in Judicio produxerit, illoque lecto reus condemnatus fuerit, perindè sit, ac si per Procuratorem inscriptum comparuerit, beneficiumque Salvi Conductus illi amplius concedi non debeat. Itaque diligenter & accuratè evolvenda exploranda sunt, Munimenta Processuum Juridicorum, indagandumque num aliquid in iis lateat, ne error aliquis subrepat: nam nulla in re sagaciores sunt Judices Supremorum Tribunalium, quam in notandis Cancellariæ Regiæ erroribus, obliti quidquid auctoritatis habent, hinc ad illos derivatum fuisse. Dantur & Salvi Conductus Regiis subditis contra possessores Regiorum fundorum, civibus & oppidanis contra Magistratum, (qua in re peculiare Jus habent Civitates Majores Prussiæ) dantur & in Ducali Prussia Nobilitati, ne Princeps vel ejus Vicaria Potestas facto, sed Jure contra eos procedat. Subditis verò Nobilium & Ecclesiasticorum, tam oppidanis quam glebæ adscriptis, contra dominos ne dentur Salvi Conductus, Legibus vetitum est. Interdum etiam si pars Jure victa satisfactione, & tam rei principalis, quam mulctarum legalium solutione in integrum restitui velit, huic quoque etiamsi vetustior & præscripta Bannitio fuerit, non negandum videtur Sublevationis beneficium; cum veteri jure cautum sit, & quotidiana praxi idem confirmetur, Bona in perlucris obligata præscriptione amitti non posse. Abolitis vel per Decretum, vel facta inter partes compositione, (quæ authenticè exhibenda & videnda est) Bannitionibus, restituitur in Regnum Regio Rescripto bannitus, similiter & infamis, nisi cædis perpetratæ reus fuerit, & proindè publicæ pœnæ obnoxius, de qua transigere Legibus prohibitum est. Privilegia item faciendi Præconis publici, quem Ministerialem vocamus; ex Cancellaria Regia indiscriminatim dantur, non inserto ejus qui creandus est, nomine, & absque connotatione diei, quo tale Diploma editur. Vsu antiquo id inductum, cum alias nullæ omnino Literæ ex Cancellaria emanare debeant, nisi integris lineis & absque lacunis, in quibus deinceps aliquid inscribi

scribi possit, denique mense, die & anno quo scriptæ sunt adjecto. Ad commoditatem celerioremque cursum eorum, qui vel in privatis Regiis negotiis, vel in publicis mittuntur, institutæ sunt Subvectiones, quas Regia & nonnulla etiam Spiritualium oppida, magno cum onere præstant, ii, qui tali vecturâ utuntur, necesse est, ut exhibeant mandatum Regium Cancellarii aut Vicecancellarii manu subscriptum, quale Te nunquam, nisi jussu Regio concessurum, persvasum mihi est. Vix ad alia, quam quæ commemoravi, Cancellarii manum suam admovent, oculis tamen omnia lustrare debent; ipsas etiam citationes, quamvis ab aliis visas & probatas, Comitiales quoque, ne talis error obrepat, qualem nuper accidisse vidimus, cum Episcopus criminis Vis perpetratæ accusatus, tanquam aliquis è plebe, contra Sacri Ordinis dignitatem & libertatem, dicaci & probrosa dicâ proscinderetur. Scio & alia exempla. Itaque meritò Petrus Tillicius, dum Vicecancellariatum deponeret, gloriatus fuit, nullam unquam etiam citationem signatam fuisse, quam non viderit legeritq; De me idem confirmare possum, nunquam me redargutum fuisse, quod aliquid Me inscio, Regio Sigillo signatum fuerit; & certè nunquam me puduit mei judicii, nec sedulitatis & diligentiæ pœnituit; semperque in promptu mihi erant rationes, si quis fortè quereretur, (neque enim qui immeritò querantur, desse possunt) quas opponerem, meque jure feciſse, ostenderem. Magnus is labor, sed ut existimatio tuta sit, quæ etiam fideliſſimis vix tutò unquam creditur, enitendum est, ut ei par esse possis. Commissiones ad fines inter Bona tam Nobilium quam Ecclesiasticorum & Regia, regundos; Revisiones, quibus Bonorum ab utrinque Regiorum fines statuuntur; Mandata item, quibus Capitanei ex Lege animadvertere in bannitos jubentur, itemque ad cognoscendas Appellationes, quæ à Magistratu urbis Cracovienſis interponi solent, (quas Rex, nisi Cracoviæ sit præsens, judicare non potest) Deputatio Judicum, hæc & his similia manu alicujus Secretarii aut Notarii subscripta & sigillo Regio signata, è Cancellaria eduntur; sed Commissiones ad regundos fines, ut non nisi interrogato Rege extradantur, usu receptum est.

Commissiones ad fines regundos et similes, quomodo extradenda.

est. Prolixius essem, si omnia persequi vellem: puto me tamen magis notiora quæ in usu sunt, attigisse. Ipse usus Tibi reliqua ob oculos ponet, quæ omnia referes ad normam Juris & Legum, non solum Nostrarum, sed quæ ipsis Pandectis Codicibusque Imperatoriis continentur, & quæ Saxonici, quæ Culmensis Juris auctores condiderunt. Denique ad ipsos Sacrorum Canonum fontes interdum recurrendum, & ex ipsis salutaris Consilii principiis Consilia petenda. Id Majores nostri fecerunt, qui talibus Institutis volumina Legum patriarum constare voluerunt. Riserunt hæc corrupti ævi nostri tempora, sed prudentiores intelligunt, prudentissimè à Majoribus nostris publicæ saluti provisum fuisse. Illud præterea nec sine causa adjiciendum putavi, præter Senatorium munus, incumbere Cancellariis necessitatem quandam tuendæ Majestatis Regiæ & eorum Jurium, quæ ad eandem Majestatem conservandam pertinent: si quis ea infringere voluerit, publicè & privatim enitendum Tibi censeas, ut Regiæ Dignitatis Defensor sis & habearis. Bonorum præterea Regiorum Juriumque contra eos, qui perversa Legum interpretatione ea intervertere nituntur, accuratum Custodem & Defensorem. Liceat aliis Senatoribus, quanquam nemini id licere existimandum sit, vel auræ popularis captandæ causa, vel certè quia nonnunquam ignorant, quantum Reipublicæ interfit Regiam conservari Dignitatem, & possessiones reditusque Regios non diminui, interdum sententiam suam flectere ad favorem privatorum, & levitate judicii labi; Tu in ejusmodi Regiis Causis, quæ majoris momenti fuerint, quæque patrocinio magistratus Tui defendi debent, publicam sustinebis personam, ac paratus meditatusque dices sententiam. Cujus rei gratia, si quid tale vel in Judicium vel in disceptationem Comitialem adducendum erit, Tu Te ab Jurium Regiorum Defensore, quem Instigatorem appellamus, maturè admoneri curabis, ne si incautus talia negotia tractanda susceperis, vel ignorantiæ vel erroris argui possis, & serò Te pœniteat, quod magnis & præcocibus ingeniis sæpè accidere videmus, dictæ sententiæ, cum Cancellariorum dicta, tanquam Oracula quædam excipi, & in utramque partem nota cen-

Cancellarii Regiæ Dignitatis Defensores esse debent.

sorea

sorea signari soleant. Id verò facies Magnorum Cancellariorum exemplo, quibus curæ fuit, eximiæ cujusdam prudentiæ opinionem tueri, & non solum ea quæ Voluminibus Legum continentur complecti, sed illa etiam quæ diurno usu, quem Legum optimum interpretem meritò dicimus, introducta & quasi per manus ab iis, qui olim hunc magistratum gesserunt, tradita sunt, constanter defendere. Pater Tuus laudator semper fuit priscorum institutorum, quæ diuturno Cancellariæ usu, dum adhuc juvenis esset, hauserat. Errabimus & Nos, si ab iis recesserimus. Tu ea tueberis, semperque existimabis Legibus antiquis virisque Rempublicam Nostram servatum iri. Tueri autem potes præsentem Reipublicæ statum, cum & illustri loco natus sis, & inter multos non sis inferior opibus, & si omnia circumspexerimus, non admodum invidia prævalente graveris, nihilque in præteritum reprehendendum, multa laudanda habeas. Quodsi Majores respexeris, si Vetera Zamoiscianæ Tarnovianæque Familiæ Decora intuitus fueris, magnam Tibi necessitatem imponi senties, in hoc magistratu sedulò capessendæ Reipublicæ. Illa Trophæa & Triumphi, quos Tui paterni maternique sangvinis Majores, victis Reipublicæ hostibus, gloriose ad æternam posteritatis memoriam fixerunt, gesseruntque, Te ad pares pro Patria ausus suscipiendos incitabunt, Tibique addent calcar, ne ulla excusatione, dum Regis & Patriæ Salus Tuam poscet opem, Te tuearis, ne privatorum negotiorum moles, ne vel ipsius vitæ discrimina, Te avocent à cura & custodia Reipublicæ. Vides quantis Viris debeas ortûs & sangvinis Tui initia. Patrem habuisti & Cancellarii & Supremi Exercituum Ducis summa cum laude munere functum, nunquam victum, semper victorem, ad extremum usque vitæ spatium rerum præclarè gestarum prosperitate fruentem; eundem non magis in Armis quam in Togâ, ad quam natus esse videbatur, egregium Civem. Quanta in uno homine notitia Antiquitatis, quantæ Literæ, quanta Legum non magis Patriarum quem Exterarum Scientia? Idem miles acerrimus, Belli Dux prudentissimus, Senator gravissimus, & ad quosvis magistratus capessendos maximè idoneus. Quid de Tarnovia, quæ

mater Tua, Speculumque Sanctitatis muliebris fuit, dicam? Hæc Ea Familia orta est, quæ fœcunda fuit Magnorum Virorum, qui per omnia, quæ monumentis Majorum Nostrorum continentur tempora, Belli Pacisque Artibus floruerunt. Sed vel unius Johannis Comitis à Tarnow, Supremi Exercituum pro Regno Poloniæ Ducis, clarum & illustre Nomen suffecerit, quod suo splendore ita domi forisque claruit, ut exteri quoque laudum Ipsius celebritate adducti, eum monumentis ingeniorum suorum ornandum existimarunt. Te talium Familiarum Illustrem surculum, quid agere, quo animo esse, quanta contentione ad summum Decus eniti oporteat, præclarè Tu quidem per Te ipse expendis, facisque ut nemo non fateatur, Te Majoribus Tuis esse digniſſimum, & mox celebrem eorum gloriam adæquaturum. Ea quidem Tua est indoles, ut etiamsi in alia Familia eduxisses, Tuis viribus summum Decus adepturus esse videreris. Vix dum Juvenis, & jam judicio Regis Maximi Senator, amplissimarumque Provinciarum Præses & Palatinus factus. Ibi rudimanta ponebas futuræ Tuæ Magnitudinis, ubi aliis desiisse satisfuerit, ut non immeritò Nos tum dixerimus; celeriorem esse virtutis Tuæ, quam ætatis cursum. Talis olim fuit Regis de Tua industria existimatio, tale nunc postremò Ejusdem accessit judicium, & quidem omnium bonorum calculo approbatum. Quis non libenter vidit Te Vicecancellarium renunciari? admoveri Tuas opes, Tuam industriam Publicæ Saluti? Te, quem cæteri, si in otio viveres, felicissimum putabant, negotiis onerari? Arcent alii Principes penè à conspectu suo, eos, qui opibus excellunt, quorum industria eminet, suspecta illis est Optimi cujusq; Virtus. Te Rex Optimus, verus Pater Patriæ, ultrò accivit, nec Tuas opes, nec Tuam Dignitatem suspectam habuit, sed Virtutem adamavit. Tu vicissim prout hactenus fecisti, Te totum Patriæ, cui natus es; Regi, qui Te judicio suo ornavit; Ecclesiæ, cui obsequium debes, impende. Sed Ego Te currentem, cur moneo? rogare magis debeo, ut in optimam partem accipias monita mea, ab optimo affectu profecta; quæ si Tibi grata fuisse comperero, monebo amplius; reprehendam quæ improbanda censuero; laudabo, quæ digna commendatione existimavero, assentationis expers, verus Amicus tuus.

Lit. H.

MSCTA CHRONOLOGIA Cancellariorum & Pro-Cancellariorum Regni & M. D. Lith.

Ex Cancellaria olim communicata cum Magnifico Gieringio, Præ-Conſule Thorunenſi.

Ante Leſconis Albi tempora, nullum legi fuiſſe Cancellarium.

Sub Leſcone Albo, qui cœpit regnare 1194. primus legitur Iwo Odrowąż, Sacerdos, quem ſecuti ſunt infra ſcripti:

Leſco Albus cœpit regnare a. 1194. Poſt Iwonem Odrowąż, an. 1229. legitur fuiſſe *Cancellarius* Gotthardus Alemannus, Vir probus & ſapiens.

Procancellarius Gregorius Cracovienſis, qui prius Gneſnæ ſcholam regebat, Doctor Pariſienſis.

Boleslaus Pudicus an. 1243. Hujus Pudici legitur fuiſſe *Cancellarius* Loſſola Wilk, Polonus.

Janko *Vicecancellarius.*

Leſco Niger 1279. Habuit Procopium de Kory, Cracovienſem, Virum eloquentem.

Vladislaus Lokitek, Rex 1306. Nicolaus de gente Roſarum, Gneſnenſis Decanus, *Cancellarius.*

Caſimir, M. regnare cœpit 1333. *Cancellarius* ipſius legitur Zbigneus, cui ſucceſſit an. 1361. Otto, *Cancellarius.*

Ludovicus 1370. *Cancellarius* ipſius Joannes de Radkie.

Clemens *Vicecancellarius.*

Vladislaus Jagello regnavit ab an 1386. *ad annum* 1434. Albertus Jaſtrzembiec, *Cancellarius.*

Johannes Szafranicius, *Vicecancellarius.*

Nicolaus Tramba, *Cancellarius.*

Stanislaus Ciołek, *Procancellarius.*

Felix Kryſki, *Cancellarius Magnus.*

Albertus Zychlinſki, *Procancellarius.*

Clemens Moſcorovius, Primus ex Secularibus *Cancellarius.*
Vladislaus Oporowſki, *Procancellarius.*

Vladislaus II. Varnenſis regn. ab an. 1434. *ad a.* 1445. Joannes de Koniecpole, *Cancellarius* 1439.
Vincentius Cothus de Dambno, *Procancellarius.*
Petrus Woda de Szczekocin, *Cancellarius* 1445.
Zbigneus Olesnicki, *Vicecancellarius.*

Caſimirus III. regn. ab an. 1445. *ad a.* 1492. Thomas Strzempinſki, anno 1454.
Johannes Bresvis, *Procancellarius.*
Joannes Gruſzczyhius, *Cancellarius*, anno 1460.
Joannes Dembinſki, an. 1470.
Stanislaus Kurozwanſki, *Vicecancellarius.* 1477.
Uriel Gorka, *Cancellarius.* 1479.

Albrachtus Rex, anno 1492. *ad* 1502. Creslaus Kurowanſki, *Cancellarius.*
Gregorius Lubranſki, *Vicecancellarius.*
Joannes de Laſco, *Cancellarius.*

Sub Alexandro Rege primum leguntur Cancellarii Magni Ducat. Lithuan. ortum habuiſſe.

Alexander 1502. Nicolaus Radzivil, *Cancellarius M. D. Lith.*
Joannes Sapieha, *Vicecancellarius M. D. Lith.* 1518.

Sigismundus I. Chriſtophorus de Szydłowiecz in Szmyolow & Magna Opatow, Palatin. & Capitan. Cracovienſ. tum Siradienſis, Sochacov. Goſtinenſ. ac novæ Gorzyn. Capitan. *Cancellarius Regni.*
Petrus Tomicki, *Vicecancellarius Regni*, Epiſcopus Præmislienſis.
Joannes Choynſki, *Vicecancellarius Regni.*
Matth. Drzewicki, *Vicecancellarius Regni.*
Albertus Gaſtoldus, *Cancellarius M. D. Lith.*
Nicolaus II. Radzivil, *Vicecancellarius M. D. Lith.*

Auguſtus I. 1572. Joannes Ociecki, *Cancellarius Regni.*
Jo. Prterembſki, *Vicecancellarius Regni.*
Franciſcus Kraſinſki, *Vicecancellarius Regni.*
Philippus Padniewſki, *Vicecancellarius Regni.*

Sa-

Samuel Maciejowski, *Vicecancellarius Regni.*
Valentinus Dębinski, *Cancellarius Regni.*
Nicolaus III. Radzivil, *Cancellarius M. D. Lith.* 1555.
Nicolaus IV. Vulpes dictus, Radzivil, *Cancellarius M. D. Lith.* 1561.

Henricus Valesius. Paulum Wolski fecit *Vicecancellarium Regni.*

Stephanus Bathori. Joannes de Zamoscie, *Cancellarius Regni*, Supremus Exercituum Generalis, ac Cracovienſis, Mariæburgenſ. Krzyſzynſ. Capitaneus, 1585.
Henricus Firley, *Vicecancellarius Regni.*
Petrus Myſzkowski, *Vicecancellarius Regni.*
Albertus Baranowski, *Vicecancellarius Regni.*
Joannes Ocieski, *Cancellarius Regni.*
Euſtachius Woloczyż, Caſtellanus Vilnenſis, Breſtenſ. Kobrynenſ. Capitaneus, *Cancellarius M. D. Lith.* 1585.
Paulus Sapieha, *Vicecancellarius M. D. Lith.*
Joannes Boruhowski, de Bielino, *Vicecancellarius Regni.*

Sigismundus III. Andreas Lipski, *Vicecancellarius Regni.*
Laurentius Gembicki, *Vicecancellarius Regni.*
Thomas Zamoyski, *Cancellarius Regni.*
Stanislaus Zolkiewski, *Cancellarius Regni.*
Matthias Pſtrokonski, *Vicecancellarius Regni.*
Stanislaus Lubienski, *Vicecancellarius Regni.*
Jacobus Zadzik, *Vicecancellarius M. D. Lith.*
Joannes Chlebowicz, *Cancellarius M. D. Lith.*
Albrechtus Radzivil, *Cancellarius M. D. Lith.*
Euſtachius Wołowicz, *Vicecancellarius M. D. Lith.*
Leo Sapieha, *Vicecancellarius M. D. Lith.*

Vladislaus IV. Venceslaus Leſzczynski, *Vicecancellarius Regni.*
Petrus Gembicki, *Cancellarius Regni*, Epiſcopus Præmisliensis.
Georgius Oſſolinski, *Cancellarius Regni.*

Albrachtus Radzivil, *Cancellarius M. D. Lith.*
Leo Sapieha, *Procancellarius M. D. Lith.*

Joannes Casimirus.
Andreas Trzebicki, *Vicecancellarius Regni.*
Nicolaus Prazmowski, *Vicecancellarius Regni.*
Joannes Leszczynski, *Cancellarius Regni.*
- - Pac, *Cancellarius M. D. Lith.*
Michael Radzivil, *Vicecancellarius M. D. Lith.* & Campi-Dux Lith.

Michael.
Andreas Olszowski, *Vicecancellarius Regni.*
Stephanus Wydzga, *Cancellarius Regni.*
Joannes Wielopolski, *Cancellarius Regni*, 1678.
- - Oginski, *Cancellarius M. D. Lith.*

Joannes III.
Joannes Małachowski, *Vicecancellarius Regni*, 1678.
Michael Radzieiowski, *Vicecancellarius Regni.*
Joannes Gninski, *Cancellarius Regni*, Palatinus Mariæburgensis.
Carolus Tarło, *Cancellarius Regni.*
Albrachtus Dœnhoff, *Cancellarius Regni.*
Carolus Radzivil, *Vicecancellarius M. D. Lith.*

Augustus II.
Andreas Załuski, *Cancellarius Regni.*
Joannes Sebast. Szembek, *Vicecancellarius Regni.*
Carolus Radzivil, *Cancellarius M. D. Lith.*
- - Szczuka, *Vicecancellarius M. D. Lith.*
Joannes Szembek, *Supremus Regni Cancellarius.*
Casimirus Bokum, *Vicecancellarius Regni.*
Michael Wisniowiecki, *Cancellarius M. D. Lith.*
Princeps Czartorynski, *Vicecancellarius M. D. Lith.*
Joannes Lipski, *Procancellarius Regni.*

Lit. I.

MSC. DESIGNATIO

Supremorum Cancellariorum & Pro-Cancellariorum Regni Poloniæ,

Ex Scriptoribus probatæ auctoritatis, atque Monumentis Publicis, partim MSCtis, collecta; additis a latere altero Principum & Regum Poloniæ, quorum auspiciis ad ea munia provecti sunt, Nominibus; ab altero, Annorum, sub quibus primam eorum mentionem reperi, Numeris. (Magnifici de R. G. C. & S.) Rosenberg, Gedanensis Cos. et Sędzici

Lesco Albus, 1195-1227.

Iwo Odrowąż, Lesconis Albi, Cracovienſis & Sandomiriensis Ducis, Cancellarius vocatur. Obiit Episcopus Cracovienſis anno 1229. Conf. omninò Joh. Dlugoſſus Lib. VI. p. 642. An. 1217. Dlugoſſ. L. VI. p. 622.

C. Gotthardus Alemannus & Gregorius Cracovienſis, quorum ille hoc tempore poſt Iwonem Cancellarius, hic Procancellarius fuiſſe dicitur in Catalogo Dni. Giering, inter Poloniæ Cancellarios poni vix poterunt; certè non Gotthardus vivente adhuc Iwone, qui Leſconi Albo fuit superſtes. Invenio in Cromeri Hiſtoria Polon. Lib. VII. circa finem, Gotthardum Cancellarium & Gregorium Succancellarium ſubſcripſiſſe Transactioni inter Conradum Ducem Maſoviæ atque Ordinem Teutonicum an. 1228. concluſæ. Aſt prorſus eſt veroſimile, utrumq; iſti Officio in Maſovicâ tantum Aula præfuiſſe. Quod etiam de illo Gotthardo puto, cujus nomen ſub Diplomate ejusdem Ducis Conradi reperio, quod exhibet ſub anno 1222. Leibnitius in Prodromo Codicis Juris Gentium, pag. 6. cum alio Nicolai: illius ut Maſoviæ, hujus ut Cracoviæ Cancellario; quocum conveniunt relata à Cromero Lib. VII. pag. 131. Neque ſeorſim aliter de Gregorio judico, qui Subcancellarius vocatur in Diplomate Mscto, Donationem præfati Ducis Maſoviæ

Con-

Conradi anno 1230. Ordini Crucigerorum factam, complectente. Omnia ista ad totum Poloniæ Regnum, aut potissimam ejus partem non spectare, evidens est.

Boleslaus Pudicus. 1243 - - 1279.

Lassolam Wilk Cancellarium & Jankonem Vicecancellarium, quos itidem Catalogus Dni. Giering hoc loco recenset, ego sub hæc tempora nondum potui detegere. Sunt quidem nomina Cancellarii Wilk, & Vicecancellarii Janko in Herburti Statutis, p. 412. sed serius multò, & anno demum 1368.

Lesco Niger. 1279 - - 1289.

Procopius. Quod Principis hujus consangvineus fuerit, & Cancellarius anno 1292. quo Cracovienſem Insulam accepit, auctor est Dlugossus Lib. VII. p. 865. B. 1292.

Vladislaus Locticus † 1333.

Nicolaus de Gente Rosarum, ex Catalogo Dni. Giering quis fuerit, & an Cancellarius Poloniæ fuerit, ignorare me profiteor, qui Auctorum, quos evolvi, testimoniis non fulcior.

1320.

Philippus aliquis, Poloniæ Cancellarius, & Zbigneus Vicecancellarius anno 1320. Dlugosso Lib. IX. p. 973. nominantur. Zbigneus præterea ut Regius Cancellarius etiam an. 1334. in Herburti Statuto p. 240. comparet. Vtrumque verò, teste Dlugosso Lib. IX. p. 911. D. anteceſſit Clemens, Cancellarius & Canonicus Cracovienſis.

Casimirus M. 1333 - - 1370.

Præter Zbigneum ex supra allegatis huc quoque referendum, occurrit Cancellarius Poloniæ Johannes, in Dlugosso Lib. IX. p. 1055. D. & Vicecancellarius Petrus Schirzik de Falkow, ex Dlugosso Lib. X. p. 1085. A. qui Episcopus Cracovienſis factus est, & eodem Dlugosso Lib. X. p. 1087. teste, an. 1340. obiit. Johannes verò ille cognomen de Czarnkow, & titulum Vicecancellarii Regni Poloniæ gerit in Privilegio anno 1368. per Regem Casimirum Ordini S. Johannis confirmato; quod J. C. Dithmarus appendici Tractatus Becmanniani de Ordine Equestri Joannitici, à se editi, p. 48. & sqq. inseruit. 1340.

Joan-

Ludovicus Vngarus 1370 - - 1382.

Joannem Strellium Cancellarium ad Ludovicum hunc anno 1370. Legatione functum esse, scribit Neugebauer Histor. Polon. p. 213. Dlugossus Lib. X. p. 4. C. eum Janussium appellat, atque anno 1373. Archiepiscopum Gnesnensem factum esse narrat; pag. verò 17. A. cognomen Suchiwilk eidem tribuit, sub quo etiam Damalewicz in Serie Archiepiscoporum Gnesnensium p. 192. ejus meminit. 1370.

Præter hunc verò alius Joannes Radlicza, Medicinæ Doctor, Canonicus Cracovienſis, & Regni Poloniæ Cancellarius invenitur in eodem Dlugosso d. Libr. X. p. 56. A. an. 1382. Episcopatum Cracovienſem nactus. 1382.

Vladislaus Jagello. 1386 - - 1434.

Clemens, quem Catalogus Dni. Giering, an. 1389. Vicecancellarium sistit, is fortè est, cui Dlugossus Lib. X. pag. 167. A. & pag. 168. B. anno 1400. additum de Moskorzow nomen tribuit; duplici ex ratione, si non fallit hæc conjectura, memorandus: tum quod primus ex Secularibus cancellariatum est adeptus, de quo conferri potest Zaluski Epistol. Famil. Tom. I. Part. II. fol. 1206. tum quod an. 1407. objectum Reginæ Annæ adulterium revocare solenniter est coactus. Dlugoss. L. X. p. 188. C. Mortuus 1408. ut docet Epitaphium in Starovolscii Monument. p. 31. 1400. 1408.

Zalika de Miedzygorże Cancellarium, & Nicolaum de Moskorżow Vicecancellarium Regni Poloniæ anno 1387. fuisse, ex Dlugosso Lib. X. p. 109. B. didici. 1387.

Nicolaus Trąba is videtur esse, qui in Dlugosso Lib. XI. p. 228. B. p. 248. D. p. 249. C. p. 250. D. & p. 251. A. reperitur, cuique ille p. 253. C. addit nomen de Domo Tubarum, ubique sub anno 1410. p. verò 312. D. ejusdem Lib. XI. aliud: (Nicolai de Sandomiria sub an. 1411.) Cæterum non diffiteor latere hic dubia, quibus removendis impar sum. Primum; si credendum foret Catalogo Dni. Giering, quod idem Nicolaus Regni Poloniæ Cancellarius fuerit, non video, quomodo conciliare debeam, quod Dlugossus asserit d. 1410.

Libr. p. 315. A. Nicolaum Trąba an. 1411. quo paullò antè eum ad Halicienſem Eccleſiam promotum ſignificaverat, Vicecancellarium adhuc nominans, ex ea ad Gneſnenſem Archiepiſcopatum aſcendiſſe; cum inter utramque Dignitatem, nullius in cancellariatus gradu mutationis veſtigium tantillo tempore exſtet, nec probabile ſit, ſimul Primatem Regni fuiſſe & Supremum Cancellarium. Secundum; quod me ancipitem facit, eſt: Nicolaum hunc Dlugoſſo d. l. pag. 228. D. & 251. D. referri, quod idem Præpoſitus anno 1414. à Vladislao Rege Capitulo Poſnanienſi ad Poſnanienſem Epiſcopatum fuerit commendatus: quod neque Archiepiſcopo Gneſnenſi, neque temporis ſeriei antedictæ convenit.

Albertum Jaſtrzembiecz, Cancellarium, præter Herburtum in margine hic allegatum, ſimul ut Epiſcopum Cracovienſem anno 1419. Dlugoſſ. Lib. XI. p. 403. B. producit. Qui etiam varia Fata ibid. p. 426. & mortem, quam a. 1436. oppetiit, Lib. XII. p. 692. C. annotavit. 1413. Herburt. Stat. p. 528. 529. 1422. & 349. & Dlugoſſ. l. c. 468.

Stanislaus Ciołek, Vicecancellarius Regni; Notabilia quædam de eo ſubminiſtrat Dlugoſſ. Lib. XI. pag. 427. C. & p. 507. D. Obiit anno 1438. d. 10. Nov. Dlugoſſ. Libr. XII. p. 710. A. 1423. Dlug. l. c. p. 471. A. 1438.

Joannes Szafranecius, Vicecancellarius, atque deinde Cancellarius Regni Poloniæ, de cujus Familia conſuli poteſt Dlugoſſ. Lib. XI. p. 500. C. 1424. Dlugoſſ. l. c. p. 427. 1430. Herburt. Stat. p. 346.

Felix Kryſki, ſub Vladislao Jagellone Cancellarius, ut vult Catalogus Dni. Giering, an fuerit, ignoro. Sub Sigismundo III. ejus nominis alium dabo.

Vladislaus Oporowſki, Procancellarius Regni. Obiit Archiepiſcopus Gneſnenſis an. 1453. Dlugoſſ. Lib. XIII. p. 106. D. 1430. Dlug. L. XI. p. 555. C. Herburt. l. c. p. 346.

Joan-

Joannes de Koniecpole, Cancellarius Regni, obiit anno 1455. Dlug. Lib. XIII. pag. 166. D. 1433. Dlug. L. XI. p. 647. D.

Vincentius Roth (vel ut alii Coth) de Dambno, Vicecancellarius Regni, eodem, quo sub hac Dignitate à Dlugosso memoratur, anno, ad Archiepiscopatum Gnesnensem pervenit. Dlug. p. 693. A. Mortuus 1448. Dlug. Lib. XIII. pag. 44. D. 1436. Dlugoss. L. 12. p. 692 Herburt. l. c. p. 392.

Vladislaus Jagellonides 1434 - 1444. Petrus Woda de Sczokoczin, Regni Poloniæ Vicecancellarius. Hujus nomen sub Privilegio, ut vocant, Incorporationis exstat. Occisus in pugna Choynicensi, a. 1454. Dlug. Lib. XIII. p. 156. B. 1438. Herb. Stat. p. 532.

Albertus de Zichlin, Procancellarius Regni. Interfuit celebri æque ac infausto prœlio ad Varnam. Dlugoss. d. l. in margine. 1444. Dlug. L. 12 p. 811. A.

Casimirus IV. 1447 - 1492. Thomas Strzempinski, Vicecancellarius Regni, & Episcopus Cracovienſis; Dlugosso Lib. XIII. p. 170. D. vocatus Thomas de Strząpino. Obiit anno 1460. Dlugoss. l. c. pag. 261. C. 1454.

Joannes Lutko de Brzeźie, Vicecancellarius Regni Pol. Episcopus Vladislavienſis & postea Cracovienſis. Varia de eo notanda exhibet Dlugossus Libr. XII. p. 581. B. & Lib. XIII. p. 340. D. p. 475. C. D. Obiit anno 1472. d. 24. Maj. Dlug. d. l. pag. 475. 1456. in Dl. 1457. in Herburt. p. 34. & 353.

Joannes Gruszynski, Supremus Regni Pol. Cancellarius, Episcopus Cujavienſis, deindè Cracovienſis, tandem Archiepiscopus Gnesnenſis. Obiit anno 1473. Dlug. Lib. XIII. pag. 501. ubi simul varia de probrosa ejus vita legi possunt. 1457. Dlug. L. 13 p. 218. C. & Herb. l. c. p. 34. & 353.

Albertus de Zichlin, vel Zichlinski, R. Pol. Vicecancellarius. Puto diversum esse ab eo, quem supra Vladislao Jagellonidi adscripsi. Hunc enim Dlug. Lib. XIII. p. 170. D. an. 1455. Secretarium Regis Casimiri vocat, cum ille jam an. 1444. Regni Vicecancellarius ab eodem esset dictus. 1469.

Jacobus de Dąbno, item Dąbninſki, Supremus Regni Cancellarius, Capitaneus primum Cracovienſis, deindè Palatinus Sendomirienſis. Cancellarii tandem Dignitatem non niſi Capitaneo junctam obſervavi. 1469. Dlug. l. c. p. 452. C.

Vriel de Gorka, Supremus Regni Cancellarius. Fuit Epiſcopus Poſnanienſis. Obiit anno 1490. d. 24. Januar. De ejus Familia quædam habet Dlugoſſ. l. c. p. 579. A. 1473. Dlug. L. 13 p. 502. C.

Sbigneus Olesnicki, Regni Poloniæ Vicecancellarius, Epiſcopus Vladislavienſis, & tandem Archiepiſcopus Gneſnenſis. Obiit anno 1493. 1473. Dlug. l. c. p. 493. C.

Stanislaus, vel ut alii Creslaus de Kurozwiąſki, Vicecancellarius, & poſtmodum Supremus Cancellarius Regni. Huic ultimo muneri cum præeſſet, publicis Inſtrumentis, quæ Mscta vidi, anno 1489. ſqq. ſubſcripſit. Fuit Epiſcopus Vladislavienſis. Obiit anno 1503. die 5. Apr. producto ad Regis Alexandri tempora Cancellarii Officio. 1477. Herb. Stat. p. 52.

Andreas Oporowſki, Vicecancellarius, Chelmenſis, Przemislienſis & Cujavienſis Epiſcopus. Obiit an. 1483. 1479.

Joannes Albert. 1492-1501. Gregorius de Lubraniec, Vicecancellarius Regni. Nomen ejus ſub confirmatione Regia Jurium Pruſſiæ apparet. 1494.

Matthias Drzewicki, vel Drzewicża, Vicecancellariatum ab hoc Rege accepiſſe traditur, à Damalevicio in Vitis Archiepiſcoporum Gneſnenſium, p. 285. ut & in Vitis Epiſcoporum Vratislavienſium, p. 360. In Mscto aliquo Documento nomen ejus ut Vicecancellarii an. 1508; ut Cancellarii, anno 1511. & an. 1512. in Capitali Varmienſis, Juris Municipalibus annexo, conſpexi. In Herburti Statuto pag. 468. anno 1505. ejus, uti Vicecancellarii, mentionem primùm animadverti. Cancellariatum, quod Sigismundo III. debeat, Damalevicius aſſerit. Obiit an. 1521. die 2. Auguſt. ut refert idem Damalevicius in Archiepiſcopis Gneſnenſ. p. 287. licet in Vitis Vladislavienſium Epiſcoporum 12. Aug. ponat, errore hic in numeris, quibus eſt uſus, faciliore,

quam

quam in literis, & quas 21. ejus mensis designavit. Fuit Premislienſis & Vladislavienſis Episcopus, antequam ad Gnesnense Archiepiscopale fastigium eveheretur.

Alexander. 1501 - 1506. Joannes de Lasco, Supremus Regni Cancellarius, tandem Archiepiscopus Gnesnenſis. Mortuus 1581. d. 19. Maj. Starovolscius in Monument. p. 532. sub Sigismundo I. adhuc exercito Cancellarii munere. 1504. Herb. Stat. p. 468.

Sigismundus I. 1500 - 1548. Christophorus Szydlowiecki, Vicecancellarius Regni Poloniæ 1512. & Supremus Cancellarius anno 1516. Variis Dignitatibus Secularibus ornatus, demum Castellanus Cracovienſis. Obiit anno 1532. Neugebauer. Histor. Lib. VII. pag. 532. 1512.

Petrus Tomicki, Vicecancellarius R. Naramowski in Facie Rerum Sarmaticarum scribit: Cancellariatu quoque Supremo esse functum. Epitaphium tamen in Starovolscii Monum. p. 21. solius Vicecancellariatus mentionem habet. Anno certè 1530. quod hunc adhuc gesserit, Herburt. Stat. p. 159. comprobat. Fuit Episcopus Premislienſis, Posnanienſis & Cracovienſis. Obiit 1539. d. 29. Octobr. 1515.

Joannes Choinski, Supremus Regni Cancellarius, testibus Cromero & Neugebauero, quorum auctoritatem præfero Varsevicio, qui in Parallel. Lib. II. pag. 291. eum Procancellarium appellat, in aliis etiam, ut plures observant, haud exactissimus. Præfuit Cathedræ Posnanienſi & Cracovienſi. Mortuus anno 1538. Neugebauer. Lib. VII. pag. 544. qui dicto loco eum cum Cromero Lib. V. p. 78. maximè laudat. 1531.

Paulus de Wola, Vicecancellarius Regni Poloniæ, denique Supremus Regni Cancellarius, anno 1542. 1537. 1542.

Samuel Maciejowski, primum Vicecancellarius Regni 1539. & postmodum Supremus Regni Cancellarius 1547. Fuit Chelmenſis, Plocenſis atque tandem Cracovienſis Episcopus. Obiit anno 1550. d. 6. Octobr. ut refert Subscri- 1539. 1547.

ptio imaginis in Starovolscii Monum. pag. 74. Quorum alii consentiunt; vel ut Epitaphium apud eundem Starovolsc. p. 49. habet, die 5. Octobr.

Sigismund. Augustus. 1548 - 1572.

Nicolaus Grabia, Vicecancellarius Regni 1549. Orichov. Annal. II. p. 1497. B. & Annal. III. p. 1524. P. 1549.

Joannes Ocieski, Vicecancellarius Regni. Supremus Cancellarius 1552. Orichov. d. l. Annal. V. p. 1538. A. 1550.

Joannes Przerembski, Vicecancellarius Regni, ab Episcopatu Chelmensi ad Gnesnensem Archiepiscopatum translatus. Obiit anno 1562.

Philippus Padniewski, Vicecancellarius Regni Poloniæ. Obiit Episcopus Cracovienſis anno 1572. die 12. Apr. Starovolsc. in Monument. p. 75. Singulare fatum, quod ablato per furtum ipsi contigit, recensetVarsevicius in Parallel. L. II. p. 351. & Neugeb. Lib. VIII. p. 691. 1559.

Petrus Myszkowski, Vicecancellarius Regni. Plocensis, post Cracovienſis Episcopus. Obiit anno 1591. 1561.

Valentinus Dembinski, Supremus Cancellarius Regni; Sandecensis, deinde Biecensis, denique Cracovienſis Castellanus; Obiit anno 1584. die 16. Oct. Starovolscius in Monument. pag. 23. 1563.

Franciscus Krasinski, Vicecancellarius Regni, 1569. Obiit Episcopus Cracovienſis anno 1577. 1569.

Henricus Valesius. 1574 - 1575.

Petrus Dunin Wolski ex Vicecancellario Regni 1574. Supremus Cancellarius; Premislienſis, deindè Plocensis Episcopus; Obiit secundum Starovolscium, anno 1600; sed secundum Lubienscium in Vitis Episcoporum Plocensium p. 383. anno 1590. die 20. Aug. qui præterea scribit: Patrem ejus Paulum Wolski sub Sigismundo Augusto Supremum Cancellarium fuisse, sed depositohoc munere, Episcopatum Plocensem adeptum esse, quem alias Cancellariorum classi illatum, nullibi reperi. 1574. Piasec. p. 6

Joan-

Stephanus. 1575-1586.

Joannes Zamoiski, Vicecancellarius Regni 1576. deinde Supremus Regni Cancellarius 1583. simulque Exercituum Dux; Obiit anno 1605. die 3. Jun. Starovolscius Monum. pag. 635. 1576. 1583.

Joannes Bornkowski, Vicecancellarius Regni 1578. 1578.

Albertus Baranowski, Vicecancellarius Regni, an. 1586. Episcopatum Premislienſem, Plocenſem & Vladislavienſem posteaquam gessisset, Archiepiscopus Gnesnenſis obiit anno 1615. die 23. Septemb. Starovolscius in Monument. pag. 562. Piasecius verò Octobrem mensem emortualem facit, p. 378. 1586.

Sigismundus III. 1587-1632.

Joannes Tarnowski, Vicecancellarius Regni, Episcopus Posnanienſis, dein Vladislavienſis, postremo Gnesnenſis Archiepiscopus; Mortuus anno 1604. menſe Septemb. 1591. Piaſ. p. 107

Petrus Tilicki, Vicecancellarius Regni Poloniæ, Episcopus Culmenſis, Vladislavienſis & Cracovienſis; Obiit anno 1616. die 13. Jul. Starovolscii Monum. p. 45. 1598.

Matthias Pstrokonski Rosa, Vicecancellarius Regni. Supremus Cancellarius Regni anno 1606. Episcopus Premisliensis & Cracovienſis. Obiit anno 1609. die 29. Jun. Starovolscii Monum. p. 403. 1605. Piaſ. p. 267. 1606. ibid. p. 282.

Stanislaus Minski, Procancellarius Regni, Palatinus Lancicienſis, obiit 1607. die 21. Jul. Starovolscius l. c. pag. 805. qui eum Cancellarium scribit; Lubienſcius autem in Opp. p. 138. obitum ejus referens, Procancellarium tantum nominat, quod etiam facit Piasecius l. c. p. 300. 1606. Piaſec. l. c. p. 283.

Laurentius Gembicki, Supremus Regni Cancellarius, Culmenſis, Vladislavienſisque Episcopus, Gnesnenſis tandem Archiepiscopus; Obiit 1624. die 10. Februar. Starovolscius p. 564. 1609. Piaſ. p. 810

Felix Kriski in Drobnina, Vicecancellarius Regni, postea Supremus Regni Cancellarius anno 1613. Obiit 1618. die 10 Febr. Starovolscius in Monum. p. 259. 1609. Piaſ. p. 311. 1613. Id. p. 338.

Hen-

Henricus Firley de Dambrowicza, Vicecancellarius Regni 1613. Piasecius l. c. pag. 338. Episcopus Luceorienſis, Plocenſisque; Archiepiſcopus Gneſnenſis, obiit 1620. Catalogus Dni Gieringii, Henricum aliquem Firleum, Vicecancellarium R. Pol. ad tempora Regis Stephani refert; ſed ſi quis tunc fuit ejus nominis, quod probatum non habeo, hic certè non fuit. 1613.

Stanislaus Zolkiewſki, Supremus Cancellarius Regni, ex Duce Campeſtri, Supremus Exercituum Regni; Occubuit in pugna contra Tartaros, anno 1620. die 6. Octobr. Starovolſcii Monum. pag. 477. De cæde ejus conf. Piaſecius pag. 403. & Petricius Rerum in Polonia geſtarum, p. 50. ſq. 1618. Piaſ. p. 368

Andreas Lipſki, Vicecancellarius Regni Polon. deinde Supremus Cancellarius Regni anno 1620. Epiſcopatum geſſit Luceorienſem, Vladislavienſem & Cracovienſem; Obiit anno 1631. die 4. Sept. Starovolſcius l. c. p. 49. 1618 Piaſec. p. 368 1620.

Venceslaus de Leſzno Leſzczynſki, Vicecancellarius Regni anno 1620. & Supremus anno 1624. Obiit anno 1628. 1620. 1624. Piaſec. p. 404. 439.

Stanislaus Lubienſki, Vicecancellarius Regni, an. 1624. Epiſcopus Luceorienſis & poſtea Plocenſis; Obiit anno 1640. die 16. Apr. Starovolſcius p. 705. 1624. Piaſ. p. 439

Jacobus Zadzik, Vicecancellarius Regni Poloniæ, Supremus dein 1628. Piaſec. l. c. p. 482. Culmenſis primum, conſervato ad Vladislai tempora Sigillo, deindè Cracovienſis Epiſcopus. Mortuus anno 1642. die 17. Mart. Starovolſcii Monument. p. 78. 1627. Piaſec. p 469 1628.

Thomas Zamoiſki, Vicecancellarius 1628. & Supremus Cancellarius Regni 1635. Palatinus Kijovienſis; Obiit 1638. die 5. Januar. ut refert Piaſecius p. 599. vel 8. Jan. ut eſt in Starovolſcii Monument. p. 637. 1628. Piaſ. 1635. id. p. 574.

Petrus

Vladislaus IV. 1632-1648.

Petrus Gembicki, Vicecancellarius Regni, Supremusque Cancellarius 1638. Piasecius p. 599. Ex Premislienſi Cracovienſis Epiſcopus; Obiit 1657. die 14. Julii. 1635. Piasec. p. 574 1638.

Georgius Oſſolinſki, Vicecancellarius Regni, poſtea Supremus Cancellarius Regni 1643. Palatinus Sandomirienſis; Mortuus anno 1650. die 9. Aug. Kochowſki Climact. I. L. III. p. 189 & Starovolſc. Monument. p. 321. 1638. Piasec. p. 599. 1643. id. p. 662.

Alexander Trzebinſki, Vicecancellarius Regni, Epiſcopus Premislienſis atque Cracovienſis; Obiit anno 1644. die 26. Jul. 1643. Piasec. p. 602

Andreas Leſzczynſki, Vicecancellarius Regni, deinde Supremus Cancellarius 1650. Kochowſki Clim. I. Lib. III. pag. 193. & 204. Epiſcopus Camenecenſis, Culmenſis, & Archiepiſcopus Gneſnenſis; Obiit 1658. Kochowſki Clim. II. L. IV. p. 277. 1645. 1650.

Joannes Caſimirus, 1648-1668.

Hieronymus Radzieiowſki, Vicecancellarius Regni Poloniæ 1650. Kochowſki Clim. I. Lib. III. p. 193. brevi poſt eo munere exutus. 1650.

Stephanus de Pilka Koryczynſki, Supremus Regni Cancellarius 1652. Kochowski Lib. V. pag. 346. Clim. I. Obiit anno 1658. die 16. Jul. Kochowski Clim. II. p. 307. 1652.

Andreas Trzebicki, Vicecancellarius Regni, 1652 Kochowski d. l. Premislienſis, poſt Cracovienſis Epiſcopus; Obiit 1678. 1652.

Boguslaus Leſzczyński, Vicecancellarius Regni, 1658. Kochowski Clim. II. pag. 302. 1658.

Nicolaus Prazmowski fuit quidem primum Vicecancellarius, ſed quo anno, non potui reperire; Cancellarius dein Supremus, Epiſcopus Luceorienſis, Archiepiſcopus Gneſnenſis; Obiit anno 1678. 1658.

Joannes de Leſno Leſzczynski, Procancellarius Regni Poloniæ 1663. itemque Supremus Cancellarius anno 1667. Kochowski Clim. III. p. 266. 1663. 1667.

Andreas Olszowski, Procancellarius 1667. Kochowski l. cit. Episcopus Culmensis, Archiepiscopus Gnesnensis; Obiit 1677. die 29. August. Załuski Epist. Familiar. Part. I. pag. 694 1667.

Joannes III. 1674 - 1696. Johannes Stephanus Wydzga, Vicecancellarius Regni 1676. & Supremus 1677. Załuski l. c. Tom. I. Part. I. pag. 694. Luceorienſis & Varmiensis Episcopus, tandem Gnesnensis Archiepiscopus. 1676. 1677.

Joannes Wielopolski, Vicecancellarius Regni Poloniæ 1677. Załuski loco cit. Postmodum Supremus 1678. Idem loco cit. p. 704 1677. 1678.

Joannes Małachowski, Vicecancellarius Regni 1678. Załuski ibid. Dein Episcopus Culmensis & Cracovienſis. 1678.

Joannes Gninski, Vicecancellarius Regni Pol. 1681. 1681.

Michael Radzieiowski, Vicecancellarius Regni 1685. Episcopus Varmiensis, Cardinalis & Archiepiscopus Gnesnensis; Obiit 1705 die 13 Octob. 1685.

Georgius Albrachtus Denhoff, Supremus Regni Cancellarius anno 1689. Załuski Epist. Famil. Tom. I. Part. II. p. 1103. Camenecensis, Premislienſis & Cracovienſis Episcopus; Obiit anno 1702 1689.

Carolus Tarło, Vicecancellarius, 1689. Załuski ib. Palatinus Lublinensis; Obiit 1702. Załuski loco cit. Tom. III. pag. 307 An. 1688. Zał. T. 3. p. 319. 1702.

Augustus II. 1697 - 1732. Andreas Chrysostomus Załuski, Supremus Regni Cancellarius, 1702. Kijovienſis, Plocensis, Varmiensis Episcopus; Obiit 1711 die 1 Maji. 1702.

Joannes in Słupo Szembek, Procancellarius Regni 1702. Supremusque Regni Cancellarius 1712. Obiit 1730 1702.

Joannes Casimirus Bokum, Procancellarius Regni 1712. Episcopus Premislienſis & Culmensis 1719. Obiit anno 1721 mense Junio. 1712.

Joan-

Joannes à Lipe Lipski, Procancellarius Regni in Comitiis Varsavienſibus, 1724. Abbas Mogilavienſis, Epiſcopus Cracovienſis, reſignavit anno 1735 1724.

Auguſtus III. Andreas Załuski, Epiſcopus Plocenſis, Supremus Regni Cancellarius, poſt Comitia Pacificationis translapſa, 1735. Nominatus Luceorienſis. 1735.

Joannes Małachowski, Procancellarius anno 1735 1735.

Idem Vir magnus Eruditione & Dignitate, ſcripſerat ad Amicum Magnificum, & ſpicilegii inſtar collegerat & adnotaverat hæc: Geſtern allererſt / da ich etwas anders ſuchte / kam mir der Indiculus etlicher Rubricarum ex Libris Metrices Regni in die Hände / welchen ich ehemahls von einem guten Freunde erhalten / worinn bey jedem Volumine in der Inſcription, auch der Cantzler und Unter-Cantzler / die um ſelbige Zeit gelebet / Erwehnung geſchiehet. Nachdem ich nun dieſes Regiſter examiniret / habe ich gemercket / daß es mir hätte dienen können / an dem Meinigen verſchiedenes / theils / was die Epochas betrifft / zu ändern / theils an Perſonen hinzu zu fügen. Solcher geſtalt finde ich / ſub annis 1471-1499. Cancellariatum Venerabilium Petri de Cholkowo, Medicinæ Doctoris, Plocenſis, Varſavienſis & Lovicienſis Canonici; & Joannis Stanka de Głowżyno. Vicecancellariatum Vincentii de Przeręb jam ſub anno 1497.

Den Joannem de Laſco, bereits als Groß-Cantzler anno 1502, bis 1527.

Chriſtophorum Szydłowiecki, als Supremum Cancellarium, anno 1515.

Petrum Wola, in eben der Dignitæt, anno 1539.

Einen bishero unbekannt gebliebenen Cancellarium, nehmlich Thomam de Sobota, Pocillatorem Regium, & Burggrabium Cracovienſem anno 1545.

Den Nicolaum Grabia, als Caſtellanum Chelmenſem & Vicecancellarium, anno 1547.

Joannem Zarnaski, ſchon an. 1578. als Supremum Cancellarium.

Albertum Baranowski, ſchon anno 1585. als Vicecancellarium. Stephanum Koryczynski, anno 1652. und Joannem Leſzczynski. anno 1661. als Procancellarios Regni.

Ex his & aliis fortè mecum communicandis à doctiſſimis Viris, tandem perfectus Index Cancellariorum Regni confici poterit, & R. P. Nieśiecki Corona Polonica, præ aliis Scriptis accurata, emendari & augeri. Conf. L. B. §. XII. hujus Commentarii, ubi Załuski quoque quædam correxit & monuit.

Lit. K.

EXCERPTA PROMISCVA

Ex RVDGERI zur Horſt Libro: *De Cancellario:*

Ab Amico quodam docto communicata mecum; quæ quidem ipſe legens antea ſeponere ſtudio volui, vel ad aliud reſervare tempus.

Pag. 563.

zur Horſt l. c. ad Comment. §.

In Aſſeſſorialibus Judiciis Caput eſt Cancellarius præſens. Aſſeſſores ſunt Referendarius, Notarius Decretorum, & quot ſunt Secretarii Regii, ſeu Spirituales ſeu Seculares. In Judiciis Relationum Caput eſt Regia Majeſtas. Conſiliarii à latere aſſidentes ſunt: Senatores, Cancellarii & Referendarii; alternatim pro Ea (Reg. Maj.) ab uno vel altero cauſa refertur; refertur autem ſtando, votum fertur ſedendo. Notarius Decretorum adſtat. Decretum à Regia Majeſtate latum concipitur in Cancellaria Decretorum, & ſignatur à Cancellario, quo præſente fuit latum, qui & ſubſcribit Decreta, una cum ſubſcriptione Notarii. Cæterum Cancellario & Procancellario ſimul in Aula regia præſente, in Expeditionibus Politicis, uterque alternatim officio ſuo defungitur; in Judicialibus autem Supremum Cancellarium præferri in Aula obſervavimus.

Pag.

Pag. 626.

Secundum Statutum Alexandri Regis est unus Secretarius Major; is absentium cancellariæ Præsidum vicem supplet in Aula & comitatu Principis, nec tamen ut illi gestat Sigillum regium, sed quoties opus est, tam Diplomata, quam Epistolas à Regia Majestate subscriptas, Dominis Cancellariis signandas offerre solet. Hic etiam ad ea intromittitur Secreta, quæ Cancellario & Vicecancellario Regni panduntur: Habet & secundum Eos prærogativam capessendi Honores Publicos & Magistratus, qui vacaverint, in arbitrio tamen regio positam, & locum habet supra omnes Officiales Terrestres & Aulicos, excepto Mareschalco. Referendarii sunt supplicium libellorum Magistri, & quærimoniis hominum audiendis cancellariæque referendis, præsunt; quin etiam in litibus urbanis disceptandis præsto sunt eidem cancellariæ, ejusque permissu e ponunt Regi cum consilio causas & controversias litigantium; sed & Sententias quoque rogari cœperunt in Judiciis regiis. Præter hos sunt Regentes utriusque cancellariæ Regni, Notarius Decretorum, Assessores Judiciorum Curiæ: De quorum aliorumve muniis & officiis Zawadzki etiam legi potest. Ad Comm. §. Herburt. in Stat. p. 427 Petric. an. 1504. Alexand. Neugeb. L. 1. p. 27. in Specul. Dignit.

Pag. 629.

In hoc Regno Tabularium, usitato nomine vocamus Metricam; hæc omnium tam publicorum, quam plerorumque privatorum etiam Scriptorum, ad futuri temporis perpetuitatem, fidelissima Custos est: hæc tanquam cella quædam est promptuaria Regis Rescriptorum; hæc officina codicillorum, Regis Nomen præferentium; altrix etiam eorum officiosa, quia causa ceciderunt, aut errore, aut tempore, aut formularum Jure. Quid multis? Cancellariorum Domus est Juris custodia, Legum præsidium, oppressorum asylum, flagitiosorum scopulus, æquitatis officina, ara supplicum. Regni ergo Cancellaria, pro multitudine & varietate expeditionum,

recte ſubdividitur in Majorem, Minorem & Decretorum Cancellariam. Majori cancellariæ præeſt Supremus Cancellarius; in ea habet ſub ſe Regentem, Notarium Metricæ, Sigillatorem; hos ſequuntur Notarii Regentis, Subnotarii Metricæ: horum expeditiones ſunt in cancellaria Majori. Minori cancellariæ præeſt Vicecancellarius, qui ſimiliter ſub ſe habet ſuum Regentem, Notarium Metricæ, Sigillatorem, Notarios Regentis, & Subnotarios Metricæ: quorum expeditiones ſunt in cancellaria Minori. Sequitur tertia cancellaria Decretorum, cujus caput eſt Gancellarius præſens, aut ſi ambo præſentes ſunt in Aulâ, is, quo præſente cauſa in Judicio regio cognoſcitur: quod ſi & ibi uterque præſens adfuerit, Supremus Cancellarius ejus caput eſt. Habet autem & hæc cancellaria peculiarem Notarium & Subnotarios. Notarius dicitur, Decretorum Notarius; Subnotarii dicuntur, Scriptores cancellariæ Decretorum Regiæ Majeſtatis. Tota autem hæc cancellaria Decretorum, ſaltem Judicialibus cauſis eſt deſtinata: Superiores quibusvis cauſis politicis ſunt deſtinatæ.

Pag. 636.

Maximè in eo genere mihi errare videntur, qui Scriptorum munus cum Scribarum confundunt; cùm maximè diſtincta iſta ſeparataque inter ſe ſint. Vtrosque quidem Cancellariorum munus officiumque complectitur, tam Scribas, quam Scriptores; ſed cum Scribæ Scriptorum etiam munus aliqua ex parte tractare videantur, dignitate tamen, uſu, officio, longo intervallo ab iis diſtant. Scriptorum munus eſt, publicè conſulta conſtitutaque, aptâ prudentiq; Oratione effari exprimereque; Scribarum, maximè autem eorum, quos ejus ordinis Notarios vulgo vocamus, ea, quæ à Secretariis ſeu Scriptoribus ſcripta ſunt, vel etiam, quæ publicis ſolemnibusque formulis continentur, notis excipere, tabularia librosque earundem rerum ſervare, bonaque fide Mandato vel Regio vel Cancellariorum, & referre & edere.

Pag.

Pag. 641.

Et hæc de Scribentibus, quos vocamus Secretariis, dicta sunt. Verum alii quoque, quos Non-Scribentes vocamus, non minus ipsi etiam ad Cancellarii auctoritatem officiumque quodammodo pertinent. In Legationibus enim vel ad exteros obeundis, vel domesticis negotiis, fidei eorum commissis, inspiciendis, ad Regemque, aliquando ad Senatum etiam referendis, munus eorum versatur. Quorum omnium præscripta mandataque ex cancellaria, more Majorum, eis dantur. Atque commune quidem hoc illis cum Scribentibus etiam Secretariis munus est; non minus sæpè enim fere Scribentes etiam Secretarii ad Legationes muneraque hujusmodi delegantur. Itaque cum scribere, rectè præsertim, ut dixi, summi sit artificii; pro Regni autem amplitudine infinita ferè negotia sint, qui multitudini eorum sufficerent, alii utique præter Scribentes, ad negotia ea obeunda, Secretarii adhibendi fuere.

Pag. 651.

Antea omnia Scripta, maximè autem majoris momenti, Cancellarii subscriptione sua firmarunt, & nullis Diplomatibus, nullis Donationibus, sive perpetuis, sive advitalitiis Rex subscribebat, sed Cancellariorum fidei ista concredebantur, qui, quæ à Rege alicui promissa aut collata in aliquem essent, fideliter referebant, suæque manus subscriptione & Sigilli regii appensione, fidem eis faciebant. Ita enim à multis retrò temporibus an. 1222. Gothardum & Nicolaum, Poloniæ Cancellarios, Privilegio Donationis & Fundationis Episcopæ Culmensis subscripsisse, in Cromero invenimus. Similiter apud Herburtum, Privilegio cuidam, Judæis à Casimiro M. Rege concesso, Zbigneum tum Cancellarium an. 1334. subscripsisse animadvertimus. Simili ratione & multa alia Regum Indulta & Privilegia ibidem, Cancellariorum manibus esse subscripta, cernimus. Sic enim

Lib. 7. in Statut. p. 40.

Ibid. pag. 349. 346. 392. 582. 354. 100. 468.

enim reperitur ibi anno 1422. Albertus Jastrombecius, Cancellarius, cum collega Vladislao de Oporow, Vicecancellario: Sic anno 1436. Joannes de Koniecpole cum collega Vincentio Coth; idem Szczekoczyn: Anno 1457. Joannes Gruscinius Vladislavienſis Epiſcopus, cum collega Joanne Lutkone de Brzeźie: Anno 1478. Stanislaus de Kurzozwiaki ſolus ſubſcripſit absque collega. Ita & anno 1496. Kreslaus de Kurzozwiaki, Vladislavienſis Epiſcopus, ſolus reperitur. Anno 1504. viciſſim Joannes de Laſco cum collega Matthia de Brzewicza.

Pag. 678.

Herb. Stat. Pol. Sigism. Petricov. 1583.

Vt futuris temporibus Libri Cancellariæ tantò diligentius & ſcribantur & ſerventur, ipſo ſingulari Statuto hoc decretum: Vt Cancellarius & Vicecancellarius eosdem in ſua cuſtodia diligenter adſervent, habeantque ſemper Notarios vel Scribas juratos, qui omnia Privilegia, Decreta, Recognitiones & alia, quæ ad neceſſitates & ſecuritates hominum coram Rege fiunt, & ſub Sigillis Regni conceduntur, ſincerè & fideliter, in Libros hujusmodi ſeu Regeſtra, deinceps inſcribantur. Quod ſi aliquis ſubditorum, caſu aliquo adverſo vel fortuito, Literas à Rege emanatas perdiderit, amiſerit, aut alioquin vitiatas habuerit, ut Officiales Cancellariæ omnibus talibus, cum petierint, ſine ulla difficultate & renitentia, alias Literas, ex Libris illis, non mutato priori tenore deſcriptas, ſub Sigillo dent & extradant.

Scherbitz. in Prompt. Stat. Part. 3. c. 13. p. 209.

Pag. 718.

Privilegium vetuſtum, ulterioris jurisdictionis ſignum, à Vladislao Jagellone an. 1401. Cracoviæ Cancellarius datum exſtat tale: Statuimus, ut quoties Studioſi, cujuscunque profeſſionis, per Doctores & Magiſtros pro more ad examen vocentur, tunc Cancellarius tum temporis exiſtens, uti Supremus, Examen illud approbandi plenam poteſtatem penes ſe habeat.

Lit.

Lit. L.

Nomina Cancellariorum Regni Supremorum & Pro Cancellariorum,

Quorum in hoc Tractatu facta mentio, eum in finem ordine Alphabetico collecta, ut si fortè a doctis Viris plura inveniantur, mecum communicare eadem possint; idque ut faciant, officiosissime rogo.

A

Albertus (famil. Jastrzębiec.)

B

Baranowski (Johannes.)
Bokum (Johannes.)
Borukowski (Albertus.)
Brzeźia (Johannes Lutko de)

C

Choinski (Johannes.)
Czarnkowo (Johannes de)

D

Dębinski (Jacobus.)
Dębinski (Valentinus.)
Daitarus (Gregorius.)
Dœnhoff (Georgius.)
Drzewicki (Matthias.)
Dunin (Petrus.)

F

Firley (Heinricus.)

G

Gębicki (Laurentius.)
Gębicki (Petrus.)
Gninski (Johannes.)

Gorka (Vriel.)
Grabie (Nicolaus.)
Gruſzczyński (Johannes.)

K

Koniecpola (Johannes.)
Korycinſki (Stephanus.)
Kraſinſki (Franciſcus.)
Kryſki (Felix.)
Kurowo (Nicolaus de)

L

Laſki (Johannes.)
Leſzczynſki (Wacław.)
Leſzczynſki (Andreas.)
Leſzczynſki (Johannes.)
Leſzczynſki (Bugusław.)
Lipſki (Andreas.)
Lipſki (Johannes.)
Lubienſki (Staniſław.)

M

Maciejowſki (Samuel.)
Małachowſki (Johannes.)
Małachowſki (Johannes in Małachowice.)
Miedzygor (Nicolaus Zaklika de)
Miedzygor (Zaklika.)
Minſki (Stanislaus.)
Moſkorzewa (Nicolaus.)
Moſkorzewa (Clemens.)
Myſzkowſki (Petrus.)

O

Ocieſki (Johannes.)
Oliesnicki (Zbiegniew.)
Olſowſki (Andreas.)

Opo-

Oporowa (Vladislaus.)
Oporowſki (Andreas.)
Oſſolinſki (Georgius.)

P

Padniewſki (Philippus.)
Prazmowſki (Nicolaus.)
Przerębſki (Johannes.)
Przerębſki (Wacław.)
Pſtrokonſki (Matthias.)

R

Radlic (Johannes de)
Radziejowſki (Hieronymus.)
Radziejowſki (Michael.)

S

Simon.
Sobocki (Thomas.)
Stanislaus.
Suchywilk (Johannes de Strzelce.)
Szafraniec (Johannes.)
Szekocina (Petrus Woda de)
Szembek (Johannes.)
Szydłowiecki (Chriſtophorus.)

T

Tarło (Carolus.)
Tarnowſki (Johannes.)
Tomicki (Petrus.)
Trąba (Michael.)
Trzebicki (Andreas.)
Trzebinſki (Alexander.)
Tylicki (Petrus.)

W

Wielopolski (Johannes.)

Wolski (Paulus.)
Wolski (Petrus.)
Wydzga (Stephanus.)

Z

Zadzik (Jacobus.)
Załuski (Andreas Chryſoſtomus.)
Załuski (Andreas Stanislaus.)
Zamoyski (Johannes.)
Zamoyski (Thomas.)
z Dąbna (Vincentius Kot.)
z Koniecpola (Johannes.)
z Kurozwęk (Kreſław.)
z Kurozwęk (Stanislaus.)
Zołkiewski (Stanislaus.)
z Strzępina (Thomas.)
Zychlinski (Albertus.)